ANUL XXXIX. No. 4. IULIE 1915

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE

PASTORALA

Tuturor Preacuvioşilor Arhimandriţi, Preacucernicilor Protoierei, Cucernicilor Preoţi şi Diaconi, Cuvioşilor Monahi şi Monahii şi tuturor dreptcredincioşilor creştini ai Eparhiei noastre: Dar vouă şi pace dela Dumnezeu, Tatăl nostru şi dela Domnul nostru Iisus Hristos, a căruia slavă este în vecii vecilor, iar din partea Smereniei noastre, Arhiereşti binecuvântări.

Bărbaţi fraţi. Dumnezeu întru bunătatea Sa, tot ce a făcut a fost bun. Astfel fiind, întemeiat-a El, câmpiile cele după faţa pământului şi le-a făcut să răsară şi să crească numai sământa cea bună.

Cu toate acestea, printre seminţele cele bune ale ţarinii, răsărit-au şi spini şi pălămidă, pe care slugile Domnului văzându le, au întrebat: De unde acestea, că noi ştim că numai cele bune, tu, Doamne, ai sămănat în ţarina ta? Iar Domnul ţarinii le a răspuns: *Omul vrăşmaş a făcut acestea.*

Mai mult, de câteori voi aţi văzut ţarini şi pământ bun şi curat, neproducător de buruenì rele, aţi văzut deasemenea că sămânţa cea bună de grâu răsare, unde a fost pusă şi nu sboară pe aiurea, ci rămâne locului ca să aducă roadă spre folosirea şi hrana noastră.

Dar aţi mai văzut că sunt seminţe, pe care omul nu le doreşte şi aşà fiind, nu le seamănă in ţarina sa. Insă a-

cestea fiind ușoare și de niciun folos pentru om, se duc împinse de vânt și străbat țarinile și atunci, din când în când, se anină în anumite locuri și așà se face de răsare în țarină, pe lângă grâu, și pălămidă și spini. Astfel fiind, deodată vedem țarinile noastre pline de semințe rele, care crescând, înăbușesc grâul și de multe ori îl fac, dacă nu să se usuce, cel puțin să le îngălbinească și să producă semințe de stare proastă, care fac să i se scadă făina și cu ea, valoarea lui.

Pe aici, prin aceste locuri binecuvântate de Dumnezeu, fost-au și sunt oameni blagosloviți de Tatăl nostru Cel din ceruri, cari formează ceata celor aleși și sfinți ai lui Dumnezeu; sunt oameni buni, cari se conduc de cuvântul lui Dumnezeu, cuprins în sf. Evanghelie și în învățăturile sfinților Apostoli și în acelea ale sfinților și mari dascăli ai Bisericii lui Dumnezeu.

Așà au fost și sunt locuitorii, din aceasta de Dumnezeu păzită eparhie și așà sunt și ceilalți din celelalte sfinte eparhii, din toată scumpa noastră Românie, bărbați sfinți și cu frica lui Dumnezeu.

Dar, de câtăva vreme, auzit-am că diavolul a venit și s'a sălășluit în sufletele și în inimile câtorvà frați de ai voștri, întocmai după cum ați văzut că pălămidele împinse de vânt se anină prin câmpii, printre firile cele de grâu curat ale țarinii și le fac pre ele să se usuce și în locul lor, cresc spini și pălămidă.

Dar stăpânii țarinilor nu dorm, ci la timp se scoală de plivesc țarinile de pălămidă și dau libertate grâului să crească și să se mărească și așà sământa cea bună nu piere.

Bărbați frați, voi sunteți sământa cea bună, pe care Dumnezeu v'a dat-o mie și servitorilor altarului, să vă îngrijim și să vă conducem către limanul mântuirii. Și așà fiind, noi vom pune sufletul nostru pentru voi, și lupii, deși s'au apropiat de staulul vostru, noi nu dormim, căci nu suntem năimiți, ci buni păstori, cari se jertfesc pentru oile turmei.

De câțiva ani, în țara noastră cea binecuvântată de Dumnezeu, a pătruns de peste hotare, pălămida—nu cea mânată de vânt, cum am văzut că pătrunde în țarină, ci adusă cu trenul, căci și acesta merge tot ca vântul—un fel

de oameni cari se dau pe sine ca picaţi din ceruri cu pretenţii de sfinţi, cu chemare de a preface lumea, de a o scoate din întunericul şi umbra morţii, în care au aruncat-o, zic ei, Domnul Hristos, Apostolii Săi şi sfinţii părinţi ai Bisericii şi urmaşii lor, cari suntem noi, smeriţii Arhierei şi Preoţii voştri.

Dar să vedem aşà să fie?!

Aceşti oameni, pentru ca să poată să se apropie mai lesne de turma cea credincioasă, se îmbracă ca lupii în piei de oi. Şi pentru ca să fie crezuţi de oameni, ei scriu cu învăţături luate din sf. scriptură, cu care se ostenesc ca să răstoarne tot sfânta scriptură şi învăţătura ei, spunând că Apostolii, părinţii mari ai Bisericii creştine şi urmaşii lor au dus lumea în întuneric şi în umbra morţii, nepricepând sf. scriptură. Şi aşà înşală lumea şi o depărtează dela calea ei, cea dreaptă, prăpăstuind-o în abiz şi în umbra morţii, căci zic ei, că Domnul Hristos are să vie în curând a douaoară, după o mie de ani şi atunci va întemeià pe pământ o împărăţie de oameni sfinţi şi drepţi, din care n'au să facă parte, decât numai adventiştii sau sâmbetiniştii, căci ei formează astăzi pălămida, care caută să se strecoare printre seminţile cele bune ale ţarinii, printre creştini, ca să-i smintească la minte. Aceştia aleargă şi strigă pretutindenea că nu le mai trebue Arhierei şi Preoţi, nu le mai trebue biserici, nu le mai trebue icoane, nu le mai trebue ca în rugăciunile lor să cheme în ajutor pe sfinţii, cari văd pururea faţa lui Dumnezeu şi se roagă pentru cei de pe pământ, ci să se boteze toţi din nou, la bătrâneţe, de oamenii adventişti sau sâmbetinişti, caci numai aceştia sunt sfinţi, iar nu ca ceilalţi oameni răi şi păcătoşi şi înşelători, ca Arhiereii şi Preoţii lui Hristos.

In vederea aceasta, adventiştii spun tuturor că ei sunt chemaţi ca să curăţe şi să sfinţească lumea, întru cât Domnul Hristos are să vie pentru a douaoară după o mie de ani şi că oamenii, pentru ca să poată căpătà iertarea păcatelor, să se întoarcă înapoi, să nu se mai uite la învăţăturile Domnului Hristos, cuprinse în sf. Evanghelie, ci la învăţăturile lui Moisi din legea veche, căci el a fost mai înainte de Domnul Hristos. Şi aşà să introducem în locul

sărbătorilor noastre creştineşti, sâmbetele jidoveşti, cu un cuvânt să ne facem jidovi, căci jidovii, tot ca adventiştii, aşteaptă să vie Mesia pe pământ, ca să întemeieze în lume o împărăţie jidovească, în care cei fericiţi să fie numai ei, şi poate şi adventiştii.

Prin urmare adventiştii ne învaţă ca, nici mai mult, nici mai puţin, să sărbătorim Sâmbăta, ca jidovii, iar nu Duminica ca creştinii, căci, după cum Moisi a fost mai înainte de Domnul Hristos, şi sărbătorile din legea veche trebue să ià locul celor din legea nouă, care s'a dat nouă prin Iisus Hristos.

De unde se vede că adventiştii pun mai presus pe Moisi şi cu toate acestea, aşteaptă nu pre Moisi ca să întemeieze o împărăţie de o mie de ani, adventistă sau jidovească, ci pre Iisus Hristos. Şi într'aceasta se vede că adventiştii se îmbracă în piei de oi, ca să ne înşele pe noi, creştinii.

De aceia ni se cere ca să fim cu luare aminte, să nu cădem în ispita lor, ca în gurile lupilor, căci atunci ar fi vai de noi.

*
* *

Domnul Hristos a venit în lume, ca să facă pe oameni să cunoască pe Dumnezeu şi să-i depărteze dela închinarea idolilor, în care căzuse omenirea uitând pe Dumnezeu.

Acest fapt, El l-a săvârşit prin propovăduirea cuvântului Său dumnezeesc, pe care spre întărire, l-a pecetluit cu faptele şi minunile Sale, cum şi cu moartea şi învierea Sa. Despre acest fapt, iată ce răspunde El, când Ioan Botezătorul trimite pe doi din ucenicii săi, să-L întrebe, zicând: *Tu eşti Celace vine, sau pe altul să aşteptăm? Şi răspunzând Iisus a zis lor: Mergeţi şi spuneţi lui Ioan celece aţi văzut şi aţi auzit, că orbii văd, schiopîi umblă, leproşii se curăţesc, surzii aud, morţii se scoală, săracilor se binevesteşte* [1].

Auziţi cu ce fapte dumnezeeşti îşi pecetlueşte Iisus învăţăturile Sale, pentruca oamenii să vază şi să mărturisească că El este Fiul lui Dumnezeu Celui Viu? Dar, pen-

[1] Luca VII 19—21.

truca minunile și învățăturile Sale să pătrundă până la marginile lumii, ca să poată fi cunoscute de omenire și să fie propovăduite la toată zidirea, a trebuit să ia pe lângă El, un număr de 12 ucenici, cari să auză cuvântul Său și să vază minunile Sale, ca să le poată împrăștia mai departe, în lume, după înălțarea Sa la ceruri. Sfinții Apostoli, după ce s'au îmbrăcat cu putere de sus în ziua pogorârii Duhului Sfânt asupra lor, zi, pe care noi o sărbătorim la Rusalii, au plecat în lume și au propovăduit, pe cât au putut, cuvântul lui Dumnezeu printre oameni și au făcut cunoscut faptele și minunile Domnului Hristos, în tot pământul. Iar pentruca învățătura Domnului Hristos să nu fie schimbată sau stricată, sau explicată altfel, de cum a propovăduit-o Domnul și au răspândit-o ei, aceștia, la rândul lor, au lăsat urmași în lume, care să ducă mai departe sarcina răspândirii cuvântului lui Dumnezeu, pe Arhierei, Preoți și Diaconi, sfințindu-i cu darul, pe care ei îl primiseră dela Domnul și împuternicindu-i, ca darul acesta să-l deà tuturor propovăduitorilor cuvântului Domnului, prin rugăciune și punerea mâinilor asupra capului lor, până la sfârșitul lumii, care va aveà loc la venirea cea de a doua a Mântuitorului, când va fi judecata cea de pe urmă, și aceasta se va întâmplà numai după ce Evanghelia se va fi propovăduit la toată lumea.

Iată cu ce dar, au fost investiți și întăriți Apostolii și iată cu ce dar, ei au împuternicit pe urmașii lor: Arhierei și Preoți, ca în puterea lui să propovăduiască cuvântul Domnului și să-l ferească de a fi schimbat sau micșorat. Deci, fără acest dar, nimenea pe pământ nu are dreptul de a învăță, până nu va fi îmbrăcat cu putere de sus. Astfel fiind, întrebăm pe adventiști, cu ce putere se ridică ei astăzi, ca să ispitească scripturile—pe care nepricepându le în deajuns rătăcesc, neștiindu-le nici pe ele, nici puterea lui Dumnezeu, căci ei n'au darul acesta, întru cât nu sunt investiți cu putere de sus? Și atunci, cum au curajul să zică, cum că toată lumea poate explică și învăță cuvântul lui Dumnezeu, numai Arhiereii și Preoții, nu? Dar, dacă ar fi așà, de ce Domnul Hristos Și-a luat Apostolii și i-a investit cu putere de sus? Și de ce aceștia, la rândul lor, au investit cu puterea darului, pe care l-au primit

dela Domnul, pe urmașii lor: Arhierei, Preoți și Diaconi?
Știți de ce? Pentrucă cei neînvestiți cu puterea darului dumnezeesc rătăcesc, după cum am zis, ne știind scripturile și puterea lui Dumnezeu, căci, orbi fiind ei, duc în prăpastie și pe cei ce'i citesc și pe cei ce'i ascultă, pentrucă ei, neînțelegând cuvântul lui Dumnezeu și stricându'l, ajung cu timpul, mai curând sau mai târziu, la ceia ce au ajuns protopărinții neamului omenesc, la lipsa totală a cunoștinții de Dumnezeu și cu ea, la închinarea idolilor, deci la înstrăinarea omului de Dumnezeu.

Iată dar, de ce Domnul Hristos a dat dreptul numai Apostolilor și urmașilor lor, să predice în lume cuvântul Său cel dumnezeesc și nu tuturor creștinilor, căci nu toți înțeleg scripturile și nu toți sunt investiți cu putere de sus pentru aceasta.

Din toate acestea vedem că Arhiereii și Preoțiii sunt investiți cu puterea de sus, de a predicà cuvântul lui Dumnezeu, ca și Iisus Hristos, ca și Apostolii, ca și urmașii lor.
Așà fiind, întrebăm iarăș pe adventiști, pe ei cine i-a învestit cu putere de sus ca să predice cuvântul lui Dumnezeu, căci ei nu sunt nici urmașii Domnului Hristos și nici ai Apostolilor, întrucât, după cum înșiși mărturisesc, ei sunt urmașii unui om oarecare de prin America, anume William Müller? Și mai departe, de unde a căpătat acest William Müller darul ca să propoveduiască el cuvântul lui Dumnezeu și cu ce putere dă el dreptul de a răspândi cuvântul lui Dumnezeu tuturor oamenilor, în formă falsă, așà după cum îl înțeleg ei?

William Muller fiind un om de rând, ca toți adventiștii, nu a avut însărcinarea dela Dumnezeu și nici puterea de a propovădui cuvântul Lui, fapt care se vede din însăși învățătura sa, care este contrară Sfintei Evanghelii și Sfintei iuvățături a bisericei noastre.

Dreptul acesta, după cum am arătat mai înainte, îl aveau numai Apostolii și cei învestiți cu puterea lui Dumnezeu: Arhiereii și Preoții, dupe cum se vede din învățătura Domnului, unde se zice: *Și chemând pe cei 12 Ucenici ai Săi, le-au dat lor putere și stăpânire peste toți dracii și a vindecà boalele. Și i-au trimes pe dânșii să pro-*

poveduiască împărăția lui Dumnezeu și să tămăduiască pe cei bolnavi [1]).

Tot așà mărturisește despre aceasta și Ap. Pavel, când zice: *Hristos a pus în biserică pe unii Apostoli, iar pe alții proroci, iar pe alții Evangheliști, iar pe alții păstori și dascăli; spre desăvârșirea sfinților la lucru slujbei, spre zidirea trupului lui Iisus Hristos* [2]). Iar despre cei ce n'au darul acesta, acelaș Apostol a zis: *Cum vor predicà dacă nu sunt trimeși? Au doară toți Apostoli? Au doară toți proroci? Au doară toți dascali? Au doară toți puteri? Au doară toți au darul tămăduirilor? Au doară toți în limbi grăiesc? Au doară toți tâlmăcesc?* [3]) Așișderea și Sf. Ignatie, prietenul și Ucenicul Sf. Ioan Evanghelistul, bărbat apostolic, a scris locuitorilor din Efes astfel: *La Episcop trebue a privì ca la însuș Domnul, căci el prezidează în locul lui Dumnezeu, Preoții ocupă locul 'soborului apostolic și diaconilor este încredințată slujirea lui Iisus Hristos.*

Iată cine are dreptul și cine nu, de a învățà în biserica lui Hristos. Deci adventiștii, nefăcând parte din cei aleși de Domnul de a propovăduì cuvântul Lui, nici nu sunt poftiți la aceasta, nici n'au dreptul de a învățà pe oameni altfel de cum învață biserica, precum nici de a tăgăduì dreptul Ierarhilor bisericii, de a învățà în biserică, așà după cum au fost puși într'aceasta de însuș Fiul lui Dumnezeu, ci numai a cere iertare dela Dumnezeu pentru învățătura lor cea greșită, căci numai așà se vor mântuì.

* * *

Invățătura de căpetenie a adventiștilor este că Domnul Hristos are să vină *a doua oară*, *după o mie de ani*, când vor învià numai drepții și cu ei va stabilì o împărăție *de 1000 de ani*, iar după această mie de ani, drepții cu Domnul Hristos vor stà ca judecători ai păcătoșilor, după care aceștia din urmă vor murì, fără a mai învià, respingând cu modul acesta veșnicia muncilor păcătoșilor.

Dar învățătura acestora nu este nouă, ci este veche și, după cât vom vedeà, toți cei ce au propoveduit-o au spus

---

[1]) Luca IX, 12; Mat. X, 1; Marc. VI, 7.
[2]) Efeseni IV 11—12.
[3]) I Corint. XII, 29-30.

minciuni, că prorocirile lor nu s'au împlinit, după cum nu s'a împlinit nici prorocia adventiștilor. Să mă explic:

Deși Dumnezeu a ales poporul lui Israil, ca pe acela, în mijlocul căruia trebuià să vie și să se nască Domnul Hristos, fapt care s'a întâmplat cu adevărat, așà după cum au vestit prorocii legii vechi, totuș, acest popor în loc să fie recunoscător lui Dumnezeu până la moarte, din contra a fost cel mai mare dușman al învățăturilor Mântuitorului. Este drept că Domnul Hristos pe poporul acesta l-a chemat la împărăția Sa mesianică mai întâiu, și apoi pre păgâni, dar nu l-a urmat. De asemenea, mulți dintre Iudei au îmbrățișat creștinisml cu cea mai mare căldură și l-au răspândit printre popoare, probă Sfinții Apostoli și bărbații apostolici, cum și alți creștini făcuți dintre Iudei.

Insă printre Iudeii creștinizați de timpuriu, s'au observat o partidă iudaistică, care nu voià să recunoască că împărăția Domnului Hristos nu este din lumea aceasta, ca una ce se întindeà numai asupra sufletelor, după cum însuș Domnul se rostește, atunci când L-a întrebat Pilat: *Tu ești împăratul Iudeilor?* Iar Iisus i-a răspuns: *Impărăția mea nu este din lumea aceasta, căci de ar fi fost din lumea aceasta împărăția mea, slugile mele s'ar fi nevoit, ca să nu fiu dat Iudeilor; iar acum împărăția mea nu este de aici* [1]).

Cu toate acestea, Iudeii aceștia, ca toți Iudeii în genere, voiau ca împărăția lui Hristos să fie din lumea aceasta, întrucât, ziceau ei, Dumnezeu este numai al jidovilor, nu și al celorlalte popoare, pe ai căror membrii, ei îi pun în rândul dobitoacelor. Astfel fiind, Domnul Hristos, cu atotputernicia Sa, trebuià ca să intemeieze pe pământ o împărăție jidovească, care aveà să stăpânească toată lumea.

Dar văzând ei, că visul acesta nebun nu își are răsunetul în persoana Domnului Hristos, de timpuriu, au născocit o învățătură nouă, că dacă Domnul Hristos n'a întemeiat împărăția jidovească atunci pe pământ, o va întemeià pe aceasta după o mie de ani.

Intre cei cari au născocit această învățură, a fost mai întâiu iudeul creștin Cerint, născut în Alexandria, care trăià în acelaș timp cu Evanghelistul Ioan.

[1]) Ioan XVIII, 33, 35 și 36.

Acesta învață între altele, *că Domnul Hristos, după a doua* venire a Sa pe pământ, va întemeià o împărăție, care va durà o mie de ani, învățătură pe care o sprijineà și el, ca și adventiștii de astăzi, pe Apocalipsul Sfântului Ioan [1]).

Mai clar s'au exprimat în această privință, creștinii născuți dintre Iudei sub numele de *Nazarei*, tot din secolul întâiu al creștinismului, cari învățau, după cum am arătat, că Domnul Hristos va întemeià pe pământ o împărăție de o mie de ani, potrivit credințelor și ideilor ce aveau Iudeii despre Mesia, adică că Acesta va întemeià o împărăție jidovească, care să domnească peste toată lumea [2]).

Această învățătură a fost îmbrățișată mai târziu, în secolul II-lea după Hristos, sub altă formă, decât cea mai din'ainte, de un creștin născut păgân, anume *Montan*, careziceà că biserica primă creștină a fost în fașă și că ea va ajunge la maturitate la a doua venire a lui Hristos, care va fi în curând, după o mie de ani, sprijinindu-se și el tot pe Apocalips [3]).

In temeiul învățăturilor de mai înainte, chiliasmul sau împărăția de o mie de ani, propoveduită de iudeul creștin *Cerint* și iudeii creștini *Nazarei*, de pe timpul Apostolilor, trebuià să fie și să se întemeieze probabil, în secol. al XII-a după Hristos, după profețiile lor; după a lui *Montan* în secol. al XIII după arătarea sa; iar după a lui *William Muller*, profetul adventiștilor, la anul 1843, Martie 21, sau după a doua amânare, pe care a făcut-o, la 1844 Octombrie 22, dată când, după el, aveà să fie sfârșitul lumii și venirea cea de a douaoară a D-lui Hristos, ca să întemeieze împărăția visată de adventiști, de o mie de ani pentru ei și păcăliții lor.

Dar întrucât învățăturile pomenite ale falșilor profeți, după cum am văzut, nu s'au împlinit, ca orice prorocire falșă, *căci toți profeții* și legea *până la Ioan au prorocit* [4]) iar de acì înainte orice prorocire s'a făcut n'a avut și nu

---

[1]). Ist. Bis. traducere de Episcopii: Gherasim și Atanasie pag. 271.
[2]). Ist. Bis. de Dr. N. Nițulescu, pag. 37.
[3]) Ist. Bis. de Episcopii: Gherasim și Atanasie, pag. 293.
[4]) Mat. XI, 13.

Mai mult, cu toată legea dată de Moisi la muntele Sinai, care prin porunca a patra orânduià sfinţirea şi curăţenia Sâmbetii, din partea poporului lui Israil, totuşi acest popor de mult s'a depărtat dela prescripţiunile ei. Şi aşà fiind, serbarea aceasta ajunsese pe timpul Mântuitorului, ca să nu mai fie ţinută cu sfinţenia ei, ca în trecut, fapt dealmintrelea, ce se obsearvă şi astăzi la Iudei, cari fac Sâmbăta ce nu este îngăduit în legea lor. Şi cu toate acestea, adventiştii susţin ca să facă creştinii, ceeace nu fac Iudeii cu Sâmbetele lor.

Dar în această privinţă să ascultăm pre Domnul Hristos, care în predica Sa de multe ori a observat că Iudeii, Fariseii şi Cărturarii lor cereau sfinţenia Sâmbetei numai dela creştini, pe când preoţii lor de mult o spurcaseră.

In vederea aceasta să ascultăm pe Evanghelistul, care zice: *În vremea acea mergea Iisus Sâmbăta prin semănături; iar ucenicii Lui au flămânzit, şi au început a rupe spice şi a mâncà; iar Fariseii văzând au zis Lui: Iată ucenicii Tăi fac ce nu se cade a face Sâmbăta.*

Şi atunci Iisus le-a zis lor: Au n'aţi citit ce a făcut David, când a flămânzit el şi cei ce erau cu dânsul; cum au intrat în casa lui Dumnezeu, şi pâinile punerii înainte au mâncat, care nu se cuvenià lui să le mănânce, nici celor ce erau cu dânsul, fără numai Preoţii lor?

Şi cu toate acestea nu i s'a socotit lui spre pedeapsă.

Au n'aţi citit în lege, că Sâmbăta, Preoţii în biserică spurcă Sâmbăta, şi nevinovaţi sunt? [1]).

. . . . . . *Şi de aţi şti ce este: Milă voesc, nu jertfă, n'aţi fi osândit pe cei nevinovaţi.* Că *Domn este şi al Sâmbetei, Fiul omului* [2]).

Şi ca să le arate lor atotputernicia Sa, adică că El este Domn şi al Sâmbetii, *a intrat în Sinagoga lor şi iată, un om erà acolo având mâna uscată. Şi l-a întrebat pe Dânsul, zicând, de se cuvine Sâmbăta, a vindecà? ca să-l învinuească pre El.*

Iar El le-a zis lor: Ce om este dintre voi, care va avè o oaie şi de va cădeà aceea Sâmbăta în groapă, au nu o va apucà pre ea şi o va scoate? Dar omul, cu cât se deo-

---

[1]) Numer. XXVIII, 9.
[2]) Mat. XII. 1—8.

sibeşte de oaie? Pentru aceia se cuvine Sâmbăta a face bine.

Atunci a zis omului: Intinde mâna ta. Şi o a întins şi a venit la starea cea dintâiu, sănătoasă, ca şi cealaltă. Iar Fariseii ieşind afară, sfat au făcut asupra Lui, ca să-L piardă pe El [1])

Odată, văzând Iisus un bolnav de hidropică ce erà înaintea Lui, a zis către Farisei şi către legiuitori, grăind: *Oare este slobod Sâmbăta a vindecà? Şi ei au tăcut, şi apucându-l l-a vindecat pe el şi l-a slobozit* [2]). Altădată, Domnul Hristos a tămăduit *pe slăbănogul dela Vitezda tot în ziua Sâmbetii*, iar Iudeii au zis celui vindecat: Sâmbătă este, nu ţi se cade a-ţi luà patul [3]). Aceste pilde le aduc din activitatea Mântuitorului, ca să se vadă, că El, ca Fiu al lui Dumnezeu, ca Acela care venise în lume, nu să strice legea, ci să o plinească, a recunoscut şi a dovedit că obiceiurile ce aveau Iudeii, de a serba ziua Sâmbetei, ca împlinitori ai legii, au fost numai pentru ei, după cum au fost şi celelalte serbări şi ceremonii ale legii vechi, dintre carele unele se observă şi până în ziua de astăzi de Iudei, cum e *Tăerea împrejur* şi altele; iar nu şi pentru urmaşii Domnului Hristos, căci legea prin Moisi s'a dat, iar darul şi adevărul prin Iisus Hristos s'a făcut [4]).

Astfel fiind, creştinii, după cum vom vedeà, după ce s'au separat de Iudei, că n'au mai sărbătorit Sâmbăta legii vechi, lege, despre care sf. Arhidiacon Ştefan, în cuvântarea sa, mai 'nainte de moarte, ne încredinţează că Moisi a primit-o, nu dela Dumnezeu deadreptul, ci prin înger, când zice: *Acesta* (Moisi) *este cel ce a fost întru adunare în pustie cu îngerul care grăià lui în muntele Sinai şi cu părinţii noştri, care a primit cuvinte vii să ne deà nouă* [5]). Iar Ap. Pavel, vorbind despre Preoţii cari aduc darurile după lege, zice: *că ei slujesc închipuirii şi umbrii celor cereşti* [6]). Adică legea veche a fost numai umbră sau închipuire a legii celei nouă.

Dacă Domnul Hristos a propoveduit cuvântul său mai

---

1) Idem XII, 9—12.
2) Luca XIV, 5—6.
3) Ioan V, 3.
4) Ioan I, 17.
5) Fapt. Ap. VII, 38.
6) Evrei VIII, 5.

întâiu lui Israil, a făcut aceasta pentrucă el, Israil, a fost chemat mai întâiu la împărăţia slavei şi apoi păgânii.

De asemenea, Apostolii încă au propoveduit în acelaş fel, adresându-se mai întâiu Iudeilor, pentru acelaş cuvânt, şi apoi păgânilor, cari încă luau parte la propoveduirea lor, în Sinagogi, în Sâmbetele lor, sub numele de prozeliţi.

Insă, atunci, când aceştia au început a fi isgoniţi şi persecutaţi de Iudei, au părăsit Sinagoga lui Israil şi au început a propovedui cuvântul Domnului, în casele creştinilor, separându se cu modul acesta de Iudei, şi tot aşa şi urmaşii lor: Bărbaţii apostolici, iar după ei Episcopii şi Preoţii.

Mai departe, creştinii începând a fi persecutaţi nu numai de Iudei, ci şi de păgâni, au început să se roage nu numai în casele lor private, ci şi în peşteri, păduri şi catacombe.

In aceste locuri, în rugăciunile lor, creştinii având în vedere că Domnul Hristos, atunci, când a biruit moartea, înviind din morţi, nu S'a arătat ucenicilor Săi în ziua Sâmbetii, ci a doua zi după Sâmbătă, precum şi că Sfântul Duh s'a pogorît peste Apostoli la cincizeci zile după Paşti, tot adoua zi după Sâmbătă, au numit ziua aceasta, Duminecă sau ziua învierii. Şi aşà au sfinţit-o şi au luat-o de bază în serviciul Domnului, ca zi de mântuire, de bucurie şi de biruinţă, pentru noua lor credinţă şi învăţătură, pe care o primesc nu prin îngeri ca legea veche, ci prin însuş Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, care a venit în lume, *de ne-a dat luminare şi pricepere ca să cunoaştem pe Dumnezeul Cel adevărat*

Astfel fiind, creştinii s'au despărţit cu totul de Iudei şi de sărbătorile lor, care nu-şi mai aveau rol în creştinism.

Şi că aşà a fost, bărbaţii apostolici, ca Varnava, sfântul Ignatie şi Iustin Martirul şi Pliniu, vieţuitori la începutul secolului al doilea, ne încredinţează că pe vremea lor, creştinii serbau dejà *ziua Duminicei*.

Apoi, chiar faptul, că unii dintre creştini născuţi din Iudei, cunoscuţi sub numele Elkesaiţi, creştini rătăciţi, cereau respectarea legii lui Moisi şi serbarea Sâmbetei din partea tuturor creştinilor, adevereşte că pe timpul lor creştinii nu serbau Sâmbăta, ci Dumineca, căci dacă ar fi

serbat Sâmbăta, n'ar mai fi cerut ei respectarea Sâmbetii [1]).

Cu toate acestea, religia cea nouă, creştinismul, nefăcând parte din religiile permise, după legea celor zece table a imperiului roman, era natural ca creştinii să nu se prezinte în public, în adunările lor, căci în atari împrejurări erau aspru pedepsiţi, şi încă cu moartea. Probă, răsboiul cel de trei sute de ani, pe care Iudaismul şi păgânismul l-a purtat contra creştinilor, când aceştia au pecetluit învăţătura Domnului cu moartea lor muceniceascâ şi cu sângele lor, care curgea în deajuns în toate pieţile oraşelor imperiului roman.

Iată dece serbarea Duminicii, sărbătorită de primii creştini, nu era cunoscută îndeajuns locuitorilor poporului roman şi Iudeilor, până atunci creştinismul, triumfând asupra păgânismului şi judaismului, a fost recunoscut ca religiune de stat a imperiului roman, sub împăratul Constantin cel Mare.

In urmă acesta, creştinismul, a trebuit ca să-şi dovediască nu numai credinţa sa, dar chiar şi zilele în care obişnuia deja a aduce jertfă de mulţumire lui Dumnezeu, potrivit, legii sale cei sfinte şi dumnezeeşti.

Deci dar, după ce Constantin cel Mare a decretat ca religiunea creştină să fie religiunea dominantă în imperiul său, a mai decretat ca *ziua Duminicii* să fie sărbătorită ca şi mai 'nainte de creştini întru amintirea învierii Domnului.

In legătură cu aceasta, a rânduit respectarea zilelor de *Miercuri şi Vineri*, întru amintirea patimilor şi morţii lui Iisus Hristos, deasemenea sărbătorite de creştinii primi în sensul de mai sus.

Apoi, observând că serbarea Paştilor se sărbătorea, în mod deosebit, de creştinii din orient şi occident, a conchemat sinodul dela Nicea la anul 325, când, între stabilirea altor învăţături, cum era Simbolul credinţii, părinţii numitului sinod, studiind şi chestiunea serbării Paştelui, au statornicit ca această sfântă zi să se sărbătorească în toată biserica, la *prima Duminică după lună plină, dela echinopţiul de primăvară, după 14 Nisan.*

Iar după aceasta, treptat, treptat, s'au înfiinţat toate

[1]) Ist. Bis. D-r Niţulescu pag. 37.

sărbătorile creştineşti anuale, aşa după cum se văd până în ziua de astăzi.

Astfel stând faptul cu învăţătura creştină faţă de sabatismul adventiştilor, sfătuim şi povăţuim pe toţi creştinii drept credincioşi, a se ferì de învăţătura acelor sectanţi, cari cer înlocuirea Duminicii cu Sâmbăta, întrucât, prin învăţătura lor greşită, au căzut în judaism, şi s'au depărtat cu totul dela sânul bisericii creştine, vas făcându-se cu totul diavolului.

Mai departe, adventiştii mai rostindu-se încă şi contra învăţăturii creştineşti, despre sfânta biserică, sfintele icoane şi sfântul botez, se va vedeà şi netemeinicia acestor învăţături, cum s'a văzut şi a celor mai dinainte.

* * *

Biserica, după învăţătura creştinească, este totalitatea credincioşilor, adică toţi creştinii după suprafaţa pământului formează biserica lui Hristos. Deci, cei ce învaţă altfel, aceia nu fac parte din biserica Domnului; aceasta din punctul de vedere al credinţii şi al învăţăturilor Domnului Hristos, care a zis: *Iată Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârşitul veacului*[1]). Afară de aceasta şi locul sau casa Domnului, unde se adună credincioşii în Duminici şi sărbători, se numeşte tot biserică. Aşà avem biserica din satul cutare, biserica din oraşul cutare, care este locul sau casa de rugăciune, unde se adună creştinii ca să se roage lui Dumnezeu, cerând iertare păcatelor şi proslăvindu-L pentru binefacerile Sale.

Adventiştii nu recunosc nici una, nici alta, ei zic că, dacă sunt doi sau trei la un loc, aceştia pot formà biserica, care *se compune* numai din sfinţi, păcătoşii n'au ce căutà[2]).

Iar în ce priveşte localurile sau casele de rugăciune, pe acestea nu le recunosc, afirmând că adventiştii, fiind sfinţi, apoi casa fiecăruia poate servì ca locaş de rugăciune. Dar aşà să fie?

Noi, după cât cunoaştem lumea, o vedem sub două for-

---

[1]) Mat. XXVIII, 20.
[2]) Comb. Învăţ. adventiste Econom C. Nazarie pag. 75.

me: unii cari sunt oameni buni, și alți cari sunt oameni răi. Dar nici cei buni nu sunt fără de păcat, fără de greșală, căci *nu este om drept pre pământ care să facă bine și să nu greșească*[1]), afară numai de Domnul Hristos, care singurul a fost fără de păcat. Dar mai vedem de multe ori că și cei răi se îndreptează și se fac buni, în urma învățăturilor și sfaturilor bisericii. Și de aceea la biserică merg și bunii și răii, ca unii pe alții să se îndrepteze, iar biserica, prin sfințiții ei servitori, pururea se roagă pentru iertarea greșalelor și a celor buni și a celor răi.

Prin urmare, adventiștii, și din punctul acesta de vedere, sunt falși, că nu pot fi sfinți cu toții niciodată. Și pe lângă aceasta nu se potrivește sfințeniea bisericii, a casei de rugăciune, niciodată cu sfințeniea casei fiecărui om, unde se vede pe lângă curățenie și murdărie, pe lângă cugetări bune și cugetări rele, căci de, ori ce s'ar zice, omul e om și adesea fără voia lui se ispitește și cade în păcate, în casa lui chiar, ca și adventiștii, care în casele lor, fiind, se ridică în contra învățăturilor Domnului Hristos.

Pe când în biserică, în casa sfințită a lui Dumnezeu toți merg cu o inimă și cu un gând în Dumnezeu, unii slăvindu-L pentru binefacerile Sale, alții rugându-L ca să li se ierte greșalele, cele cu voie și cele fără de voie; toți urmărind acolo unirea lor cu Dumnezeu, Părintele luminilor, *căci așa a iubit Dumnezeu lumea, cât și pe Fiul Său Cel unul născut L-a dat, ca tot cel ce crede întru El să nu piară, ci să aibă vieață veșnică*[2]).

* * *

Invățătorii adventiști, după cum am arătat, s'au ridicat și împrotiva sfintelor icoane și cinstirii lor zicând că întrebuințarea lor în biserică și în case, cât și cinstirea pe care le o fac creștinii, nu este decât idololatrie sau închinare la idoli. Și ca întotdeauna în învățătura lor, și de astă dată, au alergat tot la sprijinul sfintei scripturi.

In sprijinul acesta, ei aduc citatul bibliei: *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, care te-am scos din pământul Egiptu-*

---

[1]) Ecls. VII, 20.
[2]) Ioan III, 16.

lui și din casa robiei. Să nu ai alți Dumnezei, afară de mine. Să nu-ți faci ție chip cioplit, nici asemănarea vreunui lucru, din câte sunt în cer, sus și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în ape, supt pământ. Să nu te închini acelora și să nu slujești lor, că Eu sunt Domnul Dumnezeul tău[1]).

Insă să se știe că prorocul Moisì, atunci când a adus această poruncă la cunoștința poporului lui Israil, a avut în vedere, că acest popor a trăit împreună cu alte popoare, care erau păgâne, popoare, care, necunoscând pe Dumnezeu, își făceau idoli, la cari se închinau ca lui Dumnezeu.

Asà spre pildă, dacă se făceà puternic un șarpe prin mușcăturile lui veninoase sau dacă un bou se făceà înspăimântător prin puterea lui sau dacă soarele cu razele sale strălucià lumea, numai decât popoarele acelea, în întunecimea minții lor recunoscând puterea animalelor și a lucrurilor cerești, le îndumnezeau și le recunoșteau ca dumnezei ai lor.

Astfel fiind, ei turnau în aur sau argint, sau le ciopleau în piatră chipul lor, iar mai apoi aceste chipuri turnate sau cioplite, le așezau în capiștele sau templele lor și mergând îngenunchiau înaintea statuilor acelora și le aduceau rugăciuni și jertfe ca lui Dumnezeu.

De această boală a fost cuprins și poporul lui Israil în timpul cât a stat în Eghipt, când uitând pe Dumnezeu, în loc să se închine lui, după cum erà drept, își făceà idoli sau statui, cum a făcut, chiar la Sinai, vițelul de aur și îi cinsteau ca pe Dumnezeul cel adevărat, obiceiu pe care ei îl învățaseră și împrumutaseră dela Eghipteni. Iată ce a făcut pe prorocul Moisì ca să ceară lui Dumnezeu și să-i deà poruncă lui Israil ca să nu'și mai facă idoli, cari să se asemene cu animalele pământului și lucrurile cerești și să nu se închine și să slujească lor.

Mai departe, sectanții adventiști susțin în învățătura lor, că nu se poate zugrăvi sau închipui chipul lui Dumnezeu, pentrucă pe El nimenea nu l-a văzut, întru cât este ființă spirituală.

---

[1]) Eșire XX, 2—5.

La aceasta răspundem, că deşi Dumnezeu este ființă spirituală, totuşi El s'a făcut cunoscut lumii în diferite împrejurări, prin anumite arătări.

Aşà, lui Avraam la stejarul Mamvri i s'a arătat în forma a trei îngeri. Lui Iacob în călătoria sa către Mesopotamia, ca ființă spirituală, stând în capul scării pe care acesta a văzut-o în vis, precum şi sub alte forme în vechiul aşezământ. In legea Harului Fiul lui Dumnezeu, Domnul Hristos, în însuş persoana Sa, iar Sfântul Duh s'a arătat la botezul Domnului, la Iordan, în chipul unui porumbel.

In baza acestor arătări, creştinii zugrăvesc icoana sfintei Treimi sub chipul a trei îngeri, pe Domnul Hristos după cum s'a arătat ca om şi Dumnezeu, iar pe sfântul Duh sub chipul unui porumb. De asemenea îngerii sunt zugrăviţi sub chipul de oameni întraripaţi, cum s'a arătat ei oamenilor şi aşà mai departe.

Respectiv de voința lui Dumnezeu despre icoane, e destul de lămurit arătată, când el a poruncit lui Moisi să facă cortul mărturiei, sicriul legii, tablele legii, apoi toiagul lui Aaron, năstrapa cu mană, să zugrăvească Heruvimi pe perdelele şi pereţii templului cum şi să facă Heruvimi de aur vărsaţi şi să'i puie de amândouă părţile jertfelnicului[1]).

In cele dintâi veacuri ale creştinismului, Iudeii ca şi adventiştii de astăzi, vedeau în introducerea icoanelor, în casele creştinilor, semnul închinării la idoli. Insă cu toate acestea, creştinii, treptat, treptat, au introdus sfintele icoane, mai întâiu în casele lor, apoi în catacombe şi mai pe urmă, când s'au zidit biserici, şi într'acestea. Cea dintâiu icoană a fost numele Domnului Hristos, apoi mielul închipuind tot pe Domnul Hristos, păstorul cel bun care duceà pe umeri oaia cea rătăcită şi aflată precum şi altele, iar în cele din urmă şi însuş chipul Domnului Hristos[2]).

De unde putem vedeà, că învăţătura adventistă, care încredinţează că icoanele n'au fost în întrebuinţare la primii creştini şi că aceasta s'a întâmplat tocmai în suta a opta după Hristos, în urma deciziunii soborului al şaptelea ecumenic, este falşă şi fără temeiu, ca toate învăţăturile lor.

---

[1]) Eşirea, cap. XXXVII. Compară Econ. Nazarie, op. citat, pag. 100.
[2]) Is. Bisericească de Niţulescu, pag. 53.

Intru cât priveşte cinstirea lui Dumnezeu, a Domnului Hristos, cum şi a sfinţilor şi aleşilor săi, aceasta se vede din însuşi cuvintele Mântuitorului, care a zis: *cela ce ascultă pre voi, pre mine mă ascultă şi cela ce se leapădă de voi, de mine se leapădă. Iar cela ce se leapădă de mine, se leapădă de cel ce m'a trimis pre mine*[1]). Iar Apostolul Pavel ne îndeamnă zicând: *Aduceţi-vă aminte de mai marii voştri, cari v'au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu şi, privind la sfârşitul vieţii lor, să le urmaţi credinţa*[2]).

Tot aşà în legea veche, vedem Isus Navì, când a văzut pe mai marele puterii Domnului, a căzut cu faţa la pământ şi i s'a închinat lui[3]).

Respectiv de felul cum trebue să stăm şi să facem rugăciunea, sfântul Apostol Pavel ne sfătueşte zicând: *Pentru toată rugăciunea şi cererea, rugându-vă în toată vremea întru Duhul şi la însuş acesta, priveghind cu toată răbdarea şi rugăciunea pentru toţi sfinţii*[4]). Adică atunci când ne aflăm înaintea icoanelor Domnului Hristos, a Maicei Sale a Apostolilor şi a sfinţilor şi aleşilor lui Dumnezeu, în acel moment, privind la icoanele lor, să ne ridicăm cu mintea, mai pre sus de cele pământesti,—la cele cereşti, la locaşurile cele de sus, unde tronează Domnul Hristos şi unde petrece ceata sfinţilor şi aşà cu ei să vorbim în rugăciunile noastre, ca cu nişte prieteni ai noştri adevăraţi.

Afară de aceasta, atunci când ne aflăm înaintea sfintelor icoane, privind la chipul sfinţilor, zugrăviţi pe ele, ne îndreptăm cu mintea numai decât la vieaţa lor cea sfântă, pe care urmând-o în vieaţa noastră, ne sfinţim şi ne schimbăm obiceiurile noastre cele rele, urmând pilda sfinţilor, cari în vieaţa lor, n'au lucrat decât binele.

Aşà, spre pildă, când cinevà se află înaintea icoanei sf. Nicolae, sau a sfântului Spiridon, numai decât se gândeşte la aceşti sfinţi şi cu mintea se duce la faptele şi minunile lor, cari nu puţin răsunet au în sufletul creştinului, îndemnându l la urmarea credinţei sfântului şi la sfintele lui fapte.

De unde vedem, că icoanele sunt exemple de mare fo-

[1]) Luca X, 16; Ioan, XIII, 20; Mat. X, 40.
[2]) Evrei, XIII, 7.
[3]) Iisus Navì, V, 14.
[4]) Efeseni, VI, 18.

los, nu numai pentru cei învățați, dar mai ales pentru cei neînvățați. Și așà fiind, cu dreptul s'a zis cândvà, că sfintele icoane sunt biblia poporului.

Deci adventiștii, respingând închinarea la sfintele icoane,—ei neavându-le în față, cum le au creștinii totdeauna, n'au pilde vii de moralitate și de sfințenie cu care să'și înobileze inima. Și așà fiind și din acest punct de vedere, creștinilor li se pune în vedere, ca să fugă de învățăturile lor, ca unele ce n'au alt răsunet, decât ca să înstrăineze pe om de Dumnezeu și de sfinții săi.

* * *

Mai departe, adventiștii s'au ridicat și asupra învățăturei și săvârșirei sf. botez, susținând, că această taină trebuește săvârșită numai asupra celor în vârstă, nu și asupra copiilor, căci aceștia neavând credință, botezul este de prisos pentru ei, stabilind cu aceasta, că botezul să se săvârșească numai celor maturi, ca unii cari pot primì botezul, cu credință și conștiință[1]).

Și știți de ce susțin aceasta adventiștii? Numai ca să aibă ei dreptul, ca să boteze pe cei dejà botezați ca prunci, ca unii cari, la botez, n'au avut—zic ei—credință și conștiință.

Dar, chiar de am admite aceasta, întrebăm pe adventiști, de unde au ei dreptul de a botezà pe oameni? Căci noi știm, după cum am arătat și altă dată, că dreptul acesta, Domnul Hristos nu l a dat decât ucenicilor Lui, când i-a trimis la predică, zicând: *Mergând învățați toate neamurile, botezându-i pe ei, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*[2]) iar Apostolii la rândul lor au dat dreptul acesta numai urmașilor lor: Arhierei și Preoți.

Astfel fiind, iarăș întrebăm pe adventiști, de unde a căpătat dreptul acesta William Müller, întru cât noi îl știm, după cum îl știu și adeventiștii, ucenicii lui, că el n'a fost decât numai un om de rând, ca orice muritor? Și că așà fiind, n'a fost chemat la predica Evangheliei, nici de Domnul Hristos, nici de Apostoli, nici de urmașii lor.

Deci dar, dacă William Müller n'a avut dreptul de a

---

[1]) Comp. Econ. Nazarie, op. cit. pag. 70.
[2]) Mat. XXVII, 19.

predicà cuvântul lui Dumnezeu și de a botezà, atunci nici urmașii lui nu au dreptul acesta, întru cât ei ca și căpetenia lor, nu sunt decât vântură lume, fără rost și fără căpătâiu.

Dar să venim la învățătura lor, prin care susțin că copii n'au trebuință de botez, ci numai cei vârstnici. Și să vedem așà să fie? Așà a făcut Domnul Hristos și Apostolii lui? Au botezat ei numai pe cei vârstnici și nu și pe copii? Noi zicem că și pe unii și pe alții. Și când zicem aceasta, luăm de martori și pe Domnul Hristos și pe ucenicii Lui.

In sfânta Evanghelie aflăm că Domnul Hristos a zis cândvà: *lăsați pruncii să vie la mine și nu-i opriți, că a unora ca acestora este împărăția lui Dumnezeu.... Și luându-i în brațe și-a pus mâinile pe ei și i-a binecuvântat pe dânșii.*[1])

In altă parte, tot sfânta Evanghelie ne spune că vorbind Iisus cu fariseul Nicodim, despre renașterea sufletească, care vine de sus, acela l-a întrebat: *Cum poate omul să se nască fiind bătrân? Și atunci Iisus i-a zis: De nu se va naște cinevà din apă și din Duh, nu va puteà să intre în împărăția cerurilor. Căci ce este născut din trup, trup este și ce este născut din Duh, Duh este.*[2])

Și cu aceasta credem că Mântuitorul a adeverit, că toți cei născuți din trup, toți urmașii lui Adam nu vor puteà intrà în împărăția cerurilor, de nu se va naște din apă și din Duh.

Astfel fiind, Biserica creștină, încă dela începutul ei, a săvârșit taina botezului tuturora, fără deosebire de prunc sau vârstnic, întrucât toți cei născuți din trup se găsesc sub greutatea păcatului strămoșesc, de care nu se pot curăți decât prin sf. botez, prin apă și prin Duh, ca nu cumvà viind moartea să-i găsească nepregătiți în vieața viitoare pentru împărăția lui Dumnezeu. Apa fiind simbolul curățeniei trupești, cum s'a văzut la botezul lui Ioan; iar Duhul puterea darurilor dumnezeești, cu ajutorul cărora noul botezat, eliberându-se de păcatul strămoșesc, intră în împărăția lui Dumnezeu. Iată de ce s'a zis că bo-

[1]) Marcu X, 14—16.
[2]) Ioan III, 4, 5—6.

tezul este poarta prin care cel botezat intră în împărăţia lui Hristos, devenind creştin.

Pe acest temeiu al învăţăturii Mântuitorului, Apostolul Petru, după ce s'a îmbrăcat, caşi ceilalţi Apostoli, la ziua a cincizecea, la Rusalii, cu darul Duhului Sfânt, a chemat la botez pe fiecare din cei de faţă zicându-le: Pocăiţi-vă şi să se boteze fiecare dintre voi întru numele lui Iisus Hristos, spre ertarea păcatelor şi veţi luà *darul Sfântului Duh. Pentrucă vouă este făgăduinţa şi copiilor voştri şi tuturor celor de departe, ori pe câţi va chemà domnul Dumnezeul nostru. Deci ei cu dragoste primind cuvântul lui, s'au botezat şi s'au adăogat în ziua aceea suflete ca la trei mii.*[1])

Şi dacă aşà a fost, cum ne spune Apostolul,—între familiile cele ce s'au botezat atunci de Petru, erau numai oameni maturi, nu şi copii?—pentrucă oamenii când merg la biserică, iau cu ei şi pe copilaşii lor, cum a luat şi dreptul Iosif şi sfânta Fecioară Maria pe Domnul Iisus, când s'au dus în Ierusalim la serbarea Paştelor, când erà el de 12 ani. Prinurmare, Ap. Petru a botezat atunci şi pe bărbaţi şi pe femei şi pe copiii lor.

Altă imprejurare. Apostolul Petru, fiind chemat dela Iope în cezarea Palestinei, de Cornelie sutaşul, acesta chemându-şi toate rudeniile sale şi pe prietenii cei iubiţi, când a văzut pe Petru că vine la el, i-a ieşit înainte şi căzând la picioarele lui i s'a închinat. Şi intrând Petru în casa lui Cornelie, a vorbit cu sutaşul şi cu cei ce erau în casa lui, despre împărăţia lui Dumnezeu şi despre Domnul nostru Iisus Hristos şi încă grăind el cuvântul acesta, a căzut Duhul Sfânt peste toţi cei ce auzeau cuvântul şi atunci le-a poruncit lor Petru să se boteze întru numele Domnului şi s'au botezat.[2])

Astfel fiind, acolo în casa lui Cornelie, în care se mai aflau pe lângă casnicii săi, şi rudenii şi prietenii iubiţi. întrebăm, între cei ce au primit botezul prin Ap. Petru, erau numai oameni vârstnici, nu şi copii? Şi aici, caşi la ziua a cincizecea, eu zic că da şi nu greşesc, când zic cuvântul acesta,cum am arătat acolo.

---

[1]) Fap. Ap II, 38. 39. 41.
[2]) Idem X. 1, 38.

Deci dar, potrivit învăţăturilor Domnului şi faptelor Apostolilor, urmaşii acestora aşà au învăţat şi aşà au botezat, totdeauna, pe cei ce au venit la împărăţia lui Dumnezeu, de atunci şi până astăzi, şi pe vârstnici şi pe copii. Iar întrucât priveşte sădirea credinţii în sufletele noilor născuţi şi botezaţi, la aceasta totdeauna au lucrat părinţii lor şi apoi şi naşii lor, părinţii lor sufleteşti, cari totdeauna şi-au înţeles aşà de bine însărcinarea lor, încât graţie acestei împrejurări, avem astăzi o credinţă, un Domn, o învăţătură şi o biserică sobornică şi apostolică.

In temeiul acestora, smerenia mea sfătueşte pe fii săi sufleteşti, ca să se păzească de învăţătura adventistă, care n'are alt scop şi altă ţintă, decât de a face pe cei ce cad în mrejele lor, ca cu timp şi fără timp, să-i înstreineze dela împărăţia lui Dumnezeu şi să i facă slujitori ai diavolului, care lucrează totdeauna la stricarea minţii şi la înüepărtarea creştinilor dela învăţătura Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

***

Afară de aceasta, mai avem încă un cuvânt de adăogat şi anume faptul că jurământul, după adventişti, nu este îngăduit, ca contrar învăţăturii Domnului şi cu aceasta, credem că vom sfârşi cu tot ce aveam de zis asupra învăţurilor numiţilor sectanţi.

Jurământul este un act public, un serviciu dumnezeesc public, făcut în numele lui Dumnezeu, pe care îl luăm de martor că spunem adevărul[1])

. In această privinţă, iată ce ne spune sfânta Scriptură: *Oamenii pe cel mai mare se jură şi sfârşitul a tot cuvântul lor, spre adeverire, este jurământul.*[2])

Dar, în astfel de împrejurări, omul trebue să fie cu cea mai mare băgare de seamă, întrucât atunci, când ia numele lui Dumnezeu de martor, să ştie că Dumnezeu, care este pretutindenea, este dotdeauna de faţă. Şi aşà fiind, nu va lăsà nepedepsit pe cel ce ar îndrăznì ca să ia

---

[1]) Oraţiune la depunerea jurământului recruţilor contigentului 1915, din regimentul 6 de artilerie, de P. S.S. Episcop Calist Ialomiţeanu.

[2]) Evrei VI, 16.

numele său de martor, spre a spune neadevărul, căci iată ce aflăm în descoperirea dumnezeească, despre împrejurarea, când omul este ţinut ca să facă jurământul: *Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert, că nu va lăsà Domnul nepedepsit pe cel ce va luà numele Său în deşert.*[1])

In temeiul învăţăturilor de mai'nainte, oamenii, ori de câte ori au fost ţinuţi de împrejurări, când erà vorba ca să mărturisească adevărul, neavând la îndemână, alte mărturii, au luat numele lui Dumnezeu de martor şi au jurat că spun adevărul. Astfel fiind, atât în legea veche cât şi în cea nouă, pretutindeni găsim urme că oamenii au săvârşit jurământul atât în judecăţile bisericeşti cât şi mai ales în judecăţile lumeşti, cum şi în momentul când oamenii sunt chemaţi de a ocupà mari demnităţi în stat şi armată fără deosebire de mare şi mic, precum şi înaintea tribunalelor judecătoreşti.

Asupra acestui serviciu dumnezeesc public se ridică adventiştii şi susţin că nu este îngăduit jurământul, de cuvântul lui Dumnezeu cuprins în sfânta Scriptură.

In sprijinul acestei păreri a lor, iau de bază însuşi cuvintele Domnului Hristos, din Evanghelie, unde se zice: *Aţi auzit ce s'a zis celor de demult, să nu juri strâmb, ci să dai Domnului jurămintele tale. Iar eu zic vouă: să nu te juri nici de cum, nici pe cer, că este scaunul lui Dumnezeu, nici pe pământ, că este aşternutul picioarelor lui, nici pe Ierusalim că este cetatea marelui Impărat, nici pe capul tău să te juri, că nu poţi un păr alb sau negru să faci, ci să fie cuvântul vostru da, da, şi nu, nu, iar ce este mai mult decât acestea, este dela cel rău.*[2])

Iar atunci, când au întrebuinţat ei aceste cuvinte ale Evangheliei, totdeauna s'au întemeiat pe sfinţenia vieţii lor, adică că ei sfinţi fiind totdeauna nu spun decât adevărul. Insă într'aceasta ei au întrecut chiar pe Fariseii Vechiului Testament, întru cât sfinţenia oamenilor acì pe pământ, ori care ar fi ea, totuş lasă mult de dorit, căci iată ce spune sf. Apostol Ioan: *De vom zice că păcat n'avem, pe noi înşine ne înşelăm şi adevărul nu este întru noi*[3]).

Astfel fiind, întrebăm pe adventişti, când ei refuză ca

[1]) Moisi XX, 7.
[2]) Mat. V. 33—37.
[3]) I. Ioan I. 8.

să depună jurământul înaintea judecăţilor bisericeşti şi lumeşti, nu caută a ascunde dreptatea şi adevărul sub cuvântul sfinţeniei lor, în aşà fel încât chiar minciuna lor să treacă drept fapt adevărat?

Eu zic că da. Şi de aceea cred că tocmai ca să-şi ascunză falşitatea învăţăturii lor, au găsit cu cale, ca să respingă jurământul.

Deci, când zic aceasta, o spun întemeiat pe cuvântul Scripturii, care zice: *Nimenea nu este pe pământ fără de păcat afară de Domnul nostru Iisus Hristos.* Astfel fiind, nimenea să nu îndrăsnească a se numì pe sine sfânt, căci o altă minciună ca aceasta, cred că n'a existat în lume decând există omul pe pământ.

Dar să venim la cuvintele Domnului de mai 'nainte şi să vedem, ce a înţeles El, când a rostit aceste cuvinte înaintea ucenicilor şi ascultătorilor săi. Acele cuvinte, Domnul le-a rostit, nu cu scop de a oprì jurământul, ci numai de a simplificà şi de a face pe oameni, să lepede obiceiul ce-l aveau cei vechi, vechiul Israil, de a întrebuinţà atâtea forme de jurământ, din care cauză, de multe ori oamenilor le erà peste putinţă de a ţine minte acele forme de jurământ, pe care Domnul de almintrelea le rezumă în cuvintele sale şi îndeamnă pe creştini ca în jurământ să întrebuinţeze numai simpla formă de *aşà, aşà* şi *nu, nu.* Adică, atunci când oamenii voesc în jurământul lor să spună că este adevărat un fapt să zică, aşà, aşà; iar când nu este adevărat, să zică nu, nu.

Iată la ce se reduc cuvintele Domnului de *aşà, aşà* şi *nu, nu*, iar nu la înlăturarea jurământului din judecăţile bisericeşti şi lumeşti [1]).

Aşà fiind, vă rog pe voi, fraţilor, primiţi cuvântul mângâerii şi îndreptării voastre în credinţă, aşà după cum mai sus l-am arătat vouă.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos cu duhul vostru. Amin.

Dată în reşedinţa noastră episcopală dela Curtea de Argeş, în anul mântuirii una mie nouă sute cincisprezece, ziua sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, 29 Iunie, iar al păstoriei noastre al patrulea.

† CALLIST.
Episcop de Argeş.

---

[1]) Comp. Ec. Nazare, op. citat, pag. 179.

Creştinul în vremurile de acum.

Este o plângere care se poartă din gură în gură, din om în om, cumcă vremurile sunt grele. Şi această plângere e însoţită de o critică aspră a moravurilor omenirii, pe care o învinovăţeşte de conrupţiune. Atât plângerea cât şi critica ce o însoţeşte, şi care trebue considerată ca pricina celei dintâi, sunt foarte îndreptăţite. Totuşi trebue să recunoaştem că plângerea aceasta şi critica moravurilor lumei nu este de astăzi sau de eri, ci datează de mult, cu multe generaţiuni înainte de noi.

De sigur, când ne ajunge vre o nenorocire, când marginile averii noastre nu ne îngădue cheltueli pe cari am voi să le facem, când suntem victimile amăgirii, sau când o ingratitudine trufaşă îşi râde de binefacerile noastre, când în sfârşit imprudenţa sau neprevederea noastră ne-a pricinuit vre o pagubă, atunci zicem suspinând: *vremurile sunt rele, lumea se strică din ce în ce mai mult.* Acest fel de plângeri, au fără îndoială, o mare înrâurire asupra stării, asupra modului nostru de a gândì şi de a lucrà. Purtarea noastră în lume depinde de sigur de părerea ce avem de această lume şi din punctul de vedere sub care ne o înfăţişăm. Tot omul poate cetì în faptele, în graiurile şi în privirile noastre, simţimintele ce ea ne inspiră.

Fiindcă chipul nostru de a judecà despre lume, de oa-

meni și de vremuri, devine, aproape fără știrea noastră, regula simțimintelor noastre, nu ar fi indiferent creștinului,—înțeleptului ucenic al Mântuitorului,—de a ști dacă judecă el sănătos despre lucruri; dacă nu cumvà s'a lăsat el târît sau indus în eroare de idei preconcepute, generale sau particulare, de lovituri întâmplătoare, de contrarietăți sau neplăceri personale. Fiecare dar să se cerceteze pre sine și să-și cântărească părerile sale, să mediteze indeosebi, să reflecteze cu calm și să se întrebe: Pentruce ne tot plângem? Sunt vremurile așà de rele cum ni le închipuim noi? Avem oare motive legitime de a fi nemulțumiți de lume, și este ea așà precum ne o înfățișăm noi?..

*

Dacă studiem motivele acestor plângeri generale, le vom găsì foarte deosebite la diferiți indivizi.

Unii se plâng de o scădere a bunei stări publice și particulare, de puținele mijloace oferite industriei, de piedicile opuse comerțului prin războae continue, de supărări și de jicniri cărora un cinstit părinte de familie este constrâns să se supue, de dificultățile ce el întâmpină pentru a întreține convenabil familia sa și ai asigură o existență. Cu prilejul acesta cei mai în vârstă le plac să laude vremile de demult. Ei povestesc cum altădată fiecare trăià comod din rodul muncii sale, și își procurà cu putine cheltueli, nu numai lucrurile necesare și de folos, dar încă și petreceri și desfătări ale vieții.

Alții citează scene de groază din vremurile noastre, și urmările înfricoșate ale unui răsboi dezastruos. Se aude înadevăr de țări și de state despoeate de drepturile și de averile lor, de câmpii devastate, de orașe și sate date jafului. Se aude de sarcini grele și de impozite escesive, cari în unile țări apasă asupra popoarelor; situațiuni crude, ce veacurile trecute nu le-au cunoscut, și veacurile viitoare poate nu le vor mai cunoaște,—și să dea Dumnezeu să nu le mai cunoască!..

O mare parte a acestor plângeri, toate, poate, sunt din nenorocire prea întemeiate. Totuşi ca să fim drepţi în plângerile noastre, e bine ca să nu le exagerăm. Nimeni nu poate tăgădui că războaele domnitorilor şi ale popoarelor au adus scumpirea multor lucruri, pe cari obicinuinţa noastră ni le-a făcut cu totul trebuincioase; dar să recunoaştem deasemenea că Dumnezeu nu ni-a retras toate binecuvântările sale, şi că avem şi putem încă să ne procurăm cele necesare vieţii; să recunoaştem că plângerile exagerate se potrivesc mai bine acelor oameni slabi, pentru cari capriciile moliciunii au devenit nevoi, obicinuiţi cum sunt ei a căutâ fericirea lor în plăceri simţuale sau în cheltueli preste măsură, pe cari împrejurările prezente le interzic. Mulţumită proniei Părintelui tuturor oamenilor, mulţumită binefacerii nobililor prieteni ai umanităţi, cei mai săraci dintre noi găsesc încă un acoperământ care să-i adăpostească, o haină care să-i învălească, o hrană care să-i scape de moarte...

*

Nimeni nu poate tăgădui că războaele din vremurile noastre au distrus multe averi şi monumente, multe roduri ale muncii şi civilizaţiei omeneşti, au nimicit multe drepturi vechi şi ereditare, au adus şi pot aduce încă multe şi mari nenorociri... Dar în toate timpurile popoarele s'au bătut. Şi războaele de altădată nu erau mai puţin barbare, mai puţin crude ca cele de astăzi. Diferenţa stă doar în înmulţirea şi perfecţionarea mijloacelor de distrugere şi de ucidere, a căror putere formidabilă produce efecte ce înfioară. Mai înainte oare, pe vremi de năvăliri şi de războae, nu se trecea totul prin foc şi sabie? Nimicirea rămâne tot nimicire, ori cu ce instrumente s'ar produce. Agitaţiunea firească a oamenilor, dorinţele şi aspiraţiunile lor, patimile lor, fac imposibilă o pace perpetuă. Pacea ea însăşi naşte din nou războiul, când târăşte în urma ei

meni şi de vremuri, devine, aproape fără ştirea noastră, regula simţimintelor noastre, nu ar fi indiferent creştinului,—înţeleptului ucenic al Mântuitorului,—de a şti dacă judecă el sănătos despre lucruri; dacă nu cumvà s'a lăsat el târit sau indus în eroare de idei preconcepute, generale sau particulare, de lovituri întâmplătoare, de contrarietăţi sau neplăceri personale. Fiecare dar să se cerceteze pre sine şi să-şi cântărească părerile sale, să mediteze îndeosebi, să reflecteze cu calm şi să se întrebe: Pentruce ne tot plângem? Sunt vremurile aşà de rele cum ni le închipuim noi? Avem oare motive legitime de a fi nemulţumiţi de lume, şi este ea aşà precum ne o înfăţişăm noi?..

*

Dacă studiem motivele acestor plângeri generale, le vom găsi foarte deosebite la diferiţi indivizi.

Unii se plâng de o scădere a bunei stări publice şi particulare, de puţinele mijloace oferite industriei, de piedicile opuse comerţului prin războae continue, de supărări şi de jicniri cărora un cinstit părinte de familie este constrâns să se supue, de dificultăţile ce el întâmpină pentru a întreţine convenabil familia sa şi ai asigurà o existenţă. Cu prilejul acesta cei mai în vârstă le plac să laude vremile de demult. Ei povestesc cum altădată fiecare trăià comod din rodul muncii sale, şi îşi procurà cu putine cheltueli, nu numai lucrurile necesare şi de folos, dar încă şi petreceri şi desfătări ale vieţii.

Alţii citează scene de groază din vremurile noastre, şi urmările înfricoşate ale unui răsboi dezastruos. Se aude înadevăr de ţări şi de state despoeate de drepturile şi de averile lor, de câmpii devastate, de oraşe şi sate date jafului. Se aude de sarcini grele şi de impozite escesive, cari în unile ţări apasă asupra popoarelor; situaţiuni crude, ce veacurile trecute nu le-au cunoscut, şi veacurile viitoare poate nu le vor mai cunoaşte,—şi să dea Dumnezeu să nu le mai cunoască!..

O mare parte a acestor plângeri, toate, poate, sunt din nenorocire prea întemeiate. Totuși ca să fim drepți în plângerile noastre, e bine ca să nu le exagerăm. Nimeni nu poate tăgădui că războaele domnitorilor și ale popoarelor au adus scumpirea multor lucruri, pe cari obicinuința noastră ni le-a făcut cu totul trebuincioase; dar să recunoaștem deasemenea că Dumnezeu nu ni-a retras toate binecuvântările sale, și că avem și putem încă să ne procurăm cele necesare vieții; să recunoaștem că plângerile exagerate se potrivesc mai bine acelor oameni slabi, pentru cari capriciile moliciunii au devenit nevoi, obicinuiți cum sunt ei a căută fericirea lor în plăceri simțuale sau în cheltueli preste măsură, pe cari împrejurările prezente le interzic. Mulțumită proniei Părintelui tuturor oamenilor, mulțumită binefacerii nobililor prieteni ai umanității, cei mai săraci dintre noi găsesc încă un acoperământ care să-i adăpostească, o haină care să-i învălească, o hrană care să-i scape de moarte...

*

Nimeni nu poate tăgădui că războaele din vremurile noastre au distrus multe averi și monumente, multe roduri ale muncii și civilizației omenești, au nimicit multe drepturi vechi și ereditare, au adus și pot aduce încă multe și mari nenorociri... Dar în toate timpurile popoarele s'au bătut. Și războaele de altădată nu erau mai puțin barbare, mai puțin crude ca cele de astăzi. Diferența stă doar în înmulțirea și perfecționarea mijloacelor de distrugere și de ucidere, a căror putere formidabilă produce efecte ce înfioară. Mai înainte oare, pe vremi de năvăliri și de războae, nu se trecea totul prin foc și sabie? Nimicirea rămâne tot nimicire, ori cu ce instrumente s'ar produce. Agitațiunea firească a oamenilor, dorințele și aspirațiunile lor, patimile lor, fac imposibilă o pace perpetuă. Pacea ea însăși naște din nou războiul, când tărăște în urma ei

trufia, luxul, desfrâul, cari degradează pe om și îl turbură.

Părinții și strămoșii noștri au suferit ca și noi, dar noi desigur nu cunoaștem bine decât propriile noastre nevoi, simțim mai mult greutatea poverilor ce ne apasă, în timp ce relele ce le sufereau strămoșii trec înaintea privirii noastre ca niște umbre ușoare.

Fără îndoială în urma războaelor deplorabile nenorocirile lăuntrice apasă asupra popoarelor. Dar unde sunt relele a căror durată să fie veșnică? Ca și bunurile în lumea aceasta și relele sunt trecătoare. Relele cari ne fac acum să suferim, mai curând sau mai târziu vor dispare. Departe de a durà la infinit, ele poartă poate cu dânsele germenul unor binecuvântări, după care desigur vor urmà alte rele. Chiar când aceste războe nenorocite, cari sunt obiectul plângerilor noastre actuale, vor încetà în fine, o fericire mai mare va fi oare partea noastră sau aceea a urmașilor noștri?.. Să nu ne amăgim. In mijlocul păcii urmașii noștri vor luptà negreșit contra unor rele de altă specie. Izvorul plângerilor nu seacă niciodată. Nimeni și niciodată nu este fericit pre pământ. Fiecare zi are răutatea ei. Mat. 6, 34. Lucru sigur e însă că nu este nici lumea nici vremea care îl face pre om nenorocit. *Omul însuși face nenorocirea și a lui și a lumei și a veacului în care el trăește,* când cade în rătăcire.

Ucenic al înțelepciunii și al dreptății, al adevărului și al iubirii, ucenic al lui Iisus Hristos, creștinul singur poate să păstreze o seninătate neschimbată în mijlocul furtunii celei mai cumplite. Resemnat și supus voinții lui Dumnezeu, el își găsește în suferințele zilnice chiar odihnă și mângâere, ajutând și ușurând, după măsura mijloacelor și puterilor de cari dispune, nevoile și nenorocirile generale prin binefacerile sale.

*

Alte plângeri și mai bine fundate, sunt acelea cari au de obiect degenerarea omului,—cum se poate vedeà în

starea actuală a societății,—ca decadența progresivă a moravurilor și înmulțirea viciilor. Ni se arată ușurătatea tinerimii care își bate joc de onestitate, care fuge de muncă; ni se arată familii dedate la lux și la risipă, fără nici o privire asupra viitorului, fără a îngrijì de existența, de buna crestere și de soarta copiilor; ni se arată neorânduelile civilizațiunii și rafinamentul viciului, bisericile părăsite și lumea alergând la localuri de stricăciune; ni se arată obiceiuri respectabile căzute în desuetudine, cuviința neglijată, viciile cele mai josnice împodobite cu nume de virtuți; ipocrizia calificată de purtare aleasă cu lumea; libertinagiul de amabilitate; înșelăciunea, de prudență; desfrâul, de slăbiciune; necredința, de superioritate a luminilor; disprețul jurământului, lipsă de prejudecăți...

Cine ar puteà contestà temeiul acestor plângeri? Totuși judecând bine, trebue să convenim, că ar fi cea mai mare nedreptate de a întinde învinuirile asupra tuturor oamenilor. Mii și mii de muritori se închină adevăratului Dumnezeu, mărturisind pre Iisus Hristos din inimă ca și cu gura și așteaptă dela dânsul mântuirea lor; mii și mii de muritori urăsc viciul, se luptă cu patimile și aspiră la perfecțiunea creștină. Împărăția lui Dumnezeu subsistă pre pământ. Cuvântul lui Dumnezeu își exercită înrâurirea sa, puterea sa, asupra celor mari și celor mici. Iisus Hristos triumfă totdeauna, și dumnezeeștele sale descoperiri, pre cari prezentul le transmite viitorului, vor subzista din veac în veac. Căci *Biserica sa este intemeiată pe piatră neclătită și porțile iadului nu o vor birui....*

Negreșit puterea păcatului este covârșitoare în toate locurile. Dar așà a fost în totdeauna, chiar dela începutul neamului omenesc, pentrucă *cugetul omului se pleacă cu deadinsul spre rele din tinerețea lui.* Cartea Facerii 8, 20. David încă se plângea zicând: *Doamne, numărul drepților scade pe fiecare zi.* Din început Ceriul luptă contra iadu-

lui, râul contra binelui, înşelăciunea simţurilor contra conştiinţii unei firi mai bune. Veacul nostru are vicii cari îi sunt proprii. Dar fiecare veac a avut pre ale sale. Cu ce zel profeţii, cu ce energie Iisus şi Apostolii au mustrat viciile timpului lor. Toţi oamenii cari au onorat omenirea până în ziua de astăzi, au luptat cu curaj contra torentului aprig al corupţiunii. E bine deci a nu se regretà aşà de mult şi a se lăudà cu o predelecţiune nedreaptă vremurile vechi, spre a le opune demoralizării profunde a vremurilor noastre. Vremea schimbă părerile şi moravurile. Cursul anilor modifică şi bunele şi relele inclinări ale oamenilor. Dacă din veac în veac viciul ar fi făcut numai progrese, dacă binele nu ar fi contrabalansat în totdeauna râul, lumea, ajungând o vastă peşteră de răufăcători, de mult ar fi devenit şi un înfricoşat deşert. In mijlocul templelor în ruine, a tronurilor răsturnate, în veci nu s'ar mai aflà nici lege, nici rânduială, nici bună credinţă, nici afecţiune, nici siguranţă...

*

Ori care ar fi caracterul unui veac, el are bunurile şi relele, plăcerile şi incovenientele sau neajunsurile sale, caşi fiecare vârstă a vieţii omeneşti. Aşà primăvara vieţii este bogată în plăceri şi în lacrimi. Bărbatul are bucurii mai nobile şi mai variate, dar în acelaş timp griji şi necazuri pe cari nu le cunoşteà în vârsta sa fragedă. Bătrânul se bucură de plăceri mai liniştite, dar cunoaşte şi relele ce anii vieţii lui târăsc pe urma lor. Aşà este rânduiala firii aşezată de Ziditorul.

Oricare ar fi prefacerile vremilor, de ori ce nori s'ar acoperì viitorul, creştinul nu trebue să se descurajeze nicidată. Dacă timpurile devin rele, oamenii să devie buni. «*Socotiţi, drept aceea, cum să umblaţi cu pază, nu ca nişte neînţelepţi, ci ca cei înţelepţi; răscumpărând vremea, că zilele rele sunt*», zice Sf. Apostol Pavel. Efes. 5, 15—16....

Umblarea cu pază, iată caracterul distinctiv al înțeleptului, al creștinului. El regulează viața sa în așà chip, că primejdiile veacului nu pot să-l clătească, nici nenorocirile să-l doboare, nici viciile să-l corupă. De aceea, creștinule, dacă vezi că veacul tău se strică, adunăți tot curajul, ca să-ți pui voința împotriva relelor epocii prezente. Acela care, în împrejurări grele, perde în totul sau în parte curajul și încrederea, este deja el însuși pierdut; el nu poate să opue vijeliei puterile pe cari spaima sa i le paralizează. Aruncă spre Domnul grija mântuirii tale, sprijinește-te pe dânsul ca pe o stâncă; el să-ți fie cea mai sigură apărare, cel mai înalt refugiu; nu te depărtà de dânsul nici în credința nici în faptele tale, și el nu te va părăsi niciodată. Dacă Dumnezeu este cu tine, cine va fi împotriva ta?... Adunăți tot curajul. Căci fără o fermitate curagioasă nu vei puteà aveà nici prevederea înțelepciunii, nici prezența de spirit și calmul necesar pentru a împuțina relele. Abține-te de acele plângeri banale, că timpurile sunt grele și rele. Astfel de plângeri te face fricos, și descurajează pre acei cari le aud. Îndeamnă te pe sineți, și însuflețește pre alții prin pilda și cuvintele tale la o glorioasă statornicie. Nenorocirile să te ducă la desfășurarea a toată mărinimia creștinească. Prin aceasta vei înălță suflete abătute, și le vei scăpà din prăpastia desnădejdei.

Acel ce este înarmat cu curaj și are sufletul plin de bune sentimente, înfruntă relele vieții omenești, și luptă, ca să zicem așà, sub ocrotire dumnezeească. Cu convingerea că este susținut de mâna lui Dumnezeu, el nu poate să se clătească în drumul vieții; ci cuprinzând cu un ochi senin toate relele ce stau să-l întâmpine în cale, calculează și combină mijloacele de a le puteà învinge.

*

Nimeni astăzi nu își poate câștigà decât cu sudoarea frunții sale și cu multe necazuri cele de trebuință, spre

a se susține în mod convenabil pre sine și pre ai săi. E bine dar, ca fiecare să se silească a face față nevoilor prezente cu mult curaj și cu prudență în acelaș timp; să se deprindă a se lipsì de multe lucruri, și a iconomisì rodul muncii sale, și atunci mai puține nevoi vor amenința familia sa. Ba mai mult încă, va ajunge în stare să ajute și să ușureze greutățile altora mai nenorociți. Ce oare? Se pare cuivà prea greu de a se privà de câtevà lucruri de prisos, de a renunțà la câtevà plăceri ale vieții? Vai, dacă nu poate cineva să sfarme astfel de lanțuri, atunci merită să zacă în robia sărăciei și a rușinei. Aceluia nimeni nu i va întinde o mână de ajutor, pentrucă nu știe să se ajute pre sine; și fiind incapabil de a se biruì, este incapabil și de a aspirà la numele de înțelept și de creștin...

Dacă năzuește cineva la numele de bun creștin, atunci trebue să se poarte cu prudența înțelepților; să știe a face o jertfă, când jertfa este necesară, să știe a și impune privațiuni când împrejurările le cer, să fie drept către concetățeni și cârmuitori, să sufere cu răbdare și să și îndeplinească datoriile sale, și Dumnezeu îi va stà întru ajutor. Vederea omului este prea mărginită, pentru ca să poată urmărì cursul binefacerilor proniei dumnezeești. Oricare ar fi nenorocirile publice, nimeni nu trebue să aibă temeri preste măsură, nici pentru acei ce le sunt scumpi, nici chiar pentru micii copilași. Dumnezeu, Părintele nostru, este și al lor părinte; și când noi vom încetà de a fi cu ei, el va rămâne și va continuà să vegheze asupra lor și asupra urmașilor. Se cere însă, ca călăuzit de aceeaș înțelepciune, fiecine să-și înarmeze copii înpotriva nenorocirelor timpului. Să-i crească nu pentru o vieață tihnită, ci pentru o vieață simplă, ordonată, și pentru ocupațiuni folositoare; nu pentru plăceri, ci pentru o activitate care să fie izvorul unei nobile neatârnări și a unei averi câștigată prin sine. Să nu se razime cineva pe ideea că este destins între

concetățenii săi prin onoruri, prin demnități, prin averi; căci toate aceste prerogative pot să facă naufragiu în mijlocul unei furtuni publice, și copii săi, în urma unei catastrofe funeste, să se vadă reduși a cerși pâinea și a căută o nouă patrie... *Ceeace face cineva din copii săi, nu ceea ce le lasă, aceia compune cea mai mare parte a moștenirii lor...*

*

Răscumpărați vremea, zice Sf. Apostol Pavel, *căci zilele rele sunt.* Ca și pe vremea Apostolului, pilda relelor moravuri luptă și astăzi în protiva virtuților, pe cari pare că le sfidează. Cași atunci, puterea trufașă asuprește sfânta dreptate; răutatea vicleană, nevinovăția fără sprijin; înșelăciunea îndămânatică, sincera onestitate. Cași atunci lăcomia, pofta nesățioasă, aprinde tămâe mai puțină pe altarele lui Dumnezeu și ale virtuții, decât înaintea idolilor acestei lumi materialiste: puterea, onorurile, aurul, desfrâul... De aceea, cine este creștin bun să nu se potrivească unei mari părți a omenirii oarbe prin o lașă condescendență pentru prejudecățile sale, să nu cinstească viciul ce ea cinstește, să nu desprețuiască virtutea ce ea desprețuește. Să caute a cunoaște corupțiunea veacului său, spre a nu se întină; să și înarmeze virtutea sa cu o înțeleaptă prevedere, ca să nu devie prada celor răi; să meargă cu băgare de seamă prin mijlocul stâncilor acestei vieți, pentru ca să poată înlătură pre cât e cu putință primejdiile și suferințile. Creștinule, amenință corupțiunea să năpădească în patria ta, în căminul tău? Formează o sfântă ligă cu oamenii de bine, opunând bărbătești sforțări potopului devastator. Unit cu persoane nobile și virtuoase cari te înconjoară, să arătați împreună lumii că există încă oameni cari onorează virtutea, cari desprețuesc viciul, și cari binecuvintează numele lui Dumnezeu, pe care îndeșert îl profanează impietatea. Dacă necredința și impietatea încep

să ridice capul, arată prin pilda ta şi a tuturor oamenilor oneşti cari te încunjoară, că nu este virtute adevărată fără respectul pentru Dumnezeu şi Cuvântul său, fără aşteptarea unei vieţi nemuritoare şi a unei răsplătiri veşnice. Cinsteşte cultul public în ochii tuturor, iniţiază-ţi din bună vreme copii în sfintele adevăruri ale religiunii; dovedeşte prin iubire de oameni, prin caritate binefăcătoare, prin curaj în marile necazuri, prin moderaţiune în culmea fericirii, folosul religiunii lui Iisus Hristos, izvorul înţelepciunii şi al mântuirii...

Astfel este şi aşà trebue să fie adevăratul creştin în veacul de acum. Imprejurările se schimbă, el rămâne pururea acelaş. Bună voinţa Atot Puternicului Ziditor îi este asigurată, pe câtă vreme inima lui rămâne unită cu Dumnezeu şi cu virtutea. *Nenorocirea vremilor de acum*, o repetăm, *este numai fapta omului.....*

*

Să umblăm dar, în tristele noastre vremuri, nu ca cei neînţelepţi, ci ca cei înţelepţi. Plini de încredere în Dumnezeu, ocrotitorul şi sprijinul nostru, să nu ne perdem curajul. Orice primejdii ar ameninţà, orice rele ar apăsà patria, casele, obiectele noastre cele mai dragi, numai dacă inima ne rămâne curată şi dacă duhul sfinţeniei ne insufleţeşte, nimic nu ne poate târâ în prăpastia desnădăjduirii. Părintele nenorociţilor va fi pururea nădejdea noastră, pavăza şi tăria noastră cea mai sigură.

In ce împrejurări grele fu pre pământ în vremea întrupării sale Iisus Hristos, prietenul sufletului nostru nemuritor!... Oare priveliştea veacului său, priveliştea corupţiunii acelui veac, fu ea mai puţin tristă şi mai puţin groaznică decât aceea a societăţii care este sub ochii noştri?.. Nu!.. Cel mai sfânt dintre oameni a fost cel mai despreţuit, cel mai prigonit. Adesea n'a avut unde să-şi plece capul.

Totuși în mijlocul suferințelor vieții, a păstrat calmul omului celui mai drept și mai înțelept. S'a văzut încunjurat de oameni păcătoși, cari l-au trădat, l-au batjocorit și l-au osândit la chinul crucii. Și toate acestea le-a suferit el nu pentru sine, ci pentru noi, pentru a birui trufia, cârtirile și ingratitudinea noastră, prin adânca smerenie și prin răbdarea sa!....

In aceste vremuri de grea cumpănă, când omenirea se vede aruncată în cuptorul lămuririi, să nu ne descurajăm. Să rugăm pre Dumnezeu ca să nu ne părăsească în mijlocul vijeliilor deslănțuite, ci cu Duhul său cel sfânt, cu dumnezeeasca sa virtute să ne mângâe, să ne ocrotească și să ne întărească. Să urmăm lui Iisus Hristos, cu iubirea de oameni. Ucenici credincioși ai săi, ca și Sf. Apostol Pavel, să păzim credința, lupta cea bună să luptăm; cu smerenie și răbdare să ne silim a săvârși în chip glorios calea și lucrul carității creștine, și Domnul ne va fi întru ajutor, încununând cu izbândă năzuințile și râvna noastră pre pământ, și pregătindu ne în acelaș timp loc luminat și de odihnă în fericita nemurire.

† Teofil M. Ploeșteanu

PROFEȚIA ȘI PSALMUL

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XXXIX No. 3.)

Drept incheiere a acestei escursiuni prin psalmii și profețiile vechiului testament, vom da foarte pe scurt o lămurire în privința celor ce au putut să le înțeleagă cele arătate de noi.

E o dogmă a religiei noastre că testamentul vechiu este numai umbra testamentului celui nou și că toată plinirea legii este în acest din urmă. Astfel testamentul cel vechiu este rădăcina și tulpina copacului, dar coroana acestui copac divin este Evanghelia lui Hristos. Nu e lipsită de frumusețe comparațiunea pe care o face sf. Ieronim, când zice că amândouă testamentele sunt acelaș copac, cu diferența că vechiul testament este copacul din timpul iernii, fără frunze și fără flori, gol în bătaia vânturilor reci, iar noul testament este copacul în primăvară, în razele soarelui cald cu podoaba florilor și a frunzelor. Lege a lui Hristos este legea vechiului testament îndreptată și dusă la perfecțiune, după înseși vorbele sale: «Eu n'am venit să stric legea cea veche, ci să o îndreptez.»

Iar legea cea veche, a vechiului așezământ, este învățătura lui Moise și a profeților. Aici e însă punctul care are nevoe de o lămurire. Zicem, a lui Moise și a profeților în sensul că învățătura legii judaice nu este una și aceeași

în întreg testamentul vechiu, ci deosebită. Dar nu deosebită în așà fel ca legea lui Moise să contrazică pe a profeților, sau a profeților să varieze în esențialul ei de a lui Moise, ci numai în felul acela cum tot sf. Ieronim zice că cristalida și fluturile sunt aceeași ființă, acelaș organism individual, dar atât de felurit în manifestarea vieții sale. Altă față are legea lui Moise și altă față legea profeților, atât de mult a progresat ideea etică și religioasă, care este baza amândorora.

Religia lui Moise este o religie a poporului simplă, și cu idei etice puțin desvoltate, este într'adevăr o lege, cum înțelegem noi acest cuvânt după uzul limbii actuale. Dar religia profeților este o religie a înaltelor concepțiuni etice, și este o filosofie. Baza religiei lui Moise este *legământul*. Oricine citește biblia observă numai decât că toate preceptele, toate învățăturile, toate promisiunile ori dojenile lui Iehova își iau cursul lor din acel *legământ*, pomenit atât de des în biblie, și că numai în puterea legământului Dumnezeu conduce și bate pe poporul său, iar poporul judeu ascultă pe Iehova numai în puterea acestui legământ, și că de câteori se abate dela legământ are să sufere mânia Celui de sus. Și iarăși observăm că profeții adeseori resping acel legământ de care vorbește scripturile dinaintea lor și că ei cer legământ nou. Intr'adevăr Isaia și Ieremia vorbesc numai de noul legământ.

Dar ce este acel legământ de care vorbește biblia în nenumărat de multe locuri? După concepția de astăzi, legământul dintre Iehova și poporul judeu s'ar puteà numì un contract, sau mai bine un tratat de alianță.

Bază acestei alianțe erà reciprocitatea intereselor, înțeleasă astfel că poporul iudeu declară și cunoaște ca Dumnezeu al său numai pe Iehova și că numai Lui 'i va aduce jertfe, cu excluderea oricărui alt Dumnezeu străin; iar Iehova declară și recunoaște ca popor al său numai pe poporul iudeu, și că numai pe acesta îl va apărà și deci nici

odată nu va da ajutor altui popor străin. Concepțiunea acestei alianțe este naivă, în fond, căci deoparte Iudeii în ce îi privește pe ei, admiteau existența legală și a altor Dumnezei străini alături cu al lor; atât numai că Iehova erà între aceștia Dumnezeul cel mai tare și special al lor, național. Iar în ce privește pe Iehova, Dumnezeul național, El admiteà sfera sa limitată numai asupra poporului iudeu și renunța la orice bună voință și iubire față de alte popoare.

In felul acesta, legământul între Iehova și poporul Iudeu e întemeiat pe contractul natural ce formează esența relațiunilor în căsătorie, între cei doi soți. Și într'adevăr în biblie în sute de locuri relațiunile dintre poporul iudeu și Iehova sunt înfățișate ca o căsătorie; și renunțarea lui Iehova de a protejà alte popoare, ca și renunțarea poporului iudeu de a ascultà de alt Dumnezeu afară de Iehova, este aceeași renunțare, a soțului de a apără și protege alte femei decât pe a sa și aceeași renunțare a soției de a ascultà și de a urmà pe alt bărbat afară de al său. Din această concepțiune a legământului se explică faptul că paginile vechiului testament, mai ales în profeți sunt pline de învinuiri ale lui Iehova că poporul său adulterează cu dumnezei străini.

Făuritorul acestui legământ de care vorbim este Moise, și încheierea legământului s'a făcut lângă muntele Sinai, în pustie. Dela acest fapt, dela Sinai, începe și numele de Iehova să fie dat lui Dumnezeu, căci până atunci nu aveà acest nume. Tot dela acest fapt își ià începutul chivotul legii, sau chivotul așezământului acel scrin al Iudeilor, care le erà supremul lor lucru sfânt și talismanul cel mai de preț. Ce conțineà acest chivot păstrat cu atâta sfințenie nu s'a știut niciodată, cu toate că pare a se vedeà din vorbele bibliei că el ar fi fost păstrătorul celor două table de piatră, pe care erau săpate cele zece porunci ca dovadă a legământului de sub muntele Sinai. Dar

după părerea multora, chivotul păstră în el nu cele zece porunci, ci scris pe tabele de piatră însuși textul legământului, adecă a contractului dintre Iehova și popor. Așà pare din vorbele Bibliei (Cartea Eșirii, 24): «Și a scris Moise toate cuvintele Domnului; și mâncând Moise de dimineață a zidit jertfelnic sub munte, și douăsprezece pietre pentru cele douăsprezece neamuri ale lui Israil.» Și mai departe, Moise, adunând sângele viţeilor jertfiți, zice Biblia: «Iată sângele legăturii care a făcut-o Domnul cu voi pentru toate cuvintele acestea» (stih 8). Deci se deduce că în chivot se păstrau «cuvintele», care erau textul legăturii săpate în piatră și stropite cu sânge, pecetluite adecă cu sânge spre vecinică mărturie.

Iehova locuește pe muntele Sinai, departe de poporul său, și de acolo de pe munte observă mișcările și faptele poporului. Aceasta erà credința Iudeilor până pe vremea marilor profeți. Din Sinai plecà Iehova ca să ajute poporului și să se lupte pentru el, iar prorocul Ilie, după cum cetim în cartea Impăraților III c. 19, s'a dus anume pe muntele Horeb—care este alt munte al muntelui Sinai—ca să vadă în persoană pe Dumnezeu și să-i spue necazurile ce le aveà.

Datoriile ce le aveà poporul Iudeu față de Iehova, după legământul făcut, erau împlinirea legii. Iar în împlinirea legii Iudeii au fost totdeauna exacți până la superstiție. Cu timpul însă plinirea legii devenì o serie nesfârșită de ceremonii goale ale unui cult, care numai aveà nimic spiritual și sincer, un fariseism lipsit de adevărata religie internă.

Contra acestui «legământ vechiu» s'a ridicat glasul psalmistului și al profeților. Psalmistul cere altfel de religie, nu acea seacă a vechiului legământ; iar profeții cer în gura mare un legământ nou. Și pentrucă au îndrăsnit să refacă religia și au cerut desfacerea vechiului legământ, pentru aceea au fost persecutați și unii dintre ei uciși cu pietre.

Isaia a fost cel dintâiu care aproape a batjocurit ideea că Dumnezeu poate face legătură cu vre un popor, ca numai pe acesta să-l apere. Dacă el e Dumnezeu tare și sfânt, trebue să apere pe toate popoarele de o potrivă, dacă sunt popoare religioase și morale și sunt vrednice să fie apărate.[1]) Apoi Ieremia a fost cel dintâiu care a contestat existența altor Dumnezei și a fixat principiul că Dumnezeu este numai unul. Cu Ieremia începe monoteismul așà cum îl profesează creștinii. De sigur monoteismul a fost credința Iudeilor dela Moise încoace tot timpul, însă ideea despre unul și singur Dumnezeu le erà neclară, și chiar în psalmi nu e pretutindeni clară, căci ei nu înțelegeau monoteismul așà că ar fi un singur Dumnezeu în lume, ci că Iudeii au și trebue să aibă numai un singur Dumnezeu și nu mai mulți cum aveau toate celelalte popoare, dar pentru aceea puteau să existe alături și alți dumnezei mai inferiori.

Baza noului legământ cu Iehova, așà cum îl cereau profeții, numai erà ceà veche a contractului matrimonial, rezumat în formula: nici Eu, Dumnezeu, nu voiu privi spre alt popor, nici tu, poporul meu, nu vei privì spre alți dumnezei ce există. Indată ce profeții au fixat principiul că există numai un singur Dumnezeu[2]), cădeà dela sineși condițiunea impusă poporului, că nu va privì spre alt dumnezeu strein afară de Iehova, cădeà dela sineși ca o imposibilitate, fiindcă neexistând alți dumnezei, poporul nu puteà privì spre ceea ce în realitate nu există. Deci condițiunea cea asemuitoare cu relațiunea dintre soț și

[1]) Ideea lui Isaia este, în forma ei, ideea creștină, dar în fond e tot cea iudaică, mai lărgită, căci el deși recunoaște că Dumnezeu e Dumnezeul tuturor celor virtuoși, pare aplecat a crede că numai Iudeii pot fi virtuoși, alte neamuri, nu. Deci Dumnezeu rămâne tot numai al Iudeilor.

[2]) Acest principiu monoteist l-a exprimat mai întâiu Ieremia cu vorbe clare, ce nu pot da loc altei explicări echivoce. El mai întâiu a spus că «dumnezeii» altor popoare nu sunt nici decum dumnezei, ci închipuiri bolnave ale fantaziei. «Că și-au schimbat păgânii dumnezeii săi, dar aceia nu sunt dumnezei....» II, 11.

soție se schimbă deodată în relațiunea care este între împărat și supușii săi, sau între tată și copii săi: copiii nu pot privi spre alt tată, fiindcă alt tată al lor nu există decât unul. Iar a urmà pe un altul și nu pe tatăl tău, sau ca supus, a urmà altui împărat și nu celui al cui supus ești, aceasta este revoltă fățișă și monstruozitate contra ordinii naturale.

Pe această bază au pus profeții noul legământ, în ce privește raportul de jos în sus, dela popor la Dumnezeu. Iar în ce privește raportul invers, dela Dumnezeu la popor, Iehova, singurul existent, numai erà Dumnezeu special al Iudeilor, ci al tuturor popoarelor, însă așà că dintre popoare El își va alege, spre al iubì mai cu multă purtare de grijă, pe acela care e mai virtuos și mai religios. Deci poporul iudeu n'are decât să fie poporul cel mai virtuos și mai ascultător, și prin aceasta de sineși va fi poporul cel ales și cel mai iubit de Dumnezeu.

Acestea deci sunt ideile conducătoare ale noului legământ, spre deosebire de acelea ale vechiului legământ. Am ținut să arătăm clar deosebirea între ele, pentrucă fără de cunoașterea exactă a lor, nu putem înțelege pe deplin profeții și revolta lor contra stărilor de lucruri de pe timpul lor.

«Nu hainile noastre, ci inimile să vi le sfâșiați!» a strigat proorocul Ioil. Inimă curată cere Domnul, și nu ceremonii goale. Tot ceeace a avut de spus profeții, a spus Isaia chiar dela începutul profeții sale I. 11.

«Ce-mi este mie de mulțimea jertfelor voastre?

Sătul sunt de arderile de tot ale berbecilor și a grăsimei mieilor,

Și sângele mieilor și al junicelor și al țapilor nu-l mai voesc.

Nici să mai veniți să mi-vă arătați; căci cine a cerut acestea din mâinile voastre?

Să nu mai adăogați a călcà prin curtea mea!

Lunile cele nouă ale voastre, și sâmbetele voastre, și ziua cea lungă, pe acestea nu le voiu mai suferì,

Posturile și sărbătorile voastre le-a urît sufletul meu! Săturatu m'am acum de voi, și nu voiu mai suferì păcatele voastre!»

Așà vorbeau profeții, și așà vorbeà Dumnezeu prin gura lor. In felul acesta au știut ei să fie nu numai înflăcărați propoveduitori ai regiunii, ci și predicatori intransigenți ai legilor morale, descoperind fără nici o cruțare toată putrejiunea morală a vieții publice și particulare a poporului și arătând toate relele de care sufere. Profeții sunt marii redeșteptători ai conștiinții omului în fața eternității și a nemărginirii.

In puținele lucruri câte le am spus în acest studiu, ași dorì ca Dumnezeul cel vecinic să semene în inimile noastre dragoste de a citì profeții și psalmii, și de a culege din ei întărire spre cele ce sunt ale lui Dumnezeu, și puse de însuși Dumnezeu în gura oamenilor ce și i-a ales spre acest scop dintru începutul veacurilor. Nu s'a putut spune multe, mai ales că despre profeți și psalmi ori cât de multe s'ar spune tot numai foarte puțin ar fi spus. Dar din cele arătate în studiul de față, cei ce vor fi cetit, vor cunoaște cel puțin bunul îndemn ce am vrea să-l dăm tuturor de a căutà, pentru al lor suflet, întărirea cuvântului în acele minuni de lucrare dumnezeească a iubirii sale de oameni, în acele mari descoperiri ale adevărurilor vecinice, pe care a binevoit să ni le deà atât în psalmi cât și în profeți.

M. P.

CLEMENTINELE.

In general, aceste scrieri apocrife, atribuite lui Clemente Romanul, sunt mai mult sau mai puţin cunoscute în unele părţi ale lor, şi de foarte multe ori numai depe nume. Conţinutul lor amănunţit, însă, este străin multora; de aceea ne vom încercà să-l redăm aci în părţile principale, silindu-ne a-l restrânge pe cât ne va stà în putinţă, fără a-i ştirbì din întregul inţelesului.

Istoria lui Clemente Romanul, a cugetărilor sale din tinereţe, a convertirei lui de către Petru, precum şi «Recunoaşterile» sale au avut, chiar din secolul al doilea, numeroase ediţiuni, unele *revăzute şi adăogate*, altele *revăzute şi prescurtate*. Din aceste tipuri, vremea ne-a păstrat nu mai puţin de şapte feluri diferite, şi acestea constituesc aceeace, în prezent poartă numele de Clementine. Iată cuprinsul:

* * *

Sub domnia lui Tiberiu, un tânăr roman, care se numeşte Clemente, din neamul lui Cezar, în vârstă de treizeci şi doui de ani, îşi pune problema cauzei primare, a naturei sufletului şi a destinaţiunei omeneşti. In această privinţă, el nu găseşte nici un răspuns satisfăcător la filosofi; dar un vis îl îndeamnă să se ducă în Egipt, ca să evoace acì pe morţi, cerându-le sprijinul în această pri-

vinţă. Aci i se istoriseşte că Fiul lui Dumnezeu a apărut în Iudeea şi promite viaţă veşnică tuturor acelora, cari vor voi să trăiască conform voinţei Tatălui Său. Clemente se duce în Iudeea, ca să ià ştire despre Fiul lui Dumnezeu. Trecând prin Alexandria, el întâlneşte pe Barnaba, pe care îl regăseşte mai târziu lângă sfântul Petru, în Cezareea. Sfântul Petru îi promite fericirea eternă, îi cere să-l însoţească în călătoriile sale, cu scopul de a profità, în acest chip, de cuvântările sale asupra adevărului, pe care el aveà să le pronunţe în fiecare oraş, până la Roma. In sfârşit sosesc la Antarados, unde Clemente istoriseşte sfântului Petru trista sa poveste: Mama sa, Mattidia, istoriseşte într'o zi, că un vis o îndeamnă să părăsească Roma, împreună cu cei doui fii ai săi gemeni, Faustinus şi Faustinianus, dacă ţine la dânşii şi dacă nu voeşte să-i piardă, căci vor fi ameninţaţi de o crudă boală, din cauza căreea vor murì. Tatăl său, Faustus, i-a trimis la Atena, unde, însă, n'au ajuns. Văzând acest lucru, el pleacă în cercetarea lor şi, la rândul său, dispare şi el. Clemente aveà atunci douisprezece ani.

Adouazi, Petru şi însoţitorii săi trec în insula Arados, pentru ca să vadă acì două trunchiuri sau buturugi de viţă de o grosime extraordinară, precum şi o lucrare de artă a lui Fidias. Cu această ocazie, ei întâlnesc o cerşetoare, pe care sfântul Petru o întreabă pentru ce nu munceşte, în loc să cerşească. Ea îi răspunde că nu mai poate munci, fiindcă din cauza prea multei munci, mâinile îi sunt acoperite de băşici şi îi produc o durere de nesuferit. In acelaşi timp, ea îşi povesteşte trista sa viaţă şi peripeţiile prin care a trecut. Iată le în scurt: Cumnatul său o voeşte şi în acest scop o urmăreşte în toate părţile; nereuşind, începe să o persecute din toate puterile. Pentru ca dânsa să scape de el, istoriseşte bărbatului său că un vis i-a poruncit să fugă în altă parte cu cei doui copii ai săi

gemeni. In acest scop s'au îmbarcat câte trei, dar un naufragiu pe dânsa a aruncat-o în acea insulă, unde se găsea, și în zadar și a tot căutat cei doui copii ai săi, căci nu le-a putut găsì măcar trupurile lor. La auzul acestei istorisiri, sfântul Petru recunoaște pe Mattidia, și doui tineri, prieteni ai sfântului Petru, anume Nicetas și Acvila, recunoscură numai decât pe mama lor. Aceștia erau Faustinus și Faustinianus. Pirații îi luaseră, cu ocazia acelui naufragiu, și-i vânduseră la Cezarea, sub numele de împrumut. Justa, canaaneanca din Evanghelie, îi cumpărase și i crescuse ca pe fiii săi. Mai intâiu ei se alipiră pe lângă Simon Magul, până când Zacheu îi conduse la sf. Petru.

După botezul Mattideei, Petru angajează o discuție controversată cu un bătrân. Acesta susține că nu este nici Dumnezeu nici providență și că totul este supus la ceea ce spun zodiile, ce se poate cetì într'însele. Pentru a dovedì aceasta, el citează ca exemplu pe o femee a unuia din prietenii săi, născută într'o zodie, care a condamnat-o să devie amanta unuia din sclavii săi și să moară într'un naufragiu. Totul s'a petrecut și s'a intâmplat intocmai. Această femee, istorisește el, a și plecat cu doui din copiii săi și a și pierit într'un naufragiu. Fratele bărbatului spuse însă acestuia că soția sa făceà dragoste cu unul din sclavii săi și, ca să numai intâmpine nici o piedică în această dragoste, minți pe soțul său în chipul știut și plecă în depărtare, în așà mod ca să nu i se mai deà de urmă. Sfântului Petru nu-i trebui mult, ca să recunoască în acesta pe Faustus, tatăl lui Clemente și să-i probeze că zodiacul n'are nici o influență asupra voinței omenești, fiindcă femeea sa Mattideea n'a murit în naufragiu și n'a iubit niciodată vreun sclav, dar, din contră a rezistat tentațiunilor fratelui său și cumnatul ei, care, pentru a se răsbunà, a calomniat-o atât de înjositor. Cu toate aceste dovezi, Faustus nu se dă învins. Astrologia înșală uneori,

spune el, și chiar are probe; dar lucrurile nu se prezintă întotdeauna acelaș chip. El mărturisește că crede în mod special și mai ales în știința unui astrolog, numit Annubion, care urmează pe Simon Magul. Clemente se oferă să discute cu Annubion, când îl va întâlnì la Antiohia. Vesel că îl recunoaște, după discuție se repauzează. Versiunea siriacă se oprește aci.

In Omiliile pe care le avem, sau care ni s'au păstrat, Faustus nu se convertește într'un mod destul de lămurit; el însoțește pe sfântul Petru și discută cu el, sau, cel puțin, asistă la discuțiunile cu Simon Magul. Acesta, care este urmărit de centurionul Corneliu, dă lui Faustus asemănările sale, după care urmă a fi întemnițat în locul său. Asemănarea este atât de mare, încât chiar Mattidia și fiii săi sunt amăgiți. Petru le descoperă adevărul și-și pune în gând să se folosească de această metamorfosare a lui Faustus, El îi poruncește să se ducă la Antiohia, sub chipul lui Simon Magul, ca să laude pe Petru și să-și ceară ertare. După aceasta, el, Petru, va venì la Antiohia și va redà lui Faustus prima sa înfățișare, întâiul său chip. După trecerea a zece zile, acesta încunoștințează pe Petru, ca să vină în grabă din Laudicea în Antiohia. De altfel, scrisoarea preliminară, ne spune că sfântul Petru, aproape de moartea sa, sau mai bine zis, cu câtevà zile înainte de a murì, și-a pus mâinile deasupra capului lui Clement, și, astfel, l-a investit și l-a desemnat ca succesor al său.

***

In vremea când se desfășură romanul de mai sus, sf. Petru predică și luptă, din oraș în oraș, mai ales contra lui Simon Magul, pe care veni ca să-l caute la Cezarea și pe care-l urmărì după aceea la Tir, în Sidon, la Beyrut, în Biblos, în Tripolis și la Laudicea. Inainte de a discutà cu Simon, vine de asemenea la sfântul Petru, pentru ca

să previe pe prietenii săi contra obiecţiunilor. De altfel, unele din aceste instrucţiuni sunt adresate chiar lui Clement, lui Faustus, discipolilor săi şi locuitorilor din Tir, din Sidon, din Beyrut şi din Tripolis. In toate oraşele, prin care trece, sfântul Petru sfinţeşte sau instalează câte un episcop, preoţi şi diaconi. Dar nu numai dânsul ţine discuţiuni controversate, fiindcă Clemente şi el discută foarte mult în acelaş sens cu Apion în privinţa idolilor, şi ne înştiinţează în două rânduri că el va discutà cu Annubion la Antiohia, în privinţa astrologiei, discuţiune care nu figurează în textul actual al omiliilor.

Redacţiunea aşà numitelor «Recunoaşteri» (ἀναγνωρισμοί) este păstrată numai în traducerea latină a lui Rufin. Scrisoarea sfântului Petru către sfântul Iacob şi scrisoarea lui Clement figurează în manuscrisele greceşti, care erâu în stăpânirea lui Rufin, dar el nu le-a pus în fruntea versiunei sale latine, pe deoparte fiindcă le tradusese dejà în altă parte, iar pe de alta, fiindcă el le socotià posterioare lui Clemente, pe care el îl consideră ca adevăratul autor al «Recunoaşterilor.» Lucrarea este împărţită în zece cărţi rezumate. Romanul lui Clemente este acelaş ca şi în Omilii, cu toate acestea, aci, tatăl său se numeşte Faustinianus şi nu Faustus, iar Faustus devine numele unuia din fraţii săi. Mai mult, Clemente nu se duce la Alexandria, dar întâlneşte pe Barnaba chiar la Roma. În sfârşit, ultimile capitole adaogă o naraţiune a sosirei sfântului Petru la Antiohia şi a convertirei lui Faustinianus, care acì e tatăl lui Clemente. Diferenţa omiliilor şi a recunoaşterilor este cu mult mai mare în cuvântări, în dispute şi în instrucţiuni. Recunoaşterile lasă de oparte trei teorii principale: aceea a pasajiilor false ale scripturei, bănuite a fi predicate de Petru la Cezarea; disputa lui Clemente cu Apion, precum şi o parte din discuţiunea asupra răului. Cu toate acestea, diferite locuri din Recunoaşteri arată că

autorul lor cunoştea aceste teorii. Recunoașterile mai omit de asemenea pasajul, care tratează despre filantropie, precum și cuvântările sfântului Petru, ținute în Tir și Tripolis Tot astfel și o mare parte din teoriile relative la adevăratul profet și la contrazicerile descoperite în biblie de Simon Magul.

Cu totul contrar celorlalte scrieri, Recunoașterile adaogă un discurs al sfântului Petru, care rezumă evenimentele istorice dela creațiune, până la sosirea sa în Cezareea, și un dialog sau convorbire între sfântul Petru, Faustinianus și fiii săi asupra destinului. De altfel, chiar în pasajele paralele, cuvântările și instrucțiunile diferă mult în omilii și recunoașteri; cel puțiu cuvintele sunt, cea mai mare parte, din timpuri diferite.

Afară de acestea mai sunt: Epitomele sau prescurtările grecești, în care se cuprind două rezumate ale Omiliilor; versiunea siriacă care, cuprinde o parte din Omilii și una din recunoașteri, adică istoria lui Clement, după două manuscrise siriace; și rezumate arabe, care nu sunt altcevà decât două rescurtări ale Clementinilor (Studia Sinaitica); cea dintâiu după un manuscript din Sinai, iar cea de a doua după un manuscript din Londra. Socotim că nu e necesar a ne întinde asupra unei analize amănunțite a coprinsului acestora, fiindcă, în trasuri generale, cunoscând istoricul, ne interesează doctrina, prin urmare asupra aceșteia vom insistà.

***

1) Homiliile. Cotelier le-a editat mai cu seamă ca să deà la iveală rătăcirile primilor eretici. Id apocryphum non indignum visum fuit quod ederetur typis, utpote utile, cum ad alia, tum vero praecipue ad cognoscendos primorum haereticorum errores. Aceste rătăciri sunt mai ales acelea ale judeilor—creștini sau ebioniți—școala din Tübingen caută în această lucrare să găsească mai ales creș-

tinismul primitiv. Astăzi se tinde a se găsì acì mai mult o sinteză, dar foarte rău alcătuită, a creştinismului cu diferitele teorii filosofice, gnostice şi ebionite.

Autorul a adăogat şi a amestecat teorii foarte variate, fără însă să poată isbutì, ca să le constitue într'un tot armonic. Alţii au văzut acì, când au rezumat Omiliile in partea referitoare la Dumnezeu, două curente: uuul panteist şi altul moral. Se pare că rezumatele generale sunt mai însufleţite de un spirit de sistemă oarecare, ceeace lipseşte cu desăvârşire autorului Omiliilor. Preocuparea constantă a acestui autor este numai de a combate cu orice chip pe adversari, de aceea, unde găseşte ocaziune, atacă, face digresiuni, uită planul şi nu armonizează partea cu întregul.

In general, autorul 'îşi propune să dea instrucţiuni lui Clemente asupra adevărului şi, prin persoana acestuia, tuturor neofiţilor; dar el face acest lucru mai mult combătând obiecţiunile adversarilor, decât să emită teorii şi doctrine. Aşà de exemplu, el combate obiecţiunile unui oare care Simon Magul, care trecea drept taumaturg; care făceà minuni, dar atacà pe Dumnezeu din Biblie, în numele raţiunei. Dumnezeul Israiliţilor nu este Dumnezeu suveran, ziceà el, căci el are vederi înguste, este ignorant, gelos, se răsbună şi are trebuinţă de sacrificii. Aşà dar sunt mai mulţi Dumnezei. Şi această afirmare dânsul caută s'o sprijine pe diferite pasaje din sfânta Scriptură. La acestea, Petru răspunde prin citaţiunea altor pasaje, prin care se dovedeşte că este un singur Dumnezeu şi, pentru a convinge pe auditorii săi, Petru expune teoriile adevăratului profet, falşele pericope şi sizighiile.

Filosofii n'au putut isbutì să ajungă la certitudine; sf. scriptură are raţionamente îndestulătoare pentru toţi şi, bazat pe acest fapt, presupune că se poate deosebì adevărul de falşitate; prin urmare, singurul criteriu al certitu-

dinei va fi autoritatea adevăratului profet. Când o casă este plină de fum, îi trebue un om ca să deschidă ferestrele și să facă posibilă golirea ei de acel fum, pentruca să poată intrà lumina soarelui. Pentru înlăturarea întunerecului, numai adevăratul profet, zice autorul, este în stare de a ne aduce servicii. Petru expune apoi însemnările sau observațiunile sale. Dacă unul din lucrurile sau faptele prezise s'a întâmplat, prin acest fapt sau în această realizare se va recunoaște adevăratul profet și va trebuì să se creadă toate învățăturile pe care discipolii săi le predică în numele său. Dar care este acel adevărat profet? Gândirea autorului, în această privință, cam șovăește. Pentru dânsul, adevăratul profet este cam totdeauna Iisus Hristos; dar, cum dânsul nu poate să mărturisească că până la Hristos adevărul n'a fost necunoscut, de oarece el leagă în mod strâns, ba chiar foarte strâns, legea veche de cea nouă, sau mai bine zis Vechiul Testament de Noul Testament, este forțat să admită mai multe incarnațiuni ale adevăratului profet, care vine, apare și călătorește în lume, la anumite epoce, dela începutul ei, schimbându-și forma și numele. Așà, Adam pare a fi fost profet adevărat; tot așà poate Enoh, Noe, Abraam, Isaac și Moisi. Ori, mai bine zis, Dumnezeu dela început a chemat la adevăr pe oamenii care erau capabili și demni de dânsul. Pentru a combate obiecțiunile scoase din biblie, autorul clădește o teorie, nouă atunci, prin care el declară că nu tot ce știe dânsul poate să spue poporului de rând, fiindcă atunci ar descredità biblia. El presupune că Scriptura conține și pasagii inexacte, introduse mai târziu de demoni, pentru ca să înșele pe oameni. Așà, este cu totul falș că Dumnezeu minte, amăgește pe oameni, se răsbună, este gelos, îi plac sacrificiile și victimile. Adam n'a călcat nici odată porunca, Noe nu s'a îmbătat, Abraam n'a avut trei femei în acelaș timp, Iacob n'a avut patru din care două surori,

Moisi n'a omorît pe egiptean. Bine înțeles că aceasta este învățătura adevăratului profet, și, pentru ca să probeze aceasta, autorul modifică cu multă ușurință un text al Scripturii, μὴ εἰδότες τὰ ἀληθῆ τῶν γραφῶν (Marcu XII, 24). Astfel el isbutește să arate că Mântuitorul distinge adevărul de ceeace e falș în scriptură, prin cei aleși ai săi. Dar mai mult, Pentateucul nu este al lui Moisi, pentru simplul motiv că el istorisește moartea acestuia. Această teorie, dacă nu e verosimilă și dacă n'are altă valoare, are cel puțin meritul că ajută pe autor să atingă scopul vizat de dânsul și să închidă gura lui Simon Magul. După această susținere, el închide astfel. «Pe când nu cunoșteam părerea ta asupra Scripturei, rezistam și discutam; acum, însă, plec și mă depărtez».

Cu toate acestea rămâne însă un punct slab: Petru vorbește, zice el, în numele lui Iisus Hristos, adevăratul profet și săvârșește minuni; dar Simon pretinde că este fiul lui Dumnezeu și în așà chip săvârșește și minuni. Petru —adică autorul omiliilor—se găsește foarte încurcat, când trebue să găsească un criteriu, și dovada în această privință este tocmai faptul că, pentru a l dovedì, el nu se mărginește să aducă numai o probă, ci aduce mai multe: Nu trebue a crede în acela care vorbește contra lui Dumnezeu creatorul; nu trebue cercetat nici întrebat la ce servesc minunile, cele săvârșite de Simon sunt inutile; de altfel, Simon nu este decât un înșelător, un amăgitor și un magician, doui din discipolii săi ne-o declară aceasta. In sfârșit, Petru își imaginează teoria perechilor sau sizighiilor, asupra căreea revine foarte adesea ori: Dumnezeu a creat totul perechi, mai întâiu a creat pe cele mai bune și în urmă pe cele mai rele. Așà a creat întâiu cerul și după aceea pământul, întâiu pe Adam și apoi pe Eva. Printre oameni, faptul se petrece însă invers: cei răi nasc înainte de cei buni. Așà Cain s'a născut înainte de Abel,

Ismael înainte de Isaac, Esau înainte de Iacob, Ioan Botezătorul înainte de Mântuitorul și, la sfârșitul vremurilor, Antechrist înainte de Hristos. Ori Simon a precedat lui Petru, căci el este discipolul lui Ioan Botezătorul și i-a precedat lui Petru în Cezareea; prin urmare seducătorul este Simon. Mulți cad în greșală, fiindcă nu cunosc legea sizighiilor. Dar mai susține mai departe că sunt două feluri de profeții: profeția bărbătească, care a fost creată cea dintâiu; dar care nu vine decât în al doilea loc în această lume, și profeția femeească. Cea dintâiu procede dela Adam și cea deadoua dela Eva. Este bine înțeles că Simon n'a putut moșteni decât pe cea de a doua.

Hristos este plin de divinitate, de aceea nimic nu-i este imposibil; este fiul lui Dumnezeu; adevăratul profet; Mântuitorul; ὁ διδάσκαλος ἡμῶν. Intr'un capitol special, autorul lasă să se înțeleagă, că dacă Hristos este fiul lui Dumnezeu, el nu poate fi Dumnezeu însuși. Fiul, de altfel, a fost născut și nu poate așâ dar să fie comparat cu acela care l a născut și care n'a fost născut din nimeni. După atâtea și atâtea reflecțiuni și după unele definițiuni date divinității, care de altfel uneori sunt prea frumoase, autorul ajunge la antropomorfism. Iată, între altele, expresiuni: Dumnezeu are o figură, o formă, care e cea dintâiu și cea mai desăvârșită frumusețe; el are membrele toate, dar nu se servește de dânsele etc., etc.

Să mai semnalăm încă câtevà exageratiuni apropiate de rătăcirile ebionite și relative la curățire, la Dumnezeu și la natura sufletului; la dependența legei nouă de legea veche, la infern, unde sufletele păcătoșilor vor fi cu totul nimicite, și la posibilitatea de a înlocuì botezul? In sfârșit demonii au putere asupra oamenilor, care mănâncă cu ei sau care se supun odată lor. Adevărata religiune îi pune pe fugă; răul se atașează primilor oameni perverși și îngerilor căzuți. Alăturat de aceste teorii, care justifică în mod complect

judecata severă a lui Cotelier, se găsesc de asemenea numeroase pasagii ireproşabile contra necredinţei, politeismului şi idolilor; asupra faptelor lui Dumnezeu; nemurirea sufletului; credinţa şi faptele; mărirea şi datoriile omului; botezul; curăţirea; filantropia; caritatea şi imaginea dreptului; providenţa şi origina răului. De altfel, în toată lucrarea, domneşte o naturaleţă şi o simplicitate, unite cu o înălţare de cugetare constantă şi care încântă pe cititor şi-l dispune să fie indulgent pentru erorile şi încercările cutezătoare ale unui aşă de vechiu scriitor.

Recognitiones—Recunoaşterile. Recunoaşterile sunt cu mult mai superioare omiliilor, prin elocinţa şi rigoarea ţinute şi desvoltate în discuţiuni, prin legătura logică şi sfârşitul detaliilor şi prin ortodoxia teoriilor. Acì, fără nici o şovăire de cugetare, adevăratul profet este Hristos cel etern; el este superior lui Moisi, este Fiul lui Dumnezeu şi începutul totului, este Dumnezeul prinţilor şi judecătorul tuturor, el s'a arătat lui Abraam şi lui Moisi. Teoria falşelor pericope n'are loc în această redacţiune. Doctrina sizighiilor este păstrată şi acì, dar autorul trage puţine consecinţe din aceasta şi nu face uz de dânsa, amintind-o continuu, cum face autorul omiliilor. Numai prin puterea minunilor şi natura lor, el recunoaşte adevărul trimis dela Dumnezeu. Numai el singur săvârşeşte minuni folositoare pentru mântuirea oamenilor sau care le slujeşte spre bine şi folos. Autorul pune mare preţ pe metodă. Simon întreabă: «Fiindcă Dumnezeu a făcut totul, atunci de unde vine răul»? Şi Petru îi răspunde: «Acest chip de a întrebà nu este al unui adversar egal, ci al unui elev. Dacă prin urmare tu voeşti să înveţi, mărturiseşte, şi-ţi voiu arătà mai întâiu cum trebue să înveţi, după aceea, după ce te vei fi deprins cu ascultarea, voiu începe să te instruesc». Şi fiindcă Simon a primit să fie instruit, Petru a adăogat: «Dacă tu voeşti să te instrueşti, trebue să ştii înainte de

toate că întrebarea pusă de tine, a fost făcută în chip cu totul stângaciu, fiindcă tu ai spus: «De oarece Dumnezeu a făcut totul, de unde vine răul»? Dar inainte de această chestiune, erău alte trei întrebări, care trebuiau făcute: 1) Există răul? 2) Ce este răul? 3) Pentru cine este şi de unde este?» Intreaga discuţiune cu Simon este condusă şi insufleţită de aceeaşi rigoare scolastică.

Problema originei răului, care face deja obiectul *Cărţei legilor ţăritor lui Bardezane*, preocupă foarte mult pe autorul nostru, fiindcă el revine foarte des asupra acestei chestiuni. Nu este locul, zice autorul, şi nici nu trebue a acuză pe Dumnezeu sau providenţa, care a creeat pe om cu un spirit curat şi cu un cap care eră pus la adăpost de orice boală şi ferit de bătrâneţe. Lenea sau neactivitatea a condus şi a împins pe om la gândiri şi cugetări nelegiuite, l-a îndemnat să nege providenţa şi necesitatea virtuţii, fiindcă se găseă foarte fericit, fără ca să aibă să facă cevă pentru toate acestea. Dumnezeu trebui, aşă dar, să-l introducă în lumea muncilor, în neplăcerile şi necesitatea lucrului, cu scopul de a face pe oamenii, cari uitaseră pe Dumnezeu în vremea belşugului, să-şi aducă aminte de dânsul şi să-l caute în vremea nenorocirilor. Vine deluviul, ca să spele, să curăţească pământul; dar mulţi oameni inventară religiuni falşe, cu scopul de a găsì în ele un pretext pentru benchetuiala şi desfrâul lor. Şi Dumnezeu trebuì să trimită pe apostolii săi în lume, ca să facă pe oameni să cunoască adevăratul cult, revelat patriarhilor şi conservat prin dânşii. Aceia, cari nu-i vor ascultà, vor fi supuşi din această viaţă la diferite boale, la diferiţi demoni; iar după moarte, sufletul lor va fi supus unor chinuri veşnice, fiindcă Dumnezeu este nu numai bun, dar el este şi drept, şi dreptatea lui ar încetà, dacă n'ar răsplătì fiecăruia după faptele sale. Nimic nu este rău în substanţă; aşă dar Creatorul nu poate fi acuzat de creerea unei sub-

stanțe rele, ci totul trebue îndreptat, în această privință, către liberul nostru arbitru.

Combaterea astrologiei, care ocupă întreg capitolul IX și o bună parte din capitolul X, este mânuită cu multă iscusință și a fost de un interes capital pentru creștinii primelor secole, care trăiau în Orient, printre adoratorii stelelor, de care se găseau foarte mulți, în aceste locuri. Autorul se mai ocupă de guvernarea lumei sau de providență, și, în această chestie, se slujește de o grămadă de dileme, dintre care unele își au valoarea lor, iar cele mai multe sunt de minimă importanță, ba chiar n'au nici o valoare.

***

Asupra Clementinelor s'a scris o întreagă literatură, dar nu s'a ajuns la o soluțiune definitivă. Părerile au fost și au rămas împărțite. Toată discuțiunea principală s'a învârtit în jurul faptului de a se ștì care din părți a existat întâi: Omiliile sau Recognitiones? Majoritatea scriitorilor înclină spre credința că Omiliile au existat întâiu și că Recognitiones sunt o compilare uneori trunchiată alte ori adăogită. Oricum ar fi, fapt este că această scriere este produsul unei imaginațiuni orientale, unde sunt amestecate multe lucruri depărtate de realitate. Este iarăși sigur că Omiliile și Recunoașterile provin una din alta, dar amândouă derivă dintr'o scriere din aceeași familie, însă al cărei fundament nu se poate reconstitui. Este foarte greu de definì și reconstitui isvoarele scrierei fundamentale, căci acì ipotezele se suprapun și acest fapt înlesnește calea către greșală în interpretare.

De asemenea este sigur că lucrarea prezintă elemente siriene tot așà de multe ca și elementele romane. Waitz socotește că isvoarele prime își au culcușul în Siria, iar compunerea scrierii fundamentale s'a făcut la Roma.

Omiliile conțin numeroase pasage judeo-creștine și ebi-

onite, iar Recunoaşterile par a fi mai mult ariene. Este greu, însă, de a spune în mod precis, până la ce punct aceste pasaje trebuesc imputate isvoarelor şi autorilor Omiliilor şi Recunoaşterilor, căci aceştia din urmă au putut să reproducă câtevà pasaje eretice, pe care nu le aprobau sau au putut să le modifice în sens eretic sau ortodox, după propriile lor păreri. Scrierea a fost mult reînoită şi întinerită. Pe la mijlocul secolului trecut, părerea scriitorilor erà că isvoarele, din care s'au adăpat autorii Clementinilor, îşi urcă vechimea până către sfârşitul secolului I şi începutul secolului al doilea, ba chiar mai sigur în a doua jumătate a secolului al doilea, în tot cazul nu trecea de anul 180. Actualmente se tinde a se stabilì vechimea isvoarelor numai în secolul al doilea, iar scrierea fundamentală în secolul al treilea, sau chiar la începutul secolului al patrulea, când este vorba de Omilii şi de Recunoaşteri. Oricum ar fi lucrul, rămâne fapt că Clementinile sunt un roman imaginar, a cărui intenţiune este dovedirea providenţei.

Intriga este condusă cu multă abilitate şi faptul că cerşetoarea îşi regăseşte copiii, pe, care îi credeà pierduţi în naufragiu şi pe soţul lăsat acasă şi care nu le mai ştià de urmă, dovedeşte în mod abil şi măestrit că zodiacurile sunt plăsmuiri şi că Dumnezeu, chiar în cele mai groasnice nenorociri, conduce firul trebilor şi duce lucrurile la liman. Subiectul Clementinilor ar puteà face, tot atât de bine şi tot cu aşà reuşită ca şi în trecut subiectul unui sguduitor roman modern sau al unei tragedii din cele mai puternice.

B. Mangâru

RELIGIUNEA ȘI CULTURA.

Pentru a puteà vorbì de religiune și cultură, trebue să presupunem că se știe ce este religiunea și să vedem ce se înțelege sub numele de cultură.

S'a zis că cultura este raportul omului către lume sau activitatea spirituală a omului îndreptată asupra lumii; dar aceasta e o definție prea vagă. Mai bine am puteà zice că cultura este fructul activității spirituale a omului cu privire la tot ce l înconjoară sau rezultatul net al tuturor cunoștințelor și cercetărilor științifice. Este, poate, și mai clară definiția ocazională dată de un om de spirit: Cultura este ceeace ne rămâne dupăce am uitat tot ce am învățat. Cu alte cuvinte cultura este un fel de apretare, un lustru, o poleială a spiritului. Din însăș această nu destul de lămurită definițiune a culturii reiese că ea, pentru a se realizà, se servește de toate puterile spirituale ale omului: de intelect, spre a creà știința, de voință, pentru a i împrumutà putere spre atingerea scopurilor raționale și de sentiment, pentru expunerea frumosului în artă și întreținerea armoniei în vieață.

Cum vedem dar, cultura coprinde în sine aceleași elemente ca și religiunea, adică întreg sufletul omului, pe omul întreg.

Cultura subordonând lumii cugetarea, simțirea și voința omului, iar religiunea subordonând lumea lui Dumnezeu,

urmează că amândouă se condiționează și ajută reciproc, că progresul uneea atrage după sine progresul celeilalte. Istoria ne confirmă aceasta pe deplin. Religiunea este motorul culturii, ea o face să se desvolte și să înflorească, cum se desvoltă și înflorește vegetațiunea pământului sub influența razelor soarelui.

Dacă câteodată una a venit în conflict cu alta, atunci vina e când a uneea, când a alteea, sau mai bine zis a acelor cari le înțeleg greșit.

Să privim mai întâi înrâurirea binefăcătoare a religiunii asupra culturii și apoi pe cea a culturii asupra religiunii.

Cu cât ne coborîm mai mult pe treptele istoriei, cu atât mai mult găsim cultura depinzând de religiune. Cuvintele Creatorului: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul *și-l stăpâniți*», pot fi considerate ca cea mai veche poruncă sau îndemn dat omului spre cultură. Nici nu se poate defini sau caracteriza mai concis și mai nimerit scopul cultural pentru care este destinată și la realizarea căruia a lucrat omenirea fără întrerupere, din prima zi a existenții sale și până azi, decât cum e definit în aceste cuvinte ale Creatorului către primii oameni. Scriitorul sacru reduce această destinațiune pusă omului la un act al voii dumnezești. Tot astfel și sentința dictată lui Adam, după căderea în păcat, «Intru sudoarea feții tale vei mâncă pâinea ta...» recunoaște *activitatea fizică și intelectuală*, munca, ca o poruncă dumnezeească, cu singura deosebire că aci ea nu mai apare ca un prerogativ al regelui naturii, ci ca una din pedepsele aplicate lui pentru greșală.

Mitologia ne arată în limbagiul ei figurat că și cele mai multe din religiunile păgâne privesc munca ca cevà orânduit de Dumnezeu. Nu este în Istoria culturii un progres mai bogat în consecințe, ca trecerea dela starea nomadă la starea agricolă. Numai când omul a încetat de a trăi în mod exclusiv pentru satisfacerea momentană a poftelor și

trebuinţelor sale, când foamea şi setea îi erau cei mai buni conducători dintr'o parte într'alta şi-i dictau purtarea faţă de semenii săi, când s'a stabilit la un loc şi a început să lucreze pământul şi să cultive vite, numai de atunci a început el să ştie ce e propietatea şi ce e dreptul, să observe cu luare-aminte natura şi schimbările din ea, să inveţe a măsură locul şi timpul, să se deprindă a-şi face uneltele trebuincioase, să preţuiască ajutorul şi sfatul semenilor, etc. Şi tocmai agricultura este atribuită de cele mai multe religiuni instrucţiunilor date de zei. Egiptenii credeau că Osiris a învăţat pe oameni să are pământul şi să ude semănăturile, Grecii că Demeter, iar în China şi până azi împăratul—Fiul cerului—conduce în fiecare primăvară cu multă pompă religioasă primul plug, ceeace dovedeşte credinţa în origina dumnezeească a agriculturii şi ne explică marea ateuţiune pe care i au arătat o Chinezii întotdeauna. Peruvienii povestesc că Zeul soare a trimis pe doi din fiii săi: Manco Capac şi Manco Oglio, ca să înveţe pe oameni cultura pământului etc. Aceasta însemnează că munca ordonată şi principiile de drept s'au născut şi desvoltat sub ocrotirea Dumnezeirii.

Şi puterea politică, legislatoare, ordinea de stat erau atribuite în vechime tot Dumnezeirii. Cei mai vechi regi sunt preoţi, consideraţi ca locţiitori sau chiar incarnaţiuni ale zeilor: aşă în Babilonia, Egipt, Peru, în insulele Australiei şi la Greci şi Romani, unde Licurg primeşte legea dată Spartei d la Zevs, iar Numa Pompiliu pe cea d tă Romii dela nimfa Egeria. Chiar şi în Canaan găsim pe regele-preot Melhisedec, şi judecătorii conduc pe poporul Israel, ca locţiitori ai lui Dumnezeu, iar regii sunt unşii lui Iaveh. Aceste exemple ne învederează cât de mult a influenţat religiunea începutul şi desvoltarea ordinii de stat, unul din cei mai puternici factori de progres şi cultură.

Nu mai puţin a înrâurit religiunea şi asupra artei. Ce

avânturi ameţitoare a luat arhitectura, sculptura, pictura, muzica şi poezia sub egida religiunii? Dorinţei de a face Dumnezeirii lăcaşuri, cari să corespundă măreţiei sale şi să servească de locuinţe servitorilor săi, se datoresc grandioasele pagode indiene, măreţele temple egiptene, greceşti, etrusce, cel judaic etc. Sculptura s'a perfecţionat punându-se în serviciul religiunii, pentrucă ea aveà să reprezinte în cea mai impecabilă formă posibilă chipul zeilor. Pictura asemeni aveà să împodobească templele, iar muzica şi poezia religioasă au trebuit să plutească întotdeauna in sferi superioare muzicii şi poeziei insuflate de subiecte curat omeneşti, profane.

Din ştiinţe multe îşi datoresc origina lor religiunii. Astrologia, mama Astronomiei, este un copil al credinţei că astrele sunt divinităţi, cari au influenţă asupra mersului lucrurilor pământeşti. Calendarul s'a desvoltat în legătură cu această credinţă. Istoria îşi datoreşte începutul însemnării faptelor considerate dumnezeeşti, cari multă vreme au trecut de singurele demne de a fi transmise posterităţii. Scrierea însăş s'a desvoltat din ieroglifele religiunii. Medicina erà la cele mai multe popoare una din ştiinţele secrete ale preoţilor şi Filosofia se născù prin derivaţie tot din religiune, căci întrebarea despre fiinţa supremă a fost prima care s'a pus spiritului cugetător. In scurt, cu cât ne afundăm mai mult în Istoria omenirii, cu atât mai mult găsim că întreaga viaţă spirituală mai înaltă este coprinsă în religiune, purtată, deşteptată şi cultivată de ea.

Dar religiunea nu constă numai din idei şi ca atare n'a produs numai idei, n'a dat numai impulsul la cercetarea adevărului şi a frumosului. Ea este şi un puternic regulator practic al vieţii. In această calitate ea este mama autorităţii, după care conştiinţa omului se învaţă a deosebi binele de rău, fără de care moralitatea nu s'ar fi putut susţine.

In fine cât de puternic poate înrâuri religiunea asupra culturii se poate vedeà examinând Istoria Creștinismului. Răspândirea Creștinismului a însemnat și însemnează răspândirea luminii intelectuale și morale, sprijinirea ordinii, bunastare economică etc. etc.

Cultura la rândul ei ajută asemeni progresul religios. Intrebuințând facultățile sale spirituale spre a se cultivà, omul se luminează și poate ajunge la o mai desăvârșită cunoaștere de Dumnezeu și o mai corespunzătoare servire a lui. Agricultorul, care s'a învățat a contemplà și admirà minunata ordine și regularitate a naturii, are o idee mai înaltă de bunătatea și înțelepciunea Creatorului, decât sălbaticul care trăește în deplină ignoranță a naturii și legilor ei, care vede în orice fenomen natural neplăcut o putere răuvoitoare lui. Orice progres în cunoașterea reală a lumii pune în mai multă lumină atotputernicia și bunătatea lui Dumnezeu.

Rezultatele practice ale cercetărilor științifice și toate invențiunile și descoperirile ajută progresul religios. Fără descoperirea scrierii, a tiparului etc., cunoașterea religiunii ar fi mai anevoioasă.

Din cele zise rezultă că religiunea și cultura trebue să steà în cea mai strânsă legătură, să se desvolte în mod armonic și să meargă paralel și mână în mână. Orice progres realizat de una din ele trebue să aibă ca consecință un progres corespunzător în domeniul celeilalte, căci-cum am văzut-religiunea este cel mai puternic factor cultural, iar cultura la rândul său este un puternic regenerator, un izvor abundent de viață, frăgezime și vigoare pentru religiune.

Aceasta este starea normală sau așà ar trebuì să se prezinte raportul dintre aceste două regiuni ale vieții spirituale a omului, dar mai ales în timpul din urmă acest raport armonic nu există, căci un conflict acut i-a luat locul. Cultura, uitând serviciile pe cari i le-a adus și con-

tinuă a i le aduce religiunea, a crezut că se poate dispensă de aci înainte de ajutoarele şi luminile ei, mai mult chiar: orbită de progresele repezi pe cari le-a făcut în ultimul timp, a căutat să deă religiunii o lovitură mortală, declarând-o de nefolositoare, ba chiar vătămătoare pentru sănătatea spiritului omenesc, şi proscriind o, a început să exercite ea funcţiunile pe cari le îndeplinià religiunea.

Credinţa în atotputernicia culturii a început însă să se clatine, slăbiciunea ei s'a vădit în scurt timp şi religiunea a început să-şi recâştige drepturile ei şi locul de onoare, de cari fusese spoliată pe nedrept.

Să vedem în ce a constat subminarea religiunii din partea culturii, cum făgăduià aceasta să îndeplinească rolul de surogat al religiunii şi cum l a îndeplinit?

Spre a luà religiunii pentru totdeauna câmpul ei propriu de activitate, cultura modernă şi-a îndreptat cu încordare toate puterile în contra ideii de o lume suprasensuală, transcendentă, lume care formează centrul de gravitate al oricărei forme de religiune pozitivă. Tot ce este mai presus de sensuri, a fost declarat de cultură drept iluziuni şi fantome ale trecutului, cari nu au dreptul la viaţă. Numai lumea sensurilor, lumea imanenţii este reală. Aceasta fu noua lozincă. Şi în această nouă construcţiune a lumii cu elemente pur materiale nimic din bogăţia şi idealitatea pe care o dă vieţii religiunea n'avea să se piardă. Aşà se promiteà. Ba încă se sperà în atingerea unei desfăşurări de energie psihică, în dobândirea unui nou farmec pentru viaţă şi aflarea unui nou adevăr incomparabil mai măreţ decât în trecut, din momentul ce dualitatea lumii fusese sacrificată şi întreaga noastră existenţă închisă numai în sfera imanenţii.

Cu toate acestea mersul lucrurilor a fost altul. Cugetarea, care la început păreà simplă, s'a vădit mai în urmă, când a fost vorba de punerea ei în practică, de compli-

ată și irealizabilă, iar profitul din afară a fost însoțit, întrecut chiar, de grave pierderi din năuntru, de pierderi morale. In raport direct cu progresele științei—acum eminamente pozitivă—stă golul ce se simțià în suflet. Cu cât progresul era mai mare cu atât și golul acesta se mărià mai mult. Convingerea că pătrunderea tot mai adâncă în misterele naturii se va sfârși cu cunoașterea deplină a totului și transformarea lui în proprietate inalienabilă a omului și participarea la veșnicia și nemărginirea totului, care se prezentă ca o compensațiune pentru pierderea lumii suprasensuale, ambele acestea: cunoașterea desăvârșită a totului și împărtășirea din viața lui, fără limite în timp și spațiu, s'au arătat iluzorii, mincinoase.

Pentru a și puteà reprezentà lumea ca un tot, omul are absolută nevoe de un raport intim cu ea, de o pătrundere în inima totului, în focarul puterilor lui productive și chinetice. Dar cum poate aveà loc un astfel de raport față de lume, de sâmburele universului, dacă singură existența imanentă, sensuală este reală? Dacă lumea este un simplu complex de puteri stând unele lângă altele și o țesătură de efecte ale unor legi oarbe, dacă omul este o neînsemnată piesă a marelui mecanism, cum poate el —care este coprins în univers, ca o picătură de apă in ocean—să se închipue oare cum independent față de acesta, să creadă că el influiențează în mod diferit asupra sa și să spere să pătrunda dela suprafață în profunzimea, în inima lui? Cum poate lumea să se prezinte omului ca o unitate, când el însuș e lipsit de unitate, când el singur se privește pe sine ca un conglomerat de puteri și impulse?

Cocepțiunea aceasta a culturii profane despre om și univers alungă mai departe din viață *bunurile* și *scopurile*, cari până aci aveau o mare putere și la cari gândindu-se omul în prima linie, renunțase la lumea transcendentă și

se întorsese către lumea imanenţii. In această lume căută el să găsească—cum am mai zis—o mai mare doză de adevăr general, şi chiar adevărul absolut, dar cum poate fi vorba cel puţin de un adevăr general într'o lume care constă numai din bucăţi şi ale cărei impresiuni făcute asupra sufletului sunt lipsite de unitate, relative în sensul cel mai strict al cuvântului şi veşnic schimbătoare ca şi manifestările sufletului însuşi?

Convertirea către lumea imanenţii fusese între altele motivată şi de promisiunea că acì se vor găsì noi mobile de acţiune, că morala va fi fără concursul religiunii mult mai influentă, acţiunea ei mai răspândită, mai profundă, mai binefăcătoare. Dar când lumea e privită ca un muzeu de lucruri indiferente unele faţă de altele, cum se poate desvoltà într'un punct singurit—în om—interes şi dragoste pentru univers şi ce sancţiune se poate găsì în acesta pentru faptele omeneşti? In asemenea condiţiuni morala este imposibilă, căci slabele surogate pe cari le propun susţinătorii moralei «*independete*, *imanente* sau *ireligioase*» sunt numai o dovadă mai mult despre insuficienţa culturii lipsită de religiune.

Şi dacă adevărul şi binele nu-şi mai au locul în viaţa care stă sub semnul (zodia) culturii, atunci care mai e idealul vieţii, fără de care omul nu poate trăì? Căci ca şi binele şi adevărul, frumosul nu poate fiinţă într'o lume în care totul se reduce la ceeace vedem, auzim, pipăim, cu un cuvânt la sensuri. Pentru a fi durabil, înalt, sublim, frumosul trebue să întrupeze o lume ideală, suprasensuală, dar plină de realitate. Din aceasta are să se inspire şi trăsăturile acestei idealităţi suprasensuale trebue să se citească în ori ce produs de artă, chiar şi când subiectul său este luat din lumea imanenţii, cum e cazul de cele mai multe ori. Dar care e acea lume ideală în concepţiunea ultrarealistă a culturii, despre tot ce există?

Mai puțin chiar decât adevărul, binele și frumosul, se poate realiză în lumea imanenții *fericirea*. Mult promisa fericire, de care cultura vorbià cu entusiasm că va rezultà din *progres* și *muncă*, e o vorbă goală, căci progresul e cevà foarte relativ, mărginit mai ales acolo unde ar trebuì să fie nemărginit, pentru a puteà da omului un grad oarecare de fericire *imanentă*, vreau să zic, în cunoașterea perfectă a universului și deplina lui stăpânire. Iar *munca?* Munca aduce în adevăr plăcere și deci fericire, dar... aceasta este numai una din fețele ei, căci cât de puține sunt felurile de muncă și cât de scăzut e gradul până la care trebue să muncești și de mare varietatea căreea trebue să te supui, pentru a găsì mulțumirea și fericirea în muncă?! Cele mai multe feluri de muncă, mai mult de trei sferturi din acea muncă fizică sau intelectuală, care condiționează progresul, este o muncă grea, obositoare, abrutizantă, legată cu o mulțime de pericole, o muncă în care cu greu am puteà găsì o doză oarecare de plăcere și care prin urmare să fie în stare a face fericit. Acei cari laudă peste măsură munca sunt în cea mai mare parte, dacă sunt într'adevăr sinceri și n'o fac din vre un interes cum fac d. ex. proprietarii de fabrici, mine, latifundii etc., sunt, zic, în cea mai mare parte de aceia pentru cari munca este o distracție, un mijloc de a gonì urîtul, de a omorî timpul, de acei cari scriu literatură, pictează, sculptează, fac muzică, călărie, tot felul de sporturi sau chiar muncesc cevà pur fizic ca de ex. tae lemne, udă flori, sapă pământul etc., dar pentru câtevà ceasuri, în cele mai multe cazuri chiar sferturi de ceasuri. Ei bine, nu aceasta este adevărata muncă, care aduce progresul și deci nu *diletanții în muncă*, nu acei cari lucrează nesiliți de nimeni și nimic și cari sunt puțini la număr, nu ei să vorbească de fericirea individuală ce procură munca, de mulțumirea ce simte muncitorul muncind. Acestora le

dă munca într'adevăr o însemnată doză de fericire, dar fericirea lor cea mai mare nu e atât acea care rezultă din munca lor personală, pe cât este acea care reiese din munca a milioane și miliarde de brațe și creeri, adică bunul traiu adus de progresul realizat în toate direcțiunile, bun traiu din care tocmai ei se înfruptează mai mult, ca să nu zicem că-l monopolizează. Preconizarea muncii este în cele mai multe cazuri sau vorbă de clacă sau curată fățărnicie. Cine vrea să afle adevărata mulțumire și fericire ce decurge din muncă trebue să se adreseze la cei cari muncesc din greu și neîntrerupt. Pe aceștia să-i întrebe, ce sentimente deșteaptă în ei munca.

Fără îndoială munca este un remediu prețios contra multor rele nu numai de ordine fizică ca sărăcia, unele boale ș. a. dar și de ordine morală ca lenea sau trândăvia, mama multor vițiі și păcate, căci e greu să fii cu minte când n'ai de lucru. *Difficilis est in otio quies*, zice un proverb latin; dar ea (munca) nu este un bun absolut, ideal. Insăș Sf. Scriptură ne spune aceasta. Ea reprezintă munca ca o pedeapsă aplicată omului pentru căderea în păcat, căci Dumnezeu zice lui Adam după cădere: «Intru sudoarea feții tale îți vei mâncà pâinea...», (Gen. III, 19). Nu doar că munca în sine este un rău—căci aceasta nu este ea, după cum nu e nici binele absolut—ci, pentrucă ne este impusă, pentrucă nu ne putem dispensà de ea, deaceea ne apare ca un rău, o povară, deaceea este supărătoare, neplăcută. Pe de altă parte iarăș, pentrucă numai prin muncă ne putem asigurà traiul dintr'o zi în alta, nu putem să nu privim cu oarecare satisfacțiune la munca împlinită, când mai ales vedem binele ce decurge din ea. Dar aceasta e numai cevà relativ, și cu toate avantagiile pe cari le oferă munca, ea este totuș departe de a puteà fi un ideal, care putându-se înadevăr realizà, să ne facă fericiți, cum susține cultura. Și să nu uităm că

munca este *panaceul*, de care vorbesc cu un entusiasm de nedescris aproape toți susținătorii culturii ireligioase sau umaniste. Tot pe această temă duc ei și cel mai înverșunat răsboiu contra Evangheliei. Intemeietorul religiunii creștine, zic campionii culturii, disprețuește munca, n'o încurajază de loc. Este într'adevăr indiscutabil că Mântuitorul nu dă o deosebită importanță muncii—deși el n'o nesocotește—dar acesta este tocmai marele avantagiu al învățăturii sale, condițiunea sine qua nou a universalității și veșniciei ei, căci muncă, progres, artă, știință—factorii culturii—sunt cantități, cari nu esistă *in abstracto*, ci totdeauna numai într'o anumită formă și formele se schimbă cu timpul. Deci dar, dacă Evanghelia ar fi legată de o anumită formă de cultură, ea ar trebuì să înceteze deodată cu acea formă, sau-ținând la ea-să fie incompatibilă cu cultura—cum este Mozaismul rabinic—sau în fine să se schimbe cu fiecare formă de cultură și să se adapteze tuturor fazelor ei, ceeace ar însemnà să nu mai aibă nimic statornic.

Să urmărim mai departe după această digresiune despre raportul dintre Evanghelie și cultură, promisiunile făcute de cultură și ce au devenit ele.

Cultura nu poate așadar să procure fericirea făgăduită prin muncă. Și dacă dorința de fericire a omului nu poate fi satisfăcută în viața pământească, unica viață după cultura umanistă, nu se nasc atunci complicațiuni incalculabile? Prin ce se mai pot ține în frâu atunci poftele, instinctele, patimile chiar cele mai josnice, a căror satisfacere după părerea multora e singura fericire ce se poate atinge? Cu ce sorți de reușită vom încercà să apărăm respectul sau cultul ideal al omenirii—unica noțiune, care, dacă e admisă, formează baza moralei umaniste, formula ei magică de salvare din toate împrejurările critice ale vieții—cum vom apărà și susține acest cult, când toate

idealurile noastre s'au transformat în mâinile culturii în simple utopii? Căci fără îndoială, cultura se face culpabilă de cea mai mare contrazicere și inconseevență, când ea operează în practică cu noțiuni ca cea de: om, omenire, uman, și le atribue o valoare morală, în timp ce tot ea—printr'unul din factorii ei, prin știință—contestă pe de altă parte tot ce ar puteà pune pe om mai pe sus de animal.

Goana după imanență—care este caracteristica principală a culturii umaniste—a condus astfel tocmai la contrariul de ceeace-și propusese să atingă cultura și de ceeace ea făgăduià la început cu multă emfază. In loc ca să îmbogățească, lărgească și aprofundeze viața și să facă pe om mare, puternic și fericit, ea a micșorat, degradat și descurajat pe om, distrugându-i ori ce ideal și a îngustat și sărăcit viața, reducând-o numai la imanență și punând-o pe picior de egalitate cu a animalelor.

Incapacitatea culturii de a înlocuì religiunea și totala ei neputință s'a arătat și într'o altă privință. Incompatibilitatea sau contrastul ce mulți găsesc în religiune între viața pământească și cea cerească, între lumea materială și cea spirituală, a fost exagerată până ce a luat proporțiile unui conflict tragic între facultățile spiritului omenesc, conflict care păreà că amenință existența sau cel puțin sănătatea spiritului. Cultura a făgăduit aplanarea desăvârșită a acestui conflict și a crezut că va ajunge la aplanare negând existența lumii spirituale. Dar experiența a arătat că și acì cultura s'a înșelat amar. Presupusul conflict dintre lumea materială și cea suprasensuală a devenit o realitate factică, indubitabilă, în sfera imanenții și efectele lui s'au resimțit în suflet cu mult mai profund și mai dureros. In însăș lumea imanenții nu se poate trece cu vederea deosebirea dintre lumea pur materială sau fizică și lumea spirituală sau sfera ori domeniul sufletului. Este discuți-

une aprinsă între pionierii culturii umaniste, care din aceste două domenii ale imanenţii: cel material sau cel spiritual, trebue să preponderezeʔ Icoana lumii şi a vieţii devine cu totul alta, după cum se admite preponderanţa spiritului (imanent bine înţeles) asupra materiei brute, sau a materiei asupra spiritului. Toate încercările, ca unul din aceste două sisteme de cugetare să înlăture pe celălalt sau să se împace între ele, au rămas până acum infructoase, aşà că spiritile cugetătoare sunt împărţite în două tabere duşmane—numească-se ele, nu importă cum: Subiectivism şi Obiectivism, sau Idealism şi Realism, ori Materialism şi Spiritualism-şi individul este prada contrazicerilor chinuitoare. Conflictul s'a agravat din zi în zi mai mult şi chiar în prezent, cu toată întorsătura ce a luat cultura în favorul religiuni, el pasionează încă spiritele. De o parte stau susţinătorii muncii obiective, acei cari văd viaţa numai din punctul de vedere al muncii, adică ca o sumă de energii, cari trebue desfăşurate şi utilizate, cari subordonează individul societăţii şi prezentul veşnicei evoluţiuni. De altă parte stau campionii drepturilor spiritului, susţinătorii subiectului, ai individului şi actualităţii în contra a tot ce e extern, colectiv, evolutiv.

Nici unul din aceste două tipuri contradictorii de viaţă nu satisface pe deplin pe omul modern, deaceea îl vedem înclinând când către o parte, când către alta, aruncând azi ceeace adoră ieri. O rezolvare definitivă a conflictului nu se poate dobândi decât adăogând o nouă greutate departea uneea din cele două susţineri cari se contrabalansează şi aceasta nu se poate ajunge decât cu chiemarea în ajutor a religiunii, care dă spiritului o mare superioritate asupra materiei prin doctrina sa despre lumea suprasensuală, pur spirituală. O astfel de soluţiune nu este însă admisă de cultura modernă şi astfel apărătorii ei nu pot scăpà de contrazicerile şi chinurile unui dualism cu

mult mai implacabil decât pretinsul dualism religios (vorbim de Creştinism).

Aceeaşi experienţă dureroasă ca cultura în întregul ei a făcut-o aproape fiecare ştiinţă şi ramură de activitate omenească în parte.

Să începem tot cu munca. Descoperirea nemărginirii naturii şi neatârnarea ei de nici un principiu mai pe sus de ea, cum susţine ştiinţa lipsită de religiune, păreà omului un mare câştig, întru cât imperiul cugetării sale se lărgià prin aceasta; iar renunţarea la poziţiunea deosebită a omului în mijlocul naturii, în loc de a fi considerată ca o pierdere, fu salutată din contră ca un însemnat act de eroism şi independenţă. Convingerea însă despre micimea şi neînsemnătatea nu numai a individului, ci a întregei speţe omeneşti în faţa universului, convingere la care trebui să ajungă fatalmente, după teoria materialistă a ştiinţei moderne, trebuì să nimicească în om orice sentiment nobil, orice avânt către sfere mai înalte, mai curate. Cucerirea în parte a naturii, prin ajutorul tehnicii, este fără îndoială un frumos triumf al spiritului asupra materiei şi a avut frumoase consecinţe, dar nu e mai puţin adevărat că triumfului în afară îi corespunde o pierdere, o reducere înăuntru, întru cât munca devenì idolul înaintea căruia orice frunte şi genuchiu aveà să se plece, un ideeal brut, care apasă greu asupra sufletului şi răpeşte vieţii cea din urmă licărire de spirit. Însemnătăţii şi extensiunii pe care a luat-o munca se datoresc în prima linie toate plăgile vieţii sociale.

Istoria cu multiplele ei mijloace de investigaţiune a trecutului şi metoda—devenită modă—de a tratà orice chestiune din orice domeniu în mod istoric, păreà tot astfel, la început, că va aduce numai foloase. Ideea de evoluţiune fiind pusă în serviciul său, constatările făcute asupra trecutului trebuiau să fie hotărîtoare pentru prezent şi viitor, întrucât evoluţiunea îşi urmează cursul său neîntrerupt.

Dar de îndată ce ideea de evoluțiune este considerată ca singura chee a evenimentelor și orice altă întregire se refuză, o putere distrugătoare emană din ea, căci relativismul, pe care ea-l propagă, este inimicul de moarte al oricărui adevăr statornic. Căci cum mai poate să-și păstreze adevărul valoarea sa, dacă totul fluctuiază și-și schimbă forma dintr'un moment întraltul? Puterea de acțiune, spiritul de întreprindere, interesul pentru ceva mai înalt se paralizează, când nu mai sunt ținte sigure pe cari să le urmărească, valori morale de cari să se conducă. Secol. XIX ilustrează perfect aceste spuse, căci când ca în acest veac —veacul culturii, al științii și ireligiozității—s'au schimbat așà de repede idealurile, aprecierile și părerile despre ceeace poate fi adevărat?! De multe ori o nouă părere, care fusese sărbătorită de adevăr, n'avusese încă timpul material, pentru a se încetățeni în suflet, când dinaintea ușilor aceluiaș suflet se auzià tropotul acelora cari aveau s'o ducă la groapă, pentru a face loc alteea, care să aibă aceeaș soartă. Nici unui secol nu-i i se poate aplica cu mai multă dreptate ca secolului XIX dictonul lui Heraclit: Πάντα ῥεῖ=totul e în curgere.

In Filosofie nu numai direcțiunile materialiste, dar și a cele cari poartă numele de spiritualiste—înțelegând însă prin spirit numai spiritul imanent, adică sufletul omenesc cât timp e legat de corp—și aceste din urmă direcțiuni au suferit acelaș naufragiu ca și cele dintâi, numai pentru că spiritul mărginit n'a fost pus în legătură cu spiritul nemărginit, pentrucă viața sa a fost mărginită numai la cea pământească, fără a fi recunoscută cea viitoare. Exemple strălucite ne oferă în această privință sistemele filosofice ale unui Hegel, Fichte, Schoppenhauer.

In scurt putem zice că mișcarea ideilor moderne coprindeà, în însuș germenul din care se desvoltă, și principiul care aveà să le distrugă chiar în momentul când ele credeau că au ajuns la maturitate.

Cu cât cunoaştem mai bine acest apropiat trecut al tuturor sforţărilor culturii de a trăì şi da viaţă omenirii fără ajutorul religiunii, cu atât mai mult ideile filosofice, teoriile şi ipotezele noi, cari duc răsboiu religiunii, exercită o influenţă mai puţin simţită şi mai trecătoare asupra sufletului nostru, cu atât mai mult ne convingem de vanitatea şi caducitatea oricărei încercări de a provocà schimbări radicale în oricare sferă a vieţii, dacă aceste încercări nu sunt conduse sau inspirate de religiune, de ideia de Dumnezeu. Fără religiune ne simţim săraci în mijlocul celei mai mari bogăţii din afară, ne lipseşte un punct de reazim faţă de curgerea nesfârşită a vieţii, cu ideile, poftele, impulsiunile ei, ne lipseşte scopul mai înalt către care tindem, care singur dă înţeles vieţii şi lumii îngenere, le pune în armonie una cu alta şi le împrumută putere de rezistenţă.

Aceste foloase nepreţuite, oferite de religiune, şi insuficienţa culturii au fost observate mai ales în ultimul deceniu al secolului trecut şi deaceea un reviriment puternic s'a produs în spirite. Pierderea încrederii pusă în promisiunile culturii a atras după sine reîntoarcerea către religiune. Semnalul a fost dat deja în apus de înşişi reprezentanţii culturii. La glasul lor mulţi s'au deşteptat ca dintr'o buimăceală adâncă şi s'au întors cu grăbire către religiune. Mulţi însă nu mai vor religiunea de mai nainte, nu mai vor Creştinismul, ci sau importă alte forme de religiuni istorice, mai ales Budismul, sau făuresc după capul lor vre-o nouă formă de religiune. Aceasta însă departe de a ne îngrijì şi a ne împiedică să semnalăm întorsătura favorabilă a spiritelor către religiune, din contră trebue să ne bucure, pentrucă timpul, care a vădit neputinţa şi a umilit aroganţa culturii, va dovedì şi zădărnicia tuturor încercărilor de a creà noi religiuni. Inspecial noi creştinii, urmaşii Dumnezeu-omului Iisus, care a zis: «*Indrăzniţi, cu lum*

LECŢIUNE INAUGURALA

ASUPRA

ROSTULUI ISTORIEI BISERICEŞTI ÎN TEOLOGIE).

(continuare. vezi Biserica Ortodoxă Română No. 2 anul XXXIX pag. 87.)

Dar dacă istoricul poate rechemà trecutul și îl poate face cunoscut celor de astăzi ca o imagine vie, reală și adevărată, aceasta nu înseamnă că nu sunt cazuri, foarte multe, asupra cărora îi este cu neputinţă ca să învingă toate greutăţile, ori câtă osteneală şi'ar da.

Asupra multor întâmplări, din cauza isvoarelor din cari se extrag ştirile şi datele istorice, este cu neputinţă a aflà adevărul absolut al lucrurilor. Faptul acesta istoricul nu-l poate tăgădui. El însă nu micşorează întru nimic valoarea ştiinţifică a istoriei; căci lipsuri de felul acesta se văd la toate ştiinţele. Nu există ştiinţă care, în anumite împrejurări, să nu recurgă la *supoziţiuni*, *ipoteze şi probabilitate*. Chiar şi cele mei pozitive dintre ştiinţe, asupra multor chestiuni, se declară neputincioase a află adevărul. Apoi, câte teorii nu se schimb dintr'o zi într'alta? Câte nu se înlocuesc prin altele, după ce multă vreme au fost crezute şi socotite ca ultimă expresiune a ştiinţei?

Dar pentru aceasta poate cinevà micșorà valoarea științei? Sau îi poate tăgăduì caracterul ei?

Tot astfel se petrec lucrurile și în istorie. Sunt fapte despre care istoricul are convingerea absolută. Pe altele le socotește probabile; iar despre altele ajunge la concluziunea, *că s'au putut produce.*

Faptul este probabil când știrile despre realitatea lui sunt mai serioase și mai demne de crezare, decât cele contrarii. Când însă datele sigure lipsesc, dar nu există nici un indiciu, care să'l nege, nimic nu poate impiedicà pe istoric sa'l considere ca posibil[1].

Existența dar în istorie a unor astfel de fapte: *posibile și probabile*, nu îi micșorează intru nimic valoarea. Ele nu pot cu nici un preț să îi substragă sau să'i nege caracterul ei științific. Și aceea ce se întâmplă în acest caz cu istoria generală a omenirei, acelaș lucru se petrece și cu istoria bisericească, fie ea generală sau particulară; căci și aci se produc fapte *posibile* și *probabile.*

Dar in ceeace privește aceste fapte, *posibile și probabile*, trebue să se știe, că ele nu sunt decât excepțiuni. Sunt foarte rare cazurile când istoria trebue să recurgă la ele. Ea nu le produce decât numai în anumite imprejurări și numai atunci când, pentru anumite fapte, are convingerea despre existența și posibilitatea lor, dar sunt unele greutăți de neînvins. Pentru aceea rolul istoricului in acest caz, fiind un rol prin excelență de cercetare critică, cu drept cuvânt s'a comparat cu al judecătorului, când deși nu are toate indiciile, dar trebue a stabili faptul[2].

[1]) Comp. F. Bernheim Lehrbuch der historichen Methode und der geschichts philosophie Leipzig 1903 pag. 180.

[2]) Comp. Ch. V. Langlois și Ch. Seignobos introd. în studii i- ... 169.

Așă precum judecătorul trebue să întrebuințeze toate mijloacele, toată agerimea minței, toată fineța și tot talentul său spre a află adevărul lucrurilor asupra faptului întâmplat, tot astfel și istoricul trebue, după toate regulele prescrise de știința critică, să întrebuințeze toate modalitățile ca să urmărească adevărul din izvorul sau documentul scris ce îi stă înainte și să stabilească raportul cu faptul descris. El trebue să reconstruiască faptul și cauzele ce l'au produs.[1]) Și așă precum judecătorul nu se poate îndoi despre existența faptului, fie că nu ar puteă cunoaște toate amănuntele ce'l privesc, tot astfel și istoricul.

O altă greutate în istorie sunt izvoarele falșe.

Așă precum in istoria politică a omenirei se află texte și izvoare falșe, tot astfel se întâmplă și in istoria bisericească, ba încă unele din ele, multă vreme au fost crezute adevărate. Așă avem, spre exemplu: *faimoasele decretalii pseudoizidorieni; scrierile lui Apolinarie, în secolul al V*, atribuite sfântului Atanasie, *simbolul Atanasian* și altele. Și falșurile acestea au fost făcute cu atâta măestrie, în cât veacuri întregi, au fost crezute de adevărate. Scrierile lui Apolinarie au fost întrebuințate de susuși sf. Ciril al Alexandriei contra lui Nestorie;[2]) iar Monofiziții își justificau cu ele erezul lor.[3])

Sunt mulți scriitori vechi cari ar fi putut să ne informeze despre multe întâmplări însemnate și despre persoane cari au avut mare însemnătate în istorie și n'au făcut aceasta; unii, poate că n'au voit, alții poate că n'au putut!

[1]) Comp. Ch. V. Langlois ibidem pag. 69 și următoarele.

[2]) Ciril al Alexandriei despre dreapta credință (Patrol. Migne 76 pag. 1212—1213.

[3]) A. Brilianton Proveniența Monofizitismului...

Câtevă exemple: Tradițiunea istorică veche a bisericii nu știe nimic despre marele apologet Atenagora. Eusebiu care raportă pe toți scriitorii însemnați nu spune nimic de Atenagora Un scriitor necunoscut ne-a păstrat din istoria creștină compusă în veacul al V de Filip Siditul știrea despre el. Acesta spune că Atenagora a fost primul conducător al școalei catihetice Alexandrine[1]) Dar știrea este cu desăvârșire greșită, căci primul întemeetor și conducător al școalei Alexandrine a fost Panten. Și astăzi este constatat că Atenagora a trăit pe la anul 177, dând atunci împăratului Romei Marcu Areliu (161—180) și fiului acestuia. Comod (180—192), celebra apologie Πρεσβεία περί Χριστιανων. Și abia în veacul al III, se cunoaște scrierea sa minunată *despre învierea morților*, care se alătură la prima, și la care face trimiteri Metodie episcopul Olimpului din Lycia (+311), atribuind'o lui Atenagora.[2])

Un alt exemplu. Istoricul Eusebiu, după mărturia lui Apolinarie, episcopul Ierapolei din Frigia, pe care însă nu o raportă adliteram, ne spune că în lupta cu Cuazi și Marcomani și triburile indigene Geți, Isagi și Sarmați, armatele lui Marcu Aureliu erau în pericol să piară de sete, când deodată o ploae abondentă le-a salvat. Ploaia ne spune că se datoră rugăciunelor fierbinți ale creștinilor, cari se aflau în legiunea a XII, care de atunci s'a numit legiunea fulgerătoare, *legio fulminata, fulminatix;* iar împăratul, drept recunoștință, a dat un edict ca să înceteze persecuțiunea. Această informațiune se află și la istoricul Ter-

[1]) Comp. H. Guerike de schola quae Alexandriae floruit catihetica.

[2]) Comp. N. Bonvetsch Methodius von Olympus I, 293. H. Harnach Atenagora. G. Dervu Gramatologia Creștină II, 108.

tulian care se ştie cât este de serios şi exact în arătările sale.[1])

Cu toate acestea relatarea, din nenorocire, nu este cel puţin în întregul ei, exactă. Impăratul Marcu Aureliu, n'a dat edict în favoarea creştinilor; căci cel ce există, este falş.[2]) Iar legiunea a XII, erà cunoscută cu acest nume încă din timpul expediţiunei Romanilor contra Judei, dela an. 68 sub Vespasian, şi îşi aveà sediul ei în Asia. Ce rămâne pentru istoricul critic din toate acestea? Faptul cert este *că a plouat, şi de sigur la rug. creştinilor.*

Mai rezultă că soldaţii creştini au atribuit minunea rugăciunelor lor; iar Marcu Aureliu lui Jupiter Pluvius, ordonând a fi încrustat pe monede şi monumente. Alţii atribuiau minunea magilor păgâni, Iulian, Egipt, Arnufiu,[3]) etc. Dar toate acestea contribue încă a dovedì existenţa minunei şi a faptului.

Exemple de acestea sunt nenumărate în istoria bisericească, şi în orice istorie particulară, aşà precum se află şi în cea universală. Dacă le-am raportat, am făcut aceasta spre a arătà cu câtă băgare de seamă trebue să primească relatările şi mărturiile pe cari le oferă izvoarele despre diferitele fapte. Rolul său acì, pentru aflarea adevărului istoric, se aseamănă cu al chimistului, care trebue să strecoare şi ultima picătură de apă turbure, ca să vază ce coprinde. Istoricul nu trebue să lepede, nici să respingă izvoa-

[1]) Euseb. ist. bis. V, 5. Tertul. Apalogeticus cap. 5. Ad Scepulem cap. 4. Greg. al Nisei, Zonara, Cedrin etc.

[2]) Comp. P. Alard histoire des Persecutionis pendant les deux premiers siecles. W. Mochller şi H. V. Schubert Lehrbuchder Kirchengesschichte I. 190.

[3]) Comp. Suida, la cuv. Iulian, Dion Casiu ist. LXX, 9. Cantemir. Cântecele vers. poetului Claudiu în care sub numele unei vrăjitoare Haldea se atribue sf. Fecioare.

rele, dela prima impresie, ca fiind falșă, căci câte lucruri foarte prețioase, și câte adevăruri mari și însemnate nu se coprind în scrierile Apocrife și la istoricii cari din ură au voit să falșifice adevărul!

In modul de a cercetà izvoarele, pentru a alcătui firul istoric, el trebue să studieze totul, și în ori ce mărturie trebue să deosibească elementul obiectiv de cel subiectiv. Elementul obiectiv al istoriei, sunt însăși faptele, luate în sine. Istoricul trebue totdeauna pe acestea să le deosibească de aprecierele și părerile personale aduse asupra lor, cari formează neobiectivul faptelor. El trebue să restabilească faptele în sine, prin cercetare critică a izvoarelor, examinându-le din toate punctele de vedere, și fără nici o idee preconcepută, ca astfel să pătrundă la adevărata lor obiectivitate; pentru ca istoria să *fie adevăratul reflex și oglindă a lucrurilor*, și lucrurile să se vadă în ea în adevărata lor formă originală, așà cum au fost și s'au petrecut.

Acesta este adevăratul metod, obiectiv și real al istorisirii pentru a aflà adevărul.

Mulți din istorici bisericești, și chiar ortodoxi[1]) cred că metodul acesta se atribue marelui istoric F. Chr. Baur, (+1860) șeful nouei direcțiuni a școalei Tubingiene. Eu cred însă că această părere este greșită[2]) F. Chr. Baur este cel mult un simplu formulator modern.

Metodul este foarte vechiu în Creștinism, și noi îl vedem în toată a sa splendoare în istorisirile Evanghelistilor. Aci istorisireaf aptelor este relatarea lor în

[1]) Comp. F. Chr. Baur. Die Epochen din Kirchleihen Geschichtsbteiung.

[2]) Baur scrierea citată pag. 247. A. Lebedew. Istoriografia bisericească în represent. săi cei mai însemnați. (rusește) Moscova 1898 pag. 364

adevărata lor formă de fapte istorice, după adevărata lor valoare istorică obiectivă.

Acest lucru se observă fără nici o deosebire la toate faptele istorisite de Evanghelişti. El culminează însă în istorisirea întâmplărilor privitoare la judecată, condamnarea, moartea învierea şi înălţarea Domnului. Acì vedem astfel de istorisiri, cari, prin obiectivitatea lor, sunt tipuri de expunere a faptelor, pe cari numai scriitori inspiraţi de Duhul sfânt au putut să ni le ofere.

Dar ce este şi din ce constă acest metod obiectiv al istoriei? Este relatarea faptelor fără nici un fel de apreciare subiectivă, lăsând ca ele să vorbească. Iar dacă se face apreciare asupra lor, trebue să decurgă în mod natural din ele.

Toate aceste calităţi şi virtuţi reale ale istoriei celei adevărate le găsim expuse în mod magistral şi neîntrecut în Evanghelii şi în toate scrierile noului Testament, cum şi la sfinţii părinţi ai bisericei.

Numai aci vedem acele tipuri de expunere ca: *Şi luându-l pre el l'au răstignit*», fără ca istoricul să adaoge un cuvânt dela sine, asupra Celui ce, nevinovat fiind, erà condamnat la moarte, iar moartea de cruce. «*Unul din ostaşi a împuns cu suliţa în coasta lui şi a ieşit sânge şi apă*», şi nu zice un cuvânt asupra purtărei ostaşului; dar făcând reflecsiune asupra faptului, Evanghelistul adaogă: «*Cel ce a văzut mărturiseşte şi mărturia lui adevărată este.*[1])

Intreaga istorisire a Evangheliştilor şi a tutulor scriitorilor noului Testament, poartă caracterul adevărat al obiectivităţei; şi metodul acesta întrebuinţat de ei a devenit exemplu şi tip vrednic de urmat pentru

[1]) Vezi Ioan XIX, 34, 35.

toți scriitorii sacri ai credinței creștine. Evangheliștii și Apostolii, au fost pururea pentru toți norma după cari s'au inspirat toți în istorisirile lor.

Cum dar să atribuim metodul acesta lui Ferdinand Christian Baur, când îl vedem dela început în Biserica creștină?

Dar fiind vorba de F. Chr. Baur, numai cine nu s'a ocupat cu teologia, și nu cunoaște cum ea a evoluat la Protestanți, numai acela nu știe că Baur a voit să facă din teologie istorie și din istorie filosofie. Căci el voind să cerceteze fiecare fenomen istoric, a încercat să aplice asupra istoriei bisericești principiile filosofiei lui Egel († 1831). In istoria sa bisericească, ori cine vede cu profuziune subiectivitatea în locul obiectivității istorice. El prezintă faptele istorice într'un fel de evoluare și cearcă a le explica după legile determinante ale tezei *afirmativă, antitetică* și *sintetică*. El a voit ca în fiecare fapt să afle cu orice preț o anume idee[1]). El forțează în acest scop faptele istorice și nu arare ori chiar le denaturează. Și pentru ce face toate acestea? El voește ca toate faptele istorice să le conformeze unor anume premise dela care pleacă! Și în năzuința sa după așa pretinsul realism istoric, ajunge să arate mersul faptelor istorice mai mult ca o mișcare mecanică, fără nici o legătură cu factorii istorici cari lucrează în istoria bisericească, *Dumnezeu și creștinii*. Pentru aceea istoria sa, departe de a fi istorie bisericească, este istorie profană.

Dar ceeace vedem la Baur nu trebue să ne mire. Aceasta este ceva comun, mai mult sau mai puțin, la toți istoricii bisericești și teologi protestanți. Și

[1]) Comp. H. Schmidt, Ferdinand Chr. Baur und die neuere Tübinger Schule în R. E. [3]II. 478.

dacă s'ar vedeà lucrul acesta numai la ei! Din nenorocire el se observă şi la mulţi teologi ortodoxi. Şi ce să mai zic de aceia cari, fără a aveà cele mai elementare cunoştinţe teologice, şi fără a aveà măcar respectul cuvenit către credinţa creştină, se amestecă în cele bisericeşti, bachiar scriu istorii bisericeşti! Şi în năzuinţa lor aceasta, străină de biserică şi de teologie, par a fi încântaţi de ceeace fac. Şi se pare că fac ştiinţă istorică, ba au curagiul să o numească chiar teologică, după metoade noui, moderne! Iar ceeace se vede în toate aceste metoade moderne, este faptul că cu toţii se întrec în emancipare şi libertate. Cu toţii expun şi se ocupă cu faptele petrecute în Biserica creştină, aşà cum istoricii profani se ocupă cu toate întâmplările, cari n'au nici o legătură cu credinţa şi religiunea creştină. Pentru aceea istoriile lor sunt numai cu numele istorii bisericeşti. De fapt sunt istorii profane, fără nici un raport şi legătură cu Biserica şi fără nici un rost în teologia creştină. Astfel de istorii mai mult întunecă lucrurile, de cât le luminează.

Ne tăgăduit că este greu a ţine cumpăna dreaptă şi obiectivă în istorie şi cu atât mai greu în istoria bisericească, pentru a expune şi raportà faptele, şi a le judecà după adevărata lor legătură cu întreaga învăţătură de credinţă.

Voile lui Dumnezeu sunt nepătrunse de mintea omenească; iar pe de altă parte, sfânta noastră credinţă ne învaţă că: Dumnezeu, creând pe om, *l-a înzestrat cu voinţa liberă de a lucrà*. Pentru aceasta vieaţa sufletească a omului, care lucrează în istorie, *este multiplă şi variată*, aşà încât studierea diferitelor manifestaţiuni ale sufletului omenesc, nu este

un lucru ușor. In istorie nu este ca în Astronomie, unde totul se mișcă mecanic, după legi fixe. Omul are toată libertatea de a lucrà, și în propria sa voință a stă, de a păzi sau de a călca legea dumnezeească.

Și dacă istoricul în genere, este dator să certifice, să explice faptele reale și să le prezinte așà cum s'au întâmplat, iar nu cum trebuiau să se întâmple, istoricul bisericesc, mai are și altă datorie. El, cercetând faptele și căutând cauzele fenomenelor în om, niciodată nu trebue să uite cauza primordială a desvoltărei istorice, care este Creștinismul. El trebue să judece faptele oamenilor ca creștini. Pentrucă Creștinismul pătrunzând în vieața omului, a devenit o putere de mișcare a istoriei, fără însă să împiedice sau să suprime libertatea personală a omului, ci numai i-a dat normativă către bine, luminându'l întru aceasta *cu adevrrta lumină a adevărului, care este Evanghelia.*

Așa in cât istoricul bisericesc examinând săvârșirea voinței lui Dumnezeu în timp prin Creștinism, și găsind în evenimente nepotrivire cu scopul lui Dumnezeu și providența sa dumnezeească, care conduce toate, din cauză că participarea omului este necesară la mântuirea sa, el trebue ca, în examinarea diferitelor fenomene istorice, să țină seamă de libertatea omului și faptele sale să le raporte la cauza sau principiul primordial al tuturor ființelor, la Dumnezeu, și trebue în acelaș timp să cerceteze și causele lor omenești, căci oamenii sunt cei ce le-au săvârșit. Și să nu uite niciodată să judece faptele lor *ca creștini.*

Acestea știute se înțelege dela sine că nimeni nu poate și nu trebue să examineze isvoare și texte ale

istoriei bisericeşti, să recheme adică trecutul bisericesc şi să'l însufleţească în prezent, *strein făcându'l de Creştinism.*[1]) Aşă precum în zadar s'ar strădui cineva întru ale astronomiei, dacă nu admite ca principiu şi lege fondamentală mişcarea pământului, legea atracţiunei şi a echilibrului planetelor etc, tot astfel şi cel *strein de creştinism,* niciodată nu va puteă să examineze şi să expună drept chestiunile privitoare pe istoria bisericească.

(Urmează sfârşitul)

Dr Drag. Demetrescu.

Biserica la Românii de peste hotare.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XXXIX No. 3).

I.

Intre Prut şi Nistru, se află Basarabia, provincie scumpă sufletului nostru, cu o suprafaţă aproape cât Moldova întreagă şi cu o populaţie de aproape 2 milioane români. Basarabia ne-a fost luată de Ruşi în 1812 prin tratatul de pace încheiat între Ruşi şi Turci. Impăratul Rusiei Alexandru I, luând în stăpânire Basarabia a publicat un manifest, în care spune şi următoarele: «Această pace dăruită nouă de Dumnezeu, dă însemnate foloase imperiului rus, alipind la Rusia o ţară bogată şi populată, care se află aşezată între Prut şi Nistru şi care posedă fortăreţe istorice ca Hotin, Bender, Chilia, Ismail şi Akkerman, precum şi multe oraşe comerciale. Numai aceste mari foloase, căpătate de patrie, umplu de bucurie nespusă inima noastră».

[1]) Comp. N. Bonwetsch Kirchengeschichte in R. E. X. 376-77.

După invingerea Rușilor la Sevastopol de către puterile europene, prin tratatul dela Paris din 1856 s'a înapoiat Moldovei trei județe din partea de jos a Basarabiei cu o suprafață cam de 10.288 km. pătrați.

In 1878 in împrejurările cunoscute ni s'au luat înapoi și aceste județe, cu tot sprijinul și jertfele făcute de Români în răsboiul din 1877—78 contra Turcilor.

II.

S'a scris puțin asupra Basarabiei, asupra Românilor de acì,—asupra stării lor culturale și economice. Cel mai complect studiu despre Basarabia e al d-lui Zamfir C. Arbore, premiat și publicat de Academie română. La timp a apărut însă lucrarea tânărului student *Vasile Moisiu* întitulată: »Știri din Basarabia de astăzi», bogată în felurite informațiuni interesate. Cele mai importante informațiuni sunt privitoare la chestiunea care ne privește, adică la biserică și la concepția și vieața religioasă a poporului.

In Basarabia, ne spune d-nul Moisiu, breasla preoțească stă pe o treaptă absolut superioară preoțimei din regatul român. In satul său, preotul e foarte respectat. Singura persoană din sat, care are toate atribuțiunile mai însemnate și care are vaza cea mai mare e preotul. Starostele de sat, starostele de biserică, învățătorul etc., nu înseamnă nimic față cu preotul, care e totdeauna «nașu părintele»ă «batiușca», «părintele» sau «tătuțu nostru». El e primar, ofițer al stării civile. Omul acolo nimic nu pornește fără «blagoslovenia» și sfatul luminat al preotului. Copiii sunt deprinși de mici cu ascultarea aceasta necondiționată și supusă părintelui spiritual sau duhovnicesc, cum îi zic ei.

Pentru a dovedì aceasta, d-nul Moisiu citează câteva cazuri. In-spre seara de sf. Vasile, copiii nu pornesc de haimana, ca la noi, ci se adună cuviincios la biserică și pe lângă casa preotului și vin și sărută pe rând mâna pre-

otului zicând: «Părinţele, dă-ne blagoslovenie, ca să umblăm cu pluguşorul şi cu uratul». Şi nu numai copiii mici, ci şi cei mari fac acelaş lucru. Unul de pildă e bolnav: «Naşu părinte, dă-mi blagoslovenie şi slobozire, să mă duc la bolniţă (spital).» Altul vrea să înfieze o fată. Vine la preot, îi spune ce are de gând, dă informaţiuni asupra fetei, asupra părinţilor şi stării ei, îşi arată toate speranţele sale pentru acest nou sânge şi întreabă respectos: «Cum porunceşti blagoslovenia matale, părinte. Cum mă luminează Dumnezeu».

La Paşti toţi poporănii după slujbă vin de ciocnesc ouă roşii cu preotul, spunându-şi fiecare păsurile şi cerând sfaturi. Nu este în fine o altă persoană la ţară, care să eclipseze pe preot, să-i dicteze ce trebue să facă, sau să-i ştirbească cu cevà prerogativele şi autoritatea sa.

Domnul Moisiu face însă observaţia, că nu generalizează constatarea, căci sunt şi preoţi răi şi lacomi, cari provoacă nemulţumiri.

Sunt în Basarabia sate, care n'au avut niciodată preot de altă origină decât cea română şi acolo sentimentul religios e foarte desvoltat. Preoţii de origină română oficiază mai ales liturghia în româneşte sau cum zic ei în moldoveneşte şi li-o impune aceasta mai întâiu cerinţa credincioşilor, cari altfel părăsesc biserica şi al doilea dragostea ce au pentru limba şi cântarea moldovenească. Preotul de origină rusă, dacă vine într'un sat moldovenesc, până să se deprindă cu limba poporului, se slujeşte de cea rusă, servindu-se de mimică—foarte comică de altfel—sau de vreun interpret, care poate să fie, sau unul care a învăţat şcoala în sat, sau dascălul bisericii. De oficiat, oficiază în limba rusă, fără ca poporul să înţeleagă cevà, dar Dumnezeu ştie şi ruseşte şi «rugăciunea e primită şi în limba aceasta», nu fără regret însă. Mulţi din aceşti apostoli fără darul limbilor devin nişte adevăraţi

«Clamantes in deserto». Răceala față de Biserică e simțită în satele cu astfel de preoți.

III.

Rușii au căutat să desnaționalizeze pe Români, prin diferite mijloace. Pe mulți i-au dus peste Nistru, până în Caucaz, aducându-se în locul lor coloni ruși, bulgari și germani. Școala primară simplă sau complectă, ori de ce fel e rusească. Și prin Biserică au căutat anume ierarhi ruși să rusifice.

Iată ce ne spune scriitorul rus *Durnovo,* (în traducere de d-l Zamfir Arbore): «Pentru rusificarea silită a Moldovenilor, precum și pentru grabnica transformare în Ruși, a fost la Chișinău arhiepiscopul Pavel, mai târziu exarhul Georgiei».

«Arhiepiscopul Pavel înainte de toate s'a îndeletnicit cu închiderea bisericilor parohiale al căror număr de 774 în 1872 a fost redus la 414 în 1878. S'au închis adică numai puțin de 330 de biserici moldovenești, pe când cele rusești au rămas neatinse».

«Toate cărțile sfinte de pela bisericile moldovenești, tipărite cu litere cirilice în limba moldovenească au fost depuse la mitropolia din Chișinău, unde arhiepiscopul Pavel, în curgere de 7 ani, le-a ars încălzind cu ele palatul mitropoliei. Acest fapt de un vandalism grosolan este astăzi din domeniul istoriei».

«Poporul moldovan din Basarabia, conchide în fine Durnovo, mulțămită rusoficărei silvice, e transformat într'o hoardă de robi muți și ignoranți. Acestui popor i s'a interzis să învețe limba sa în școli; i s'a interzis să se roage lui Dumnezeu în graiul părinților săi.»

Am reprodus aceste constatări făcute de un scriitor rus pentru a caracteriza o stare reală de lucruri. Durnovo a spus acestea în lucrarea sa apărută în Moscova în 1908.

Şi d-l Moisiu spune următoarele în această privinţă: «Limba de predare în toate şcolile Basarabiei e cea rusă, pentrucă Rusia stăpâneşte. Rusia cultivă şi stăpânirea rusească e atât de brutală în indolenţa sa şi cultura rusească e atât de tendenţioasă şi năbuşitoare, încât nimic nu poate răsuflă. Sub altă stăpânire măcar spiritul de iniţiativă s'ar desvoltà».

Vina pentru o asemenea stare de lucruri o poartă şi poporul român basarabean. Lui îi pare bine, că şcoala e rusească, fără să ştie, că prin limbă se răpeşte sufletul românesc al copiilor. Părinţii copiilor spun că «limba rusească îi mai întrebată, decât cea moldovenească; cu ruseasca te duci şi în fundu pământului, da cu moldoveneasca în satu tău şi atâtea prăjini, câte poţi măsură cu nasu». Basarabenii se minunează, când aud că cinevà dintre cei cu carte nu ştie ruseşte şi'ţi spun verde: «Ce fel de carte ştii d-ta, dacă nu şti ruseşte? Unde se poate ţară pe lume, unde să nu se înveţe ruseşte?» Iată ce va să zică lipsa de cultură şi de conştiinţă naţională. Poporul zace în ignoranţă şi nimenì nu-i spune despre origina lui, despre fraţii lui din alte părţi, despre frumuseţea limbii româneşti şi importanţa ei. D-l Moisiu reproduce spusele Basarabenilor din care se vede, cât sunt de înapoiaţi în cunoştinţele lor despre graiul românesc. «Doamne, grea trebue să cie limba ceia dila dumneavoastră, de nu se învaţă pela noi prin şcoli şi academii, că doar Rusu-i cuminte, el fereşte pe creştini de greutăţi.» «Se vede că nici capu d-tale, cât îi de sănătos n'o dovedit, să poţi învăţà ghine româneşte, că auzim că tare-i greu».

Cum să nu ne mirăm de aşà cevà, când şcoala e rusească; când preoţii tineri învaţă în seminarii ruseşti şi aproape uită limba românească sau cel mult vorbesc o limbă stricată, amestecată cu rusească; când preotesele vorbesc şi citesc mai cu uşurinţă ruseşte, chiar în cercul

familiar!... Desigur, preot în mijlocul unui popor incult și sprijinit de puterea administrativă, fiind un factor important în realizarea tendințelor rusești și deaceea să-și bucură de autoritate în mijlocul poporului și se simte foarte bine cu situația lui. Ubi bene, ibi patria!

IV.

De multă cosiderație se bucură în popor și *dascălul bisericesc* sau «Psalomșticul» și mai cu seamă atunci, când e «adânc în cuvinte și în canoane». La fiecare biserică e unul sigur. In ceeece privește cunoașterea limbii românești, ei se împart în două categorii: cei tineri, cari știu prea puțin a citì ori a cântà moldovenește (românește) și bătrânii cărora le place mai mult să cânte moldovenește și sunt model de religiositate pentru popor. Dela biserici și din venitul epitrahilului ei iau a 4-a parte cașì din pământ. Ei primesc recompense și disincțiuni pentru serviciul conștiincios și devotat bisericii și religiozității. Pot da examen spre a fi hirotonisiți diaconi, căci în Rusia diaconii nu studiază în Seminarii. Și se dă la unii medalie de argint, binecuvântarea Sinodului în o gramàtă cu litere de aur, medalia de aur pentru 50 de ani în serviciul bisericii, etc..

In Rusia și prin urmare și în Basarabia nu se cântă pe note orientale, căci aceste note nu se întrebuințează. De aceea cântarea bisericească din România e foarte bine apreciată de clerici și mai cu seamă de popor. Mulți preoți și cântăreți au întrebat pe d-l Moisiú, dacă și-ar puteà procurà din România cântări pe note liniare. Amintesc aici că Administrația Cassei Bisericii a tipărit o asemenea liturghie (de d-l Popescu-Pasărea) cu litere cirilice și a trimis-o în Basarabia.

V.

In serviciul Bisericii e și așà numitul *starostele de biserică* (un fel de epitrop dela noi). El e ales de către obște

şi plătit de ea ca să vândă lumânări şi să umble cu discul «pentru sfânta biserică». Starostele acesta e dintre cei mai de treabă şi mai cinstiţi oameni din sat. El are faţă de preot, de reprezentanţii statului şi de organul de control bisericesc toată răspunderea pentru curăţenia bisericii, păstrarea veştmintelor, icoanelor şi mobilierului bisericesc, pentru reparaţii etc... Pentru curăţenie are la dispoziţie şi un păzitor sau paracliser. La curăţire trebue să steà însă starostele şi să conducă pe paracliseri, să pună mâna chiar el, unde cere nevoia. Când starostele nu-şi împlineşte bine datoria, e raportat şi e dat afară sau pedepsit.

*

Un mare venit are Biserica în Basarabia şi în întreaga Rusie din vinderea lumânărilor de ceară. Fabricarea şi vinderea lumânărilor o are exclusiv ca monopol administraţia bisericească. E o fabrică pentru o întreagă Eparhie, cum e de pildă a Chişnăului. Această fabrică e condusă de 4 preoţi. La fiecare biserică, se aduc lumânările dela depozitele acestei fabrici, de către preot şi starostele bisericii, sunt depuse în lăzi speciale sau dulapuri în biserică şi la trebuinţă se vând cu preţ îndoit. Jumătate din sumă se trimete administraţiei fabricei, iar cealaltă jumătate rămâne ca venit curat al bisericii.

In privinţa aceasta aceeaşi măsură s'a luat şi de biserica bulgărească. In Basarabia preoţii dela oraş sunt plătiţi de stat şi de comună religioasă, iar la sate e plătit de obşte.

VI.

Din punct de vedere administrativ bisericesc, Basarabia e împărţită în trei eparhii şi anume: a) *Arhiepiscopia Chişinăului şi Hotinului;* b) *Episcopia Akermaului* (episcopul de acì e şi vicarul arhiepiscopului; c) *Episcopia Ismailului.*

Basarabia are 8 județe: Akerman, Bender, Bălți, Ismail, Chișinău, Orheiu, Soroca și Hotinul. Fiecare din aceste județe e împărțit în mai multe cercuri administrative bisericești. In total sunt 33 de cercuri. Unul dintre preoții acestor cercuri,—cel mai de cinste, mai cult și mai priceput,—e numit ca *blagocin* și are aceleași atribuțiuni ca protoiereul nostru și e sub ordinile directe ale ierarhilor respectivi. Blagocinl mai are un ajutor (pomoșnic) și un alt preot, care are însărcinarea de a face anchete când se ivesc reclamații contra preoților. Preotului imediat ce a fost hirotonisit, i se dă cruce de argint ca un îndemn de a-și luà crucea și a'și aduce aminte de Mântuitorul și apoi să se deosibească de preoții sectanților, cari au încuibat Rusia.

După trei ani primește *bedernița*, la 6 ani scufie, la 15 ani camilafcă, la 20 de ani cruce de aur, pe urmă crucea sf. Ana în diferite grade, blagoslovenia sf. Sinod cu gramătă cu litere de aur etc.. Protoiereul primește titlul cu dreptul de a purtà mitră cu diferite numiri.

Mitropoliții în Rusia poartă *camilafcă* albă cu cruce cu briliante dinainte.

Consistoriul eparhial are nu numai atribuțiuni judecătorești ca la noi, ci are și o mare influență în ceeace privește administrația, cum și controlul actelor stării civile. Biserica întreține școli, institute de caritate, are asociațiuni de propagandă religioasă etc..

VII.

In anii din urmă, din pricina propagandei sectanților și a mișcării unui român, s'a îngăduit publicarea unei reviste bisericești în limba română cu litere cirilice, cum și a cărților de ritual. Revista aceasta se numește «Luminătorul» și apare lunar în Chișinău sub conducerea protoiereului *Const. Popovici*. In numărul din Maiu 1912 se citesc următoarele: «La toți cei ce au dragoste de a scrie moldo-

venește să scrie pentru jurnal povestiri religioase pentru norod, stihuri (poezii), cuvinte, însemnări și să le trimită la redacție. Mai ales rugăm de aceasta pe toți preoții de popor....»

S'a tipărit o carte de citire pentru popor; o carte de învățătură despre legea creștinească, tradusă din rusește, Moliftelnicul, din viețile sfinților și altele.

*

Ce viață vor aveà Românii din Basarabia, după acest cumplit răsboiu, când s'a pus în discuție principiul naționalităților și când puterile împătritei înțelegeri susțin, că pentru rezolvarea lui se luptă, nu putem prevedeà. In tot cazul un lucru e sigur: cu școală rusească și cu biserică rusească pentru Români, desnaționalizarea va face progrese repezi. Numai când li se va da școală și biserică românească poate fi posibilă o vieață națională. Vom vedea după încetarea răsboiului ce anume hotărâri se vor luà.

*

Lucrarea d-lui Moisiu e interesantă și merită să fie citită. Cuprinde un material bogat privitor și la alte chestiuni din vieața Românilor basarabeni. Eu am rezumat numai partea privitoare la vieața bisericească.

P. G.

Cuvânt la ziua sfântului Prooroc Ilie (20 Iulie).

Fraților,

In multe feluri și în multe chipuri a vorbit Dumnezeu omului, pentru a-i dà o cunoștință limpede despre ziditorul său și despre menirea sa acì în această vieață, cum și în aceea ce va să fie. Dintru început a vorbit Dumnezeu celor dintâiu oameni fața către fața și gură către gură, iar după *cădere* a vorbit prin proorocii legei vechi. In sfârșit a vorbit prin însuși Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos.

Multe și mântuitoare descoperiri s'au făcut omului în chipul acesta, cari întrec cu mult glasul firei din afară ce cântă de veacuri imnul lui Dumnezeu. Firea omenească cu mult înrăită după păcat nu mai puteà oglindì în sine cu curăție chipul lui Dumnezeu și omul prin silințele lui singure nu mai erà în stare să-și cunoască ziditorul și să i se închine cu neprihănire. Ba oamenii, după cum se rostește sfântul și Marele Apostol al neamurilor, Dumnezeescul Pavel, «schimbară mărirea neperitorului Dumnezeu cu asemănare de chip de om peritor și de sburătoare, și de dobitoace, și de târîtoare» (Romani I, 23).

Deci mijloacele prin cari Dumnezeu a căutat să ție pe om într'o legătură înțelegătoare cu sine, fac parte din lucrurile mântuirei lui, iar profeția vechiului așezământ este unul din acestea. Ea a fost o stare neîncetată pentru moralizarea poporului iudeu, și pârghia puternică care a susținut în omenire făgăduiala venirei Mântuitorului prin care

s'au desrobit toate neamurile. Iată de ce şi în Creştinism sărbătorim azi numele unui prooroc dintre cei mai de seamă: ziua lui Ilie Tesviteanul.

* * *

Sfântul prooroc Ilie s'a născut în localitatea Tesve din Arabia, de unde i se trage şi porecla de Tesviteanul. Trăieşte, după ruptura regatului iudeu, pe timpul nesocotitului şi închinătorului la idoli, regele Achab din Israil. După luxul şi desfrîul dela curtea lui Solomon, după zavistiile lăuntrice, poporul căpătă acum deprinderi şi credinţe străine, prin încuscririle celor dela curte cu neamuri păgâne. Achab ià în căsătorie pe Isabela fica lui Etbaal regele Sidonului unde erà în floare închinarea idolului Baal. Prin înrâurința acestei regine se înălţară în acest chip pe culmele munţilor Samariei temple pentru cinstirea zeilor fenicieni. Ca vârf la această îndepărtare dela străbuna închinare, Ahab se purtă rău şi nedrept cu poporul, săvârşind o sumedenie de fărădelegi. Norocul face ca în această vreme să urmeze unui Natan şi Gad, proorocul Ilie, care îi întrece pe aceşti doi în zel şi chiemare. Atât de puternic a fost cuvântul cu care a înfierat el pe nelegiuitul rege, atât de bărbătească ţinută, în cât cu drept cuvânt poate fi asemuit lui Isaia, celui mai mare patriot dintre profeţii iudeilor şi cel mai adânc Evanghelist al vechiului aşezământ. El se înfăţişează regelui şi cu îndrăzneală îi spune în faţă nemerniciile, necruţându-l pe el şi poporul de vestirea pedepsei lui Dumnezeu care nu va întârzià. «Viu este Domnul căruia slujesc eu, zice Ilie, că nu va fi pe pământ ploaie sau rouă trei ani şi şase luni, decât numai prin rostul gurei mele». Această cumplită secetă a ţinut în adevăr atât cât profeţise el şi poporul a îndurat multe suferinţe. Retrăgându-se pe ţărmul rîului Crit unde se nutrì cu apă şi hrană adusă de păsările cerului, când albia acestui izvor secă de secetă, Ilie, ascultând de glasul lui Dumnezeu porneşte la Sarepta Sidonului unde cu putere de sus înmulţeşte untuldelemn şi puţina făină a unei văduve, ba săvârşeşte şi minunea învierei singurului ei fiu.

Cea mai de seamă minune este însă aceea cu care Ilie

a dat de rușine servirea cea idolească. Ilie a chiemat poporul pentru a arătà că Dumnezeul cel adevărat nu este zeul Baal, ci cel la care se închinaseră ei până atunci. Preoții lui Baal au primit prinsoarea crezând că dreptatea are să se vădească de partea lor. Și așà pe o înălțime s'au ridicat două altare de jertfă, înroșite de sângele a doi viței tăiați: unul pentru Baal, altul pentru Dumnezeul iudeilor, al cărui altar se întocmise dintr'o ridicătură de 12 pietre după numărul semințiilor. Dumnezeul cel adevărat, după învoiala schimbată între Ilie și preoții idolești, trebuià să ardă numai pe una din cele două jertfe. Aceea erà să fie cea adevărată.

Urmarea a fost că în urma rugăciunilor lui Ilie, numai jertfa adusă de sine a fost prefăcută în cenușe prin foc izvorît din cer. Așà că în batjocură și sudueli capiștile zeilor streini au fost strivite, iar preoții lui Baal ca la 450 au fost uciși.

In urma acestei minuni, după o nouă și caldă rugăciune a lui Ilie, cataractele văzduhului s'au descuiat și multă ploaie a căzut peste pământul ars de arșiță.

Regele și regina s'au îndârjit însă și mai rău asupra lui Ilie care se alipea de inima norodului. De aceea pleacă cu amarul în suflet în deșertul Bersaba, dorind moartea. Domnul însă îi dete noi puteri, conducându-i pașii spre muntele Horeb unde i se dădù o întreită îndatorință: de a sfințì doi regi: pe Hazoel în Siria și pe Iehu în Israel dușmani crunți, de sabia cărora se isbì de moarte nelegiuitul Achab și pe urmașul său în profeție: Eliseu care lovì crunt cu sabia cuvântului familia regească. El vestì sfârșitul nenorocit al lui Achab după fapta de nedreptate, cu care jefuì avutul unui oarecare Nabot. Incă și lui Ochozia, fiul lui Achab, îi prevestì un sfârșit dureros. Vieața lui Ilie întreagă este o neîncetată pribegie, pe care o trăì la o tristă răspântie din vieața poporului Iudeu în care cârtirile împotriva legei au cevà din necazurile și mâhnirile îndurate de Moise. Cași acela a răsturnat cu tărie chipurile făcute de mână spre închinare; ca și acela a odrăslit poporului în clipe de secetă izvor de apă mănoasă pentru concetățenii săi; ca și el a colindat pustiul în lung și lat purtând în suflet farul credinței adevărate; ca și el a înfruntat

cerbicia celor de sus, plini de vitii, nelegiuiri și eresuri. Deci pe drept a fost socotit deopotrivă cu Moise ca cel mai de căpetenie strejar al Legei. Și se cădeà, după cum glăsuesc sfintele cărți să fie purtat *în car de foc* sus spre cer, pe cel care nu și-a găsit o clipă de răgaz în pământul de răutate pentru care a cerut îndurare, rodire și ploaie la vreme.

* * *

Iată cum ni se oglindește din noianul vremurilor apuse un *suflet* credincios, și un mare profet, pe care creștinătatea îl slăvește cu drept ca pe un sfânt mare al bisericei. Și într'adevăr este prin zelul cu care a trâmbițat paza legei și prin icoana sfârșitului său tainic care ne reamintește înălțarea Domnului.

Numele profetului Ilie este, apoi, atât de legat în cinstirea poporului nostru, cași când viețuirea lui ar fi aproape de vremile noastre și nu s'ar fi petrecut cu peste opt veacuri înainte de Mântuitorul Christos. Poporul românesc îl numește «Sfeti Ilie cel Mare», îl socoate purtătorul carului cu nori pe întinsul văzduhului. In mintea norodului el poartă trăsnetul; are biciu strașnic pentru nelegiuiții, cari nu țin sărbătorile, și se poartă ca păgânii.

Ce minunată apropiere mai ales pentru răspântia acestor vremi, în care învrăjbirile și scăderile de credință dinlăuntru, așteaptă și la noi glasuri profetice pentru potolire. Ilie trăià după ruperea regatului în două. La noi sunt rupți nu în două, ci în nouă fii aceluiaș neam. Și dacă ținem seamă de idolii cu chip de aur, cu care unii, zice-se, păgubesc năzuințele noastre de neam, nu suntem oare în trista stare a ticăloșilor de Iudei, din vremea profetului Ilie?

De aceea se cuvine să rugăm pe Dumnezeu să ne îndrepteze și azi ca mereu în trecutul nostru, credința, să ne ație dela abateri, să rodească câmpiile țărei noastre, cu ploaie la vreme, aducătoare de belșug, să facă să se audă pe cuprinsul plaiurilor românești, o singură credință, un singur graiu—cel străbun—sub un singur sceptru trainic al doririlor românești. Iar sfântul și Marele prooroc Ilie,

slăvit între noi cu atâta evlavie și abținere dela ori ce lucru pământesc,—acest «înger pământesc și om ceresc— cum îl cântă sfintele cărți, să fie înaintea tronului dumnezeesc, mijlocitor, pentru a puteà birui seceta acestei trecătoare vieți și a dobândi isvor de vieață roditor atât în această lume, cât și în cea viitoare, Amin.

Econ. P. Farlenie.

Formular pentru Decrete de Protoierei, în Eparhia Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Cucernice Părinte,

Rămânând vacant postul de protoereu al județului......., Noi în vederea titlurilor și a bunelor recomandațiuni ce am primit, v'am numit pe Cucernicia Voastră în acest post pe ziua de....; iar Majestatea Sa Regele cu Inaltul decret No... dela...., confirmând această numire, după cum ne comunică Onor. Minister al Instrucțiunii și Cultelor cu adresa No.... din...., vă facem cunoscut despre aceasta, dându-se în acelaș timp cuvenitul ordin Prea Cucernicului Revizor Eparhial pentru instalarea Cucerniciei Voastre și predarea pe seamă în regulă a cancelariei și arhivei Protoeriei.

Totodată punem în vedere Cucerniciei Voastre și vă invităm ca, după instalare, intrând în atribuțiunile acestei nobile însărcinări, să vă siliți a vă îndeplini datoriile cu cel mai desăvârșit zel, activitate și onestitate. In acest scop veți fi totdeauna păzitorul și supraveghetorul neclintit al Sfintelor Canoane, legi respective și a regulamentelor Sf. Sinod, și pentru regulamentul pentru punerea în aplicare a legii clerului mirean, a costumului clerului etc., precum și al tuturor ordinelor date până acum de către Chiriarhie sau care se vor mai da pentru bunul mers al bisericilor din cuprinsul acelui județ. Veți inspectà regulat bisericile, potrivit art. 17 din legea clerului, conformându-vă dispozițiilor în ceeace privește expunerea reală a inspec-

ţiilor şi cercetărilor ce sunteţi obligat a face. Deasemenea vi se pune în vedere în special art. 57, 58, 59, 60 şi 61 din Regulamentul legei clerului. In special:

1. Veţi participà în persoană la toate conferinţele şi cercurile pastorale, pe care le veţi conduce şi veţi lua parte la cercetarea şi notarea tezelor.

2. Veţi supraveghea ca prin toate bisericile să nu se ardă lumânări de ceară falşă şi veţi stărui ca pentru combaterea faşificării picturilor şi a podoabelor bisericeşti să se îndepărteze cu totul specula negustorilor, prin cari se nimicesc aceste podoabe şi se atacă sănătatea credincioşilor prin lumânările de ceară falşă. Pentru aceasta veti stărui ca pretutindeni unde se poate şi mai ales şi în oraşe, epitropiile parohiale să introducă lumina electrică prin bisericile respective, lumină care din punct de vedere economic va puteà fi de două categorii: *una* mai uşoară ca pentru zile de rând şi *alta* complectă, ca pentru sărbători mari bisericeşti şi cele naţionale, conformându-vă în această privinţă ordinului Nostru Circular în cauză.

3. Veţi supravegheà în deaproape ca toate bisericile să fie în bună stare şi anume: Bisericile ce se vor aflà în stare rea, fiind condamnate la desfiinţare, epitropiile trebue ca din vreme să-şi procure sumele necesare pentru reconstruire, iar bisericile cu zidărie bună, dar rău întreţinute, să li se facă reparaţii radicale, pretutindeni observându-se nefalşificarea stilului, soliditatea şi înfrumuseţarea acestora.

4. Veţi supraveghià ca preoţii cari au titluri şi cari pot fi institutori, pretutindenea să fie obligaţi a predà religiunea, conform dispoziţiunilor luate de Sf. Sinod cu Consistoriul Superior Bisericesc şi Minister.

5. Veţi supravegheà ca preoţii parohi să aibă grijă ca toţi absolvenţii şcoalelor primare, cari nu continuă învăţăturile, să nu fie lăsaţi a cădeà în uitarea celor învăţate, ci începând cu ei formarea şcoalelor de adulţi să se ocupe de aceştia, în înţelegere cu institutorii respectivi şi în orele libere de serviciu, ca o însemnată datorie pastorală.

6. Veţi supravegheà apoi ca să nu se angajeze căsătorii între rude şi veţi combate cu toată tăria concubinajul

începând cu funcţionarii locali, cari se vor află în asemenea urâtă şi rea stare.

7. Veţi aveà în vedere ca să fie recomandaţi la vreme preoţii meritoşi atât pentru prohirisirile prevăzute de regulele bisericeşti, cât şi pentru gradaţiile prevăzute de legile respective.

8. Veţi urmări din scurt pe preoţii neglijenţi, învăţându-i şi silindu-i să-şi facă datoria.

9. Veţi îngrijì ca preoţii pretutindeni să facă predici populare, scurte dar bine înţelese de popor pentru sărbători sau alte ocaziuni religioase, atât în biserică cât şi în familie.

10. Veţi împiedicà prea desele permutări şi strămutări între preoţime, care sunt spre vătămarea bunei ordine administrative şi pastorale.

11. In fine, Cucernicia Voastră, ferindu-vă de amestec în afaceri ce nu sunt compatibile cu demnitatea de protoereu, vă invităm să păşiţi cu demnitate întru îndeplinirea atribuţiunilor însemnatului post ce vi s'a încredinţat, fiind totdeauna drept, cinstit şi nepărtinitor cu toţi preoţii şi ceilalţi clerici ai judeţului, spre a bine merità de încrederea ce vi s'a dat.

Ordin circular către P.P. C.C. Protoierei ai Eparhiei şi P. C. Revizor Ecclesiastic.

Prea Cucernice Părinte,

Vă facem cunoscut, că în conferinţa P.P. C.C. Protoierei, ce a avut loc sub Preşedenţia Noastră, Joi 9 Iulie a. c. s'a hotărît în de comun acord următoarele:

I. *In conferinţele generale se vor tratà*:

a) *Teza teoretică*: Rolul preotului în armată în timp de pace şi răsboiu, tratându-se chestiunea din următoarele puncte de vedere:

1. Necesitatea şi folosul preoţilor în armată, în conformitate cu dispoziţiunile Sf. Sinod, speciale, stabilite în sesiunea trecută şi cu prevederile Regulamentului, anume proectat întru aceasta.

2. Calitățile cerute, studiile și aptitudinile pastorale ale preoților din armata română, arătând: care sunt îndatorile lor, pentru a formă spiritul de patriotism, de încurajare și de vitejie a soldaților după Regimente și unități.

3. Privire generală asupra serviciilor cultului ortodox, necesare a se efectua în momentele de a intră în răsboi, prevenind totdeodată pe ostași relativ de credința în Dumnezeu și de speranța în buna reușită invocând ajutorul celui Atotputernic pentru a învinge pe vrăjmaș.

4. Care sunt îndatoririle tipice ale preoților de armată, pentru săvârșirea cultului dumnezeesc al bisericei noastre ortodoxe, atât în cazarmă cât și sub cerul liber, la toate cazurile de trebuință?

5. Care sunt îndatoririle preoților, relative la îngrijirile recomandate cerute dela toată lumea, pentru a se veni cu preoțimea, atât în ajutorul Societăților filantropice precum «Crucea roșie» etc, pentru armata Țării, cât și pentru cei cari vor fi rămași acasă spre păzirea căminului celor plecați în Războí?

6. Care sunt îndatoririle preotului, relativ la tratarea igienică, atât pentru sine, cât și pentru armată în timpul acțiunei soldaților și în momentele de reculegere a lor?

7. Prin ce mijloace preotul își poate exercită autoritatea duhovnicească atât în comună, pentru familiile celor aflători în răsboi, cât și înaintea patului soldatului căzut pe câmpul de bătălie, rănit sau în convalescență etc.?

8. Care este atitudinea și ținuta demnă, ce trebue să observe preotul, față de corpul ofițeresc și autoritățile militare, atât din punct de vedere al bunului exemplu de vrednicie personală, cât și cu privire la misiunea lui, totdeauna având în vedere pe omul de răsboi în toate împrejurările?

9. Ce precepte morale și patriotice datorește preotul să urmeze chemat fiind să învețe pe soldați în timpul de pregătire sau de repaus, ca astfel soldații să fie totdeauna gata, atât din punct de vedere patriotic cât și din punct de vedere material, igienic etc.?

10. Datoriile preotului de a se îngriji de ostași nu numai în timpul campaniei ci și în timpul de pregătire: formând și conducând scoala de adulți, necesară atât pentru

repetarea cunoştinţelor avute cât şi pentru adaosul acestor cunoştinţi necesare tuturor ostaşilor.

b) *Teza practică*: Discuţiuni practice asupra chestiunilor din teza teoretică:

II. *Pentru conferinţele pe cercuri.*

1. O predică la începutul campaniei, pentru deşteptarea credinţei şi patriotismului soldaţilor, având în vedere legea, tronul şi patria, nutrind speranţa victoriei contra duşmanului.

2. O predică pentru cazul de pierderi şi nefericiri în timpul răsboiului, atingând punctele de încurajare, mângâere şi speranţa pentru formarea spiritului înălţător la caz de perdere sau boale întâmplătoare.

3. O predică de mulţumire către Dumnezeu pentru biruinţa şi ajutorul ce El ne-a dat, cerând dela El, caşi pe viitor să ne proteje legea, Patria şi armata.

4. O predică tratând despre datoriile preoţilor cum să lucreze în ajutorul familiilor celor plecaţi în răsboiu şi cum trebue a se îngriji familiile cu orfani eventual şi interesele lor în parohie în genere.

5. Toate chestiunile de mai sus, sunt de o potrivă obligatorii, atât pentru preoţii de armată în genere, cât şi pentru preoţii de oraşe şi judeţ.

III. Data ţinerii conferinţelor generale, s'a stabilit astfel: prima serie în zilele de 10 şi 11 Noembrie a. c. pentru toată Eparhia, iar a doua serie în zilele de 17 şi 18 Noembrie a. c.

IV. In ce priveşte persoana, care, ca delegat al Nostru să prezideze conferinţele generale pe judeţ, Noi, având în vedere pe de o parte, că nu avem la îndemână atâtea persoane gratuite, care să facă acest împovărător serviciu, iar pe de alta, că conferinţele sunt fixate a se ţinea în una şi aceeaşi zi, de unde nu pot lipsi Prea Cucernicii Protoerei, fiecare în judeţul său respectiv; Vă facem cunoscut că Vă delegăm pe Prea Cucernicia Voastră să prezidaţi aceste conferinţe.[1])

Dar pentru uşurinţa sarcinei de examinare riguroasă a

---

[1]) La judeţul Ilfov şi Capitală conferinţele vor fi prezidate de P. C. Revizor [illegible]

tezelor și a notărei pe fiecare cu nota și trecerea în condica respectixă,—Noi ordonăm, ca să aveți in ajuror pe sub-Protoereul județului și pe unul dintre cei mai distinși preoți locali, *ca să fie în totul trei* în această frumoasă și grea însărcinare.

V. Se stabilește de asemenea, că fiecare teza, din cele teoretice, să nu fie mai mare decât încăpătoare pe două coale, scrise cu îngrijire, pentru ușurință la examinat.

VI. In cazul când, din cauza evenimentelor, nu s'ar puteà ține conferințele generale la datele fixate, preoții totuși sunt obligați a scrie curat *subiectul teoretic* dat în acest an, pe care-l vor înaintà Protoereilor, până la 15 Noembrie a. c. spre a se urmà conform Regulamentului pentru conferințe, notându-se cei cari nu se vor conformà.

Despre rezultat, Prea Cucernicia Voastră Ne veți înaintà la timp lucrările respective, cu un raport deslușitor.

Copie după raportul No. 72 915 al P. C. Revizor Eclesiastic.

Innalt Prea Sfințite Stăpâne,

In conformitate cu art. 66 din regulamentul legii clerului, subsemnatul cu cel mai profund respect supun la cunoștința Inalt Prea Sfinției Voastre cele ce urmează cu privire la mersul administrațiunii bisericești în decursul expiratului an 1914, și la cazurile de judecată ce s'au înfățișat înaintea Spiritualului Consistoriu al acestei Eparhii.

In ceea ce privește administrațiunea bisericească, rolul ei devine din cauza mai multor împrejurări, din ce în ce mai anevoios. Dacă majoritatea preoților își îndeplinesc datoriile ce au față de popor și față de superiorii lor dela sine fără nevoia constrângerii—sunt totuși cazuri când pentru îndeplinirea acestor datorii, numai un control serios și dese ori repetat pune pe calea bună și stimulează activitatea unora dintre ei. Cu cât mai dese ori controlul este exercitat cu atât preotul meritos are ocazia să dovedească că-și îndeplinește datoriile și că merită atenți-

unea șefilor săi, iar preotul care obicinuit pregetă a-și îndeplinì aceste datorii simțind că este supraveghiat și controlat se silește să revie la calea cea bună.

Organul administrativ imediat care exercită acest control este Protoereul care prin inspecțiunile sale poate vedeà și distinge pe preotul vrednic și pe cel lăsător.

El poate încurajà pe cel bun, stimulà pe cel ce pregetă și îndreptă pe cel ce se abate dela îndatoririle sale. Exercitarea cât mai deasă a acestui control este garanția că cei chemați la sfânta misiune preoțească, se vor purtà și vor fi așà după cum Domnul Christos îi vrea să fie și să se poarte. Numai pregătirea în școală, numai îndemnurile prin scris sub forma de ordine de cancelarie, numai pedepsele pentru cei ce eventual se abat nu sunt de ajuns pentru îndreptarea răului.

Controlul nu trebue să se limiteze pentru Protoereu numai la inspecțiunele prescrise de regulament, el trebue să fie mult mai stăruitor și mai frequent ca să poată să deà roadele așteptate. Din nefericire mijloacele puse la îndemâna acestor organe importante de control sunt neîndestulătoare, așì puteà zice ridicole, pentru treaba ce au de făcut.

Pentru exercitarea acestui control, este desigur nevoe de toată activitatea, de tot timpul de muncă și de toată inteligența celui chemat să'l exercite. Ori ce alte ocupații ale Protoereului trebue să înceteze. Deci suplinirea din oficiu în serviciul de preot de enorie, pe tot timpul funcționării sale ca Protoereu, este o necesitate, căci, având și pe una și pe alta nu le poate îndeplini cum se cuvine.

Amintesc în sprijinul celor de mai sus că numai deplasările pentru cele 10 inspecțiuni pe lună, pe cari este obligat să le facă prin comunele adesea îndepărtate de calea ferată, prin locuri de munte, pe drumuri accidentate, îl costă 12—15 zile și aproape salariul de 200 lei pe lună ce i se dă. Deosebit de aceasta Protoereul este obligat să facă și cercetări la fața locului, fie sesizat direct prin reclamațiuni, fie prin ordinile trimise de Chiriarhie. Toate acestea necesitează cheltueli pe cari din salariul său de Protoereu n'are de unde să le facă.

Din această cauză nici un Protoereu nu renunță la serviciul său de preot de enorie și astfel împărțindu-și tim-

pul și activitatea, nu mai poate exercità acel control frequent, așà de trebuitor în județul său, iar roadele administrațiunii sale cu toată bunavoință ce ar aveà, sunt neînsemnate.

Aceleași observări sunt de făcut și în privința Revizorului Eclesiastic, ale cărui obligații și control, deosebit de rolul de acuzator la ședințele Spiritualului Constistoriu, — trebue să se întindă în județele Eparhiei (la noi șapte județe), pentru inspecțiuni și cercetări. Astfel de obligațiuni sunt de natură a ocupà tot timpul disponibil de care poate dispune cineva. Cancelaria pe care singur trebue să o facă reprezintă aproape pentru fiecare numar dela eșire, o încincită lucrare: 1) Conceptul adreselor de trimis (înștiințări de cercetări pentru părți și martori), 2) Adresele trimise, 3) deplasarea și procesele verbale dresate la fața locului, 4) conceptul de raport ce trebue să se inainteze pe baza celor constatate, 5) raportul ce se trimite Inaltei Chiriarhii. Fiecare cercetare în afară de Capitală, reprezintă cel puțin o zi întrebuințată pentru dus, întors și instruirea cazului la fața locului. In județe mai depărtate de Capitală o cercetare necesitează 2 și 3 zile.

Acestea fiind lucrările ce se cer Revizorului Eparhial e lesne de văzut că trebue a întrebuința cu scumpătate tot timpul ce are pentru a le face față. Pentru îndeplinirea conștiincioasă a acestor îndatoriri întrebuințând tot timpul ce are, nu-i rămâne vreme de a se ocupà și cu nevoile enoriașilor săi. Urmarea ar fi ca și preotul chemat la această înaltă dregătorie de Ecdic, să fie suplinit la enorie din oficiu, pe tot timpul funcționării sale, astfel că dându-și tot timpul și întrebuințându și toată energia de care este capabil însărcinării la care este chemat, să poată da tot folosul și toate roadele ce se așteaptă dela el din punt de vedere administrativ. In acest caz ar trebuì să renunțe firește la salariul de preot și la serviciile din enorie, mulțumindu se cu acel de Revizor Eclesiastic. Acest salariu, după lege, este de 150 lei lunar bruto, sporit dela Octombrie 1914 la 180 lei lunar, în plus un permis pe calea ferată cl. II-a în cuprinsul Eparhiei. Diurne pentru zilele de deplasare, pentru transportul cu trăsuri pe unde este trimis, nu se dau.

Cu astfel de mijloace un organ administrativ ca Revizorul Eparhial care are astfel de indatoriri nu le poate face față oricâtă bunăvoință ar aveà. Deci situația este deopotrivă precară din punct de vedere material și pentru Protoiereu și pentru Revizorul Eparhial; iar roadele administrațiunii lor ca urmare a acestei stări deopotrivă de neîndestulătoare.

O altă imprejurare care stingherește administrația bisericeasca asupra căreia nu-mi permit să inzist fiindu-Vă bine cunoscută, este amestecul câte odată chiar îngerarea celor nechemați asupra treburilor curat bisericești.

Atingând chestiunea mijloacelor puse la dispoziția administrației bisericești nu am altă intențiune decât de a atrage binevoitoarea atențiune a Inalt Prea Sfinției Voastre, care ați pus totdeauna cuvântul in Sfaturile Țării când a fost vorba de biserică și de clerul ei, ca să se ia la vreme cuvenitele măsuri pentru îndreptarea și complectarea celor de lipsă in administrațiunea pur bisericească.

A.

1. Administrațiunea eparhială în decursul anului 1914 a avut numeroase lucrări. Pe lângă dispozițiunile administrative privitoare la chestiuni de disciplină, cult și purtarea clericilor, a căror enumerare nu intră în cadrul acestui raport, Inalt Prea Sfinția Voastră ați avut bunavoință de a vă ocupà cu o chestiune de mare importanță pentru moralitatea poporului: aceea a concubinajiilor. Datorită înțelepciunii și stăruinții ce ați depus pentru îndreptarea acestui rău social, care se întinsese în proporțiuni îngrijitoare, peste o mie perechi de concubinari din această eparhie s'au legiuit în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Sutele de femei și de copii amenințati de părăsire, perzanie și rușine, au astăzi un rost și un nume. Ei Vă Vor binecuvânta și împreună cu dânșii toți bunii creștini din țara aceasta.

Subsemnatul conform legii am asistat în calitate de acuzator la ședințele Spiritualului Consistoriu ținute în decursul anului; de asemenea am inspectat cancelariile Protoereilor în coprinsul Eparhiei precum se vede din alăturatele procese verbale.

Prin ordinele Inalt Prea Sfinţiei Voastre am fost delegat a face şi am făcut 42 cercetări asupra diferitelor cazuri despre care la timp am raportat Inalt Prea Sfinţiei Voastre. Din aceste cercetări 7 au avut loc în Capitală iar restul în judeţele Eparhiei. Am instalat în numele Inalt Prea Sfinţiei Voastre 3 Protoerei din cari unul în Capitală (al plăşii de jos) iar doi în judeţele Muscel şi Vlaşca. De asemenea am făcut o instalare de paroh în oraşul Târgovişte. Am predat ca delegat al Inalt Prea Sfinţiei Voastre trei medalii (răsplata muncii pentru biserică) conferite de Onor. Minister al Cultelor, din cari două în Capitală şi una în judeţul Prahova.

II. *Cancelariile Protoiereilor* se prezintă mulţumitor din punctul de vedere al îndeplinirei ordinilor. Lucrul lor este precum am spus foarte împovărat comparativ cu mijjoacele de cari dispun ca personal şi material. Tabloul hârtiilor operate în fiecare cancelarie în decursul anului expirat, deosebit de inspecţiunile obligatorii şi de cercetările făcute, confirmă cele spuse, astfel:

	Hârtii intrate.	Hârtii eşite.
1) Protoeria plăşii de sus din Capitală	631	680
2) Plasa de jos	575	640
3) Judeţul Ilfov	1469	1469
4) » Prahova	1412	1404
5) » Ialomiţa	1508	1873
6) » Vlaşca	691	721
7) » Teleorman	1321	800
8) » Muscel	875	796
9) » Dâmboviţa	1197	1104

Cele mai multe din cancelarii din lipsă de localuri sunt instalate în casele titularilor Protoerei (Ialomiţa, Vlaşca, Muscel, Ilfov şi ambele Protoerii ale Capitalei), sau în vre'o căsuţă a vre unei biserici, căsuţă dărăpănată cum e cazul la Teleorman, şi cum au fost mai înainte şi poate vor mai fi acelea de Muscel şi de Vlaşca. Singura cancelarie cu un sediu acum mai convenabil este aceea de Prahova instalată într'o cameră a Prefecturei, după ce şi-a făcut stagiul prin pivniţile acelei Prefecturi. Cancelaria Protoeriei Dâmboviţa este instalată într'o cameră foarte puţin

prezentabilă din curtea Prefecturei. In ceeace privește mobilierul propriu, ele sunt într'o stare de tot jalnică.

Arhivele vechi se găsesc în cea mai tristă stare presărate și înghesuite pe unde s'a putut. Am arătat aceasta și cu ocaziunea raportului pe anul 1913. Nici o măsură de îndreptare nu s'a luat încă. Singura arhivă păstrată în deplinătate dela înființare și în cea mai bună ordine este arhiva Protoeriei de Muscel, datorită stăruinței Protoereului Ioan Bărbulescu, care a îngrijit-o și a rânduit-o.

Două arhive vechi au fost desființate acum câțiva ani fiind vândute la licitație cu chilogramul. Cred că asemenea impietăți față cu trecutul, instituțiunilor noastre bisericești nu se vor mai repetà,punându-se la bun adăpost și în localuri convenabile arhivele ce rămân.

Pentru bunul mers al cancelariilor Protoeriilor este de absolută trebuință să se creeze câte un post de secretar pe lângă fiecare cancelarie și să se sporească alocația pentru material. In ceeace privește activitatea Protoereilor am arătat mai sus cauza pentru care nu putem aveà roadele ce se cer dela aceste organe administrative bisericești.

III. *Preoțimea din Eparhie* își face datoria față de popor și luptă încă cu vrednicie cu toate împrejurările vitrege pentru a face față grelei și sfintei misiuni preoțești. Cazurile de abateri sunt excepționale. Incursiunile observate pe ici pe colo în domenii străine de ocupația curat bisericească în scopuri materiale se explică prin nevoia în care se găsesc cei mai mulți preoți din cauza insuficienții salariului.

Mișcarea personalului preoțesc în Eparhie a fost precum se arată mai jos.

1. *Hirotonii* de preoți și diaconi în decursul anului 1914 au fost:

	Hirotoniți	Opriți	Scoși la pensie
Capitala	3	1	—
Iudețul Ilfov	5	1	2
» Prahova	4	3	—
» Ialomița	3	—	1
» Vlașca	3	1	—
» Teleorman	4	—	—
» Muscel	8	—	1
» Dâmbovița	1	—	—

2. *Primejdia lipsei de preoți* la comunele rurale semnalată încă din anul trecut, perzistă cu aceeași tărie, împrejurările nepermițând luarea vreunei măsuri. Chestiunea este deschisă, a fost dată și în publicitate, tratată și în conferințe publice în care s'a arătat influența dezastruoasă ce produce asupra poporului această lipsă de preoți.

Toți bunii români așteaptă cu nerăbdare luarea de măsuri pentru satisfacerea nevoilor sufletești ale poporului.

Următorul tablou alcătuit pe baza datelor din rapoartele Protoereilor ne arată toată mărimea primejdiei. Astfel:

	Locuri vacante de parohi		Locuri vacante de parohi
Capitala	1	Județul Vlașca	10
Județul Ilfov	5	» Teleorman	15
» Prahova	6	» Muscel	3
» Ialomița	12	» Dâmbovița	2
Total	54.		

Deosebit de acestea mai sunt locuri vacante de diaconi încă neocupate.

3. In ceeace privește *mișcarea culturală și socială* la care principalmente lucrează preoțimea avem de înregistrat:

	Societați de cultură și ajutor.	Reviste și ziare
Capitala și jud. Ilfov	1	6
Județul Prahova	1	—
» Ialomița	Sucursală	—
» Vlașca	idem	—
» Teleorman	1	—
» Muscel	1	1
» Dâmbovița	Sucursală	2

4. In mișcarea *economică și cooperatistă* preoțimea din Eparhie și a dat tributul ei de muncă și de pricepere atunci când i s'a cerut, punând umărul la înjghebarea a 650 de bănci populare, cooperative sătești, Societăți de cumpătare, consum și mașini agricole (afară de cele din județul Ilfov). Astăzi în urma dispozițiunilor luate mai toți preoții cari s'au aflat în fruntea băncilor populare și a celorlalte instituțiuni similare în calitate de conducători (președinți, casieri) au demisionat rămânând ca simpli membrii în Consiliile de Administrație sau numai acționari ai numitelor așezăminte.

5. In ceeace priveşte starea *Sfintelor lui Dumnezeu lăcaşuri* din cuprinsul Eparhiei ea se rezumă în alăturatul tablou:

	Biserici noi.	In construcţie.	Reparate.	In reparaţie.	Inchise.
Capitala	—	3	5	4	2
Jud. Ilfov	2	6	6	2	5
„ Prahova	4	12	10	5	5
„ Ialomiţa	5	11	2	2	11
„ Vlaşca	1	3	7	6	6
„ Teleorman	3	13	5	—	14
„ Muscel	3	2	—	4	—
„ Dâmboviţa	4	10	4	3	5
Total	22	60	39	26	48

B.

Procesele pertractate înaintea Spiritualului Consistoriu al acestei Eparhii pe lângă care subsemnatul are sarcina de a susţine acuzarea au fost şi anul acesta destul de numeroase.

Şedinţele Spiritualului Consistoriu s'au ţinut în toate zilele potrivite de Marţi şi Joi în afară de vacanţele Sfintelor Sărbători şi de vacanţa mare când din cauza muncilor agricole, n'au avut loc decât trei şedinţe avându-se în vedere interesul martorilor şi părţilor în majoritate cu ocupaţiune agricolă. In total au fost 46 şedinţe în care s'au desbătut 89 de cazuri, dându-se 43 de sentinţe.

Cazurile înfăţişate spre judecată se specifică precum urmează:

	Cazuri.		Cazuri.
Capitala	7	Jud. Vlaşca	6
Jud. Ilfov	12	» Muscel	7
» Ialomiţa	9	» Teleorman	—
» Prahova	19	» Dâmboviţa	29

Pentru uşurarea sarcinei acuzării şi deplina luminare a Spiritualului Consistoriu, sunt de părere Inalt Prea Sfinţite Stăpâne, ca odată cu dosarul cauzelor ce se judecă, să se trimită din cancelaria Sfintei Mitropolii şi un referat al arhivei în care să fie arătate sumar antecedentele celui chemat în judecată, adică chemările în judecată ce a avut în trecut şi certările cu pedeapsă ce a primit, dacă a primit.

Totdeodată în vederea numeroaselor cercetări cari potrivit ordinilor Inalt Prea Sfinției Voastre trebue să se facă în cuprinsul Eparhiei la orașe și pe la comunele rurale, adesea foarte depărtate, sunt de părere să se dispună ca judecarea cazurilor ce se înfățișează Spiritualului Consistoriu să fie fixate în cel mult o zi pe săptămână spre a se lăsà timp îndestulător pentru cercetările ce sunt de făcut.

Adaog cu această ocaziune că pentru abaterile mici ale preoților pedepsele disciplinare date din oficiu și aplicate imediat după comiterea abaterilor sunt foarte eficace și s'au dovedit că produc imediat efectele de îndreptare așteptate. Pentru astfel de cazuri cercetările la fața locului sunt de prisos, iar chemările în judecată întârziază dreapta răsplătire a celor abătuți.

Din cauza lipsei de preoți și a depărtării de centrele în cari ei locuesc, credincioșii sunt expuși să aștepte serviciile de cari au nevoie vreme prea îndelungată. Spiritualul Consistoriu având în vedere acestea, ceartă pe cei abătuți mai mult cu oprirea lefei după gravitatea greșelii.

Am observat și în decursul anului acestuia pe mulți preoți, monahi și monahii umblând prin oraș în timpuri de sărbători și zile de serviciu când prezența lor la parohii sau la mânăstiri ar fi fost foarte trebuitoare. Sunt de părere să se repete ordinile chiriarhale cu privire la plecarea acestora din parohii și mânăstiri atrăgându-se în această privință atențiunea superiorilor și a Protoiereilor.

Acestea fiind constatările făcute în decursul expiratului an, le supun cu cel mai profund respect la cunoștința și aprecierea Inalt Prea Sfinției Voastre, spre a dispune cele ce veți crede de cuviință.

Alătur procesele verbale de inspecțiune.

Sunt al Inalt Prea Sfinției Voastre prea plecat și supus servitor,

Revizor Eclesiastic
Econom G. D. Șerban.

DONAŢIUNI.

Episopia Dunărei de jos aduce mulţumiri d-lui Ioan Gh. Belu, funcţionar din Silistra, care a donat bisericii sfinţii Arhangheli din comuna Vişchioi jud. Durostor, sfânta Biblie de Buzău în cinci volume legate cu pânză.

Se aduc mulţumiri d-nei Catinca G. Popa, pentrucă a avut bunavoinţă de a dona un policandru de bacfong in sumă de lei 320 bisericii sf. Voivozi din comuna Secueni judeţul Bacău.

Se aduc mulţumiri publice d-lui Ioan Gavrilă Carp şi soţiei sale Maria din com. Blageşti-Tutova, cari au dăruit bis. parohiale Adormirea Maicei Domnului un iconostas şi un sfeşnic de lemn, în val. de 130 lei. De asemenea d-l Iancu Daghie şi soţia sa Elena, au dăruit bis. filiale sf. Nicolae din acea parohie, un sfeşnic de lemn in val. de 30 lei.

Se aduc mulţumiri publice persoanelor de mai jos şi anume: d-l Ionică Bălan din oraşul Huşi, care a donat bis. sf. Nicolai un sfeşnic de alamă în greutate de 20 Kilogr. în val. de 106 lei; d-l Nicolai Burghelea din Huşi, a donat un sfeşnic de alamă în greutate de 20 Kilogr. in val. de 106 lei; d-l Costache Anastasiu Epitrop al bis. sf. Nicolai, a dăruit două coroane de argint pentru Maica Domnului din Catapiteazmă în val. de 100 lei, şi d-l Enacachi Iamandi, fost deputat, a procurat bis. lumânări pentru sf. Paşti, in val. de 120 lei.

Se aduc mulţumiri d-lui Gheorghe A Mavrocordat, senator, care a donat bis. Catedrale sf. Ioan Botezătorul din oraşul Vaslui, un epitaf în val. de 250 lei

---

Se aduc mulţumiri d-lui Alexa Dimitriu şi soţiei sale Victoria din oraşul Vaslui, cari au donat bis. sfinţii Trei Ierarhi din acel oraş un acoperământ de postav brodat, pentru sf. Masă; de asemene. d-l Gh. Potorac cu soţia sa Elena, tot din Vaslui, a donat o uşă cu geam la proscomedie, in sumă de 15 lei, iar enoriaşul acelei parohii N. Chirvase cu soţia sa Maranda, a donat un rând de vestminte complect, în val. de 150 lei.

ADMINISTRAŢIA CASSEI BISERICII

LISTA

DE

Persoanele cari au dreptul de vot la alegerea Consistoriului Superior Bisericesc în cursul anului

1915.

Tipografia Cărţilor Bisericeşti

No. Curent		NUMELE și PRONUMELE	PAROHIA	COMUNA
77	Pr.	Popescu Nicolae	Grădiștea	Comana
78	„	Răduiescu Gh.	Grosu	Grosu
79	„	Hariohlax Badea	Letca-Veche	Letca-Veche
80	„	Popescu Ilie	Hodivoia	Hodivoia
81	„	Popesuu Ilie	Malu	Malu
82	„	Georgescu Dragomir	Măgura	Măgura
83	„	Musălescu Andrei	Mereni-de-Jos	Mereni-de-Jos
84	„	Simescu Nicolae	Mereni-de-Sus	Merenii-de-Sus
85	„	Ionescu Avram	Mihăilești	Mihăilești
86	„	Georgescu Ioan	Naipu	Naipu
87	„	Brătescu Stan	Nigreni	Nigreni
88	„	Niculescu Ioan	„	„
89	„	Predescu Ioan	Novaci	Novaci
90	„	Stănculescu Neacșu	Obedeni	Obedeni
91	„	Vișănescu Ioan	Olnac	Braniște
92	„	Duhovnicu Nica	Petrești	Petrești
93	„	Popescu Nicolae	Pangălești	Pangălești
94	„	Iordache Stan	„	„
95	„	Săndulescu Gh.	Pietrile	Pietrile
96	„	Marinescu Constantin	„	„
97	„	Popescu Gh.	Pietroșani	Pietroșani
98	„	Nicolae Marin	„	„
99	„	Bulăceanu Ion	Poeni	Poeni
100	„	Dragomirescu D.	Popești	Popești
101	„	Popescu Petre	Purani	Purani
102	„	Colțan D. R.	Putineiu	Putineiu
103	„	Ionescu Florea	„	„
104	„	Sorescu Radu	Răsucenii-de-Jos	Răsuceni
105	„	Rădulescu Ștefan	Răsucenii-de-Sus	Răsuceni
106	„	Vlădescu Ion	Roata	Roata
107	„	Constantinescu I.	Sârbeni	Sârbeni
108	„	Bădescu Ioan	Scurtu-Slăvești	Scurtu
109	„	Ionescu Ilie	Siguren	Siguren
110	„	Stănescu Dumitru	Singureni	Singureni
111	„	Păunescu Mihai	Slobozia	Slobozia
112	„	Petrescu Stancu	„	Slobozia
113	„	Tămășescu Ioan	Stănești	Stănești
114	„	Popescu Vasile	„	„
115	„	Mireanu Ilie	Stănești-Chirculești	Chirculești
116	„	Topalagă Florea	Stoenești	Stoenești
117	„	Stăncescu Stancu	„	„
118	„	Popescu Toma	Strâmba	Strâmba
119	„	Sima Stanciu	„	„
120	„	Marinescu Lazăr	Tămășești	Tămășești
121	„	Anghel Radu	„	„
122	„	Popescu Radu	Târnava-de-Jos	Târnava
123	„	Anculescu Ioan	Târnava de-Sus	Târnavele
124	„	Georgescu N. Vasile	Talpa Trivalea	Talpa
125	„	Adamosteanu Ion	Toporu	Toporu
126	„	Preotesa Ion	Tresteni-de-Sus	Răsmirești
127	„	Bălănescu Stoica	Turbatu	Bălănoaia
128	„	Bădulescu Dumitru	„	„
129	„	Răsuceanu Ion	Ungureni	Fundu-Părului
130	„	Rădulescu Radu	Uzum	Călugăreni
131	„	Stănescu Barbu	Vânătorii-Mari	Vânătorii-Mari
132	„	Smărăndescu Radu	Vida Cartojani	Videle
133	„	Dobrescu Stan	Vida Furculești	„
134	„	Popescu Ion	Vișina	Vișina
135	„	Stănescu Ene	„	„
136	„	Dumitrescu Vasile	„	„
137	„	Abăluță Badea	Măgura	Grosu
138	„	Dumitrescu Constantin	Crângurile	

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60 București

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procură dela această Tipografie. Cele de ritual sunt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent	TITLUL CĂRȚEI	VALOAREA						Cheltuieli de Transport	
		Broșată		Legată în piele		Legată în piele și pânză			
		L	B	L	B	L	B	L	B
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	—	90
2	Aghiazmatar	8	—	[illegible]	—	5	50	—	90
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	90
4	Autocefalia Bisericei Române	—	50	—	—	—	—	1	50
5	*BIBLIA* ed. sf. Sinod, pe hârtie de cârpă	15	—	—	—	—	—	1	50
6	pe hârtie din cârpă și celuloză	10	—	—	—	—	—	1	50
	Vânzătorilor se acordă rabat 10%								
7	pe hârtie din celuloză	3	—	—	—	—	—	1	50
	Vânzătorilor nu se acordă rabat.								
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	2		—	—	—	—	1	40
9	Canonul, Acatistul și Vieața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	—	—	—	90
10	Carte de Rugăciune ed. II. 1911.	1	30	—	—	—	—	—	[illegible]
11	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	60
12	Didahii (Invățături) de Ilie Miniat.	3	—	9	—	7	50	1	90
13	Cazanie	8	—	14	—	11	50	1	40
14	Evanghelia ed. IV.	12	—	19	—	—	—		40
15	Evhologiu.	8	—	13	—	11	—	—	90
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere)	1	—	—		2	—	—	60
17	Expunerea Doctrinei.	1			—	—		—	60
18	Iconografia	4		—	—	—	—	—	70
19	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod	1		—		—	—	—	60
20	Liturghia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	60
21	Liturghia	4	—	9	—	6	50	—	90
22	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
23	Mineele (un corp).	100	—	100	—	130	—	6	00
24	Un volum din Minee	10	—	15	—	12	50	1	40
25	Monastirile și Bisericile din România	2	—	—	—		—	1	70
26	Noul Testament.	1	50	—	—	—	—	—	90
27	Orologiul cel mare	20	—	27	—	25	—	—	40
28	***Orologiu mic***	3	50	7	50	6	—	—	90
29	Panihida (Rânduiala Parastasului)	1	—	—	—	2	—	—	90
30	Paraclisul Sf. Dumitru Izvoritorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	60
31	» Sf. Filoteia.	1	—	—		—	—	—	50
32	» Sf. Spiridon	—	50	—		—	—	—	50
33	***Penticostar***	7		12	—	9	50		90
34	Predicator (fragment) de Ir. Moisiu	—	50	—	—	—	—	—	50
35	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
36	***Psaltirea mare ed. V***	2	—	8	—	5	50	—	90
37	Psaltirea mică ed. III	1	—	—	—	2	—	—	90
38	Pâinea spre ființă (fără rabat)	—	10	—	—	—	—	—	—
39	Rânduiala Proscomidiei (tablou)	—	50	—	—	—	—	—	40
40	Slujba Sfințirii steagului	—	50	—	—	—	—	—	[illegible]
41	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	60

SPRE ŞTIINŢĂ

Comitetul redactor al Revistei *„Biserica Ortodoxă Română"* se compune din: *P. S. Arhiereu Teofil M. Ploeşteanu.* D-nii: *Dr. Petru Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu, Badea Mangâru, Dr. Drag. Demetrescu şi Dr. I. Mihălcescu.*

Toată corespondenţa privitoare la Tipografie şi la Revistă precum şi banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiereu Meletie Constănţeanu,* Directorul Tipografiei şi Revistei «Biserica Ortodoxă Română», Str. Principatele-Unite No. 60. Bucureşti. — ***Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.***

Abonamentele la Revistă se fac pe câte un an. Preţul abonamentului pe un an este de 10 lei în ţară; iar în străinătate 12 lei.

Abonaţii cari nu vor primi numerile regulat, vor reclamă deadreptul P. S. ***Arhiereu Meletie Constănţeanu,*** Directorul Tipografiei Cărţilor Bisericeşti. Scrisorile nefrancate nu se primesc.